

سپلاش

۱۲۸ هەڙمار

تيرمهه - ۲۰۲۲

کۆفاره کا رهوشەنھزى گشتى يە

عەمەت كىانى دېبۈلۈمان ئېيدىرى

دەلىمەن كوردى بىنار بەھدىنى

ج ۹۴ ۱-۹۲۷

ل مۇزەخانا ئەحمدى خانى

للۇ دەيمەن و اللۇ دەيوان

خانىلەنەها رۇزئامەۋانىا بەرخانىان

اللۇ دەيغان

پاوهر هاووس
سەنتر
باشترين و
خوشترين
مهله شانگەھ
بو ھەمى
تەمەنان

POWER HOUSE CENTER Swimming pool - Gym

ھە یفانه (٦٠) دوولار
بۇ مەزنان روژانه (١٥) ھزار دینار

بو زاروکان روژانه (١٠) ھزار دینار

پشکدارى و فېركن بو زاروکان (١١٠)

\$ (١٢٠) پشکداريا هەيڤانه

07507726292

07507726282

دهوك - مالتا - نيزىك پانزىنحانا دهوك
Duhok - Malta - Near Duhok Oil

ئەری تو
ل خزمەتىن
پاراستنى يىن
چالاک و زىرەك
د گەرى؟

لىكەريان پىتىشى نىنە! خزمەتىن كومپانىا كورەزىر بكار بىنە

ئەم دباوهرىدىينە كۆ خزمەتىن زىرەك، بەا گۈنجاي و زۆر
د کارتىكەر دى پىشكىشى تە كەين ب هەقكاريا شارەزايى و
راھىنانىن ستابى كومپانىي
ئەم ٢٤ دەمىزミرا د رۇزى دا كار دكەين بۇ دايىنكرنا ئىمناھىي
بۇ هەوھېيىن ھىزى.

پەيوەندىيى بىمە بىكەن لىسر ۋان ھەزمارا:

٠٧٥٠٢٣٣٩٣٣٩

٠٧٥٠٨٣٣٩٣٣٩

سیلاف

کوفاره کا رہو شہ نہزی گشتی یہ

خودانی نیعتیازی محمد محسن

سہر نفیسہ شان
خالد دیرمذشی
Tel: +9647504642107
xalidderesi63@yahoo.com

دھرہینانا ہونہری
علی حفظ اللہ
Tel: +964 7504226413
alirekany69@yahoo.com

۱۲۸
۲۰۲۲ - ۵۰۰۰ لیڈ

دھستہ کا نفیسہ شانا
محمد عبداللا نامیدی
سہردار ہیتوتی

نہدریں
نامیدیں - کانیا مالا

چاپخانا
خانی - دھوک

فیدا جو ونا نہ زمانی
حہ میدی بامہری

سیلاف لسمر تورا بینتمرنیتی
<https://en.calameo.com/subscriptions/2219010>

ناؤھەرۇڭ

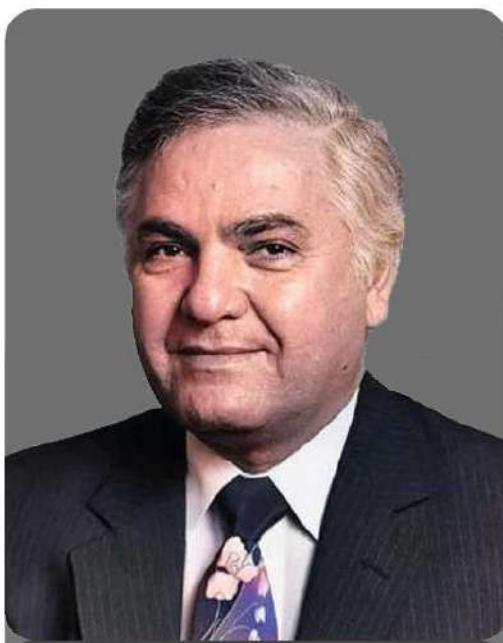
٧

٦	كوقان ئىحسان	ئەرى دەقەرا سېنەھى ھەمى ھاھىنگەھا مالباتا مەلکى بۇو؟
١٤	محسن عەبدىلرەحمان	(ئاناھىتا و گەميقان) رەنگەدانا كەفتنا بۆھايىن جقاكا كوردى يە
٥٢	دەولەت عەلى	پاشەرۇڭ ئان پىشەرۇڭ؟ كىز ژ وان يَا دروستە؟
٦٢	مستەفا عەبدىلرەحمان	ناقىت چەند جە و گوند و بازىرا.. شىرقە و پىزازىن و ھندەك دىتن
٧٤	محمدەد عەبدوللا	ئەزمانى خو بزانە
٧٨	خالد ئەحمدەد بادى	خەباتكەر «حەميد حەفزاولا سندى»
٨٠	تىلى ئەمین	كورى من خەيرى، سەرھاتىيەكابىئىش و ژان
٨٨	حەميدى بامەرنى	كولانا ھەككارى.. شويىتبەك مېۋووبي يَا كوردانە دەمىن بەرەۋانى ژ قۆدسىن دىر
٩٤	سامى رېكانى	كوشتنا مير مەن (ميرى چيا) يىن گرافى و سەرھەلدانىت مالباتا گرافىا

عىصمت كتانى (١٩٢٩-٢٠٠١)، دېپلۆماتى ژ بىرگرى ..

پاله باوانى

عىصمت كتانى

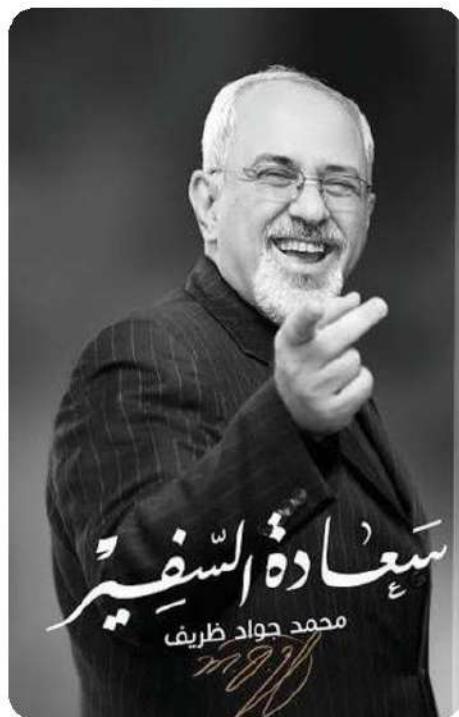
محمد الرميحي

سەرنقىسىھەرى كۆفارا (العربى)

يا كويتى

دبىئزىت:

دەمى عەننان پاچەچى مەندوب،
ھەرچىا خراب بۇ كويتى كرو دگوت
و ھەرددەم دىزى دەولەتا كويتى بى
و بەرۋىۋازى وي دەمى دېپلۆماتى
كوردى خۆدان رەوشتنى بلند و پر
رىز و ئەخلاقى بىھ مەندوب ل جەنى
پاچەچى ھەلوىست ھاتە گۆھۈرىن
و وەكى دۆستەكى سەرەدەرى د گەل دەولەتا كويتى دىكى.

به رگی په رتوكا «سعاده السفير» يا
محمد جهود زهريف

د چاره‌کرنا ٿاپيشه و ٿاسته‌نگيٽ نافبه‌را
هه ردو دهوله‌تادا، ٿيراق و ٿيران و
هه روه‌توف د نقيسين و ده رئيختنا بريارا
598 دا، ڙئه‌نجامن قه‌بيل کرنا هه ردو
 مليٽ شه‌رانى، شه‌ر راوه‌ستيا، ديقرا
دانوستاندنا ده‌ستپيٽکر !! شانديٽ هه ردو
ملا (لایه‌نا) به‌ره‌ڦ جنيٽ بريکه‌تن، ئه‌م
نزانيٽ ڪانى عصمت ڪتاني، بيرهاٽيٽ
خو نقيسينه، ٿان نه و...!! به‌لن ٿئا ل
خوارىٽ تيٽ، شه‌هده‌بيا، باليوزى ٿيرانى
يه ڙبوه‌هه‌فرکي خو؛ ٿانکو به‌قلن خو
عصمت ڪتاني، بالويزى ٿيرانى، يٽ وى
سه‌رد55مى.

به‌ري هه‌يامه‌كى، من ڪيتابا بناف و ده‌نگا
باليوزى ٿيرانى، يٽ سه‌ركه‌فتى، محمد
جواد زريفى، د خواند بنافن «سعاده
السفير»، کو ئه‌و ڪتيٽ زيده‌تر ره‌نگى
ڇيانامه و بيره‌وهريان ددهت و رولى
وي د ناقاکرنا ديلوماسيه‌تا ٿيرانا نوکه‌دا
نيشا ددهت!! هه‌رچه‌نده يا ٿاشڪرياه،
کو ٿيرانى هه‌ر ڙکه‌فندا (نوستانديٽ)
ديپلوماسيه‌تىٽنه ..... چيندبيٽ ڙ راستي يٽ
دوير نه‌كه‌قين ٿئه‌گه رب بيزين محمد
جواد ئيٽکه ڙهوستاترين و ناقدارترین
باليوزىٽ ٿيرانى و دونيائين و ڙوان ٿه‌ويٽ
ناف جفاتا گشتيا ولايت ٿيکگرتى دا
كارکري د 55مه‌کيٽدا ڙ 95% ڙ ده‌وله‌تىٽ
دونيائين ڏئي کومارا ٿيسلاميا ٿيرانى بىٽ
.... هه‌ر ڙ 1981 ده‌ستپيکا شه‌ر ٿيراق و
ٿيرانى، هه‌تا ده‌رکرنا بريارا راوه‌ستاندنا
شه‌ر 598 ل 1988، ٿانکو ل 55مى
جه‌نگى ٿيراق و ٿيرانى مه‌يداناله‌يٽنا
محمد جوادي بويه ئو به‌رد55وام بيه
پشتى شه‌ريزى و هه‌تا موئرکرنا ريكه‌فتنا
1+0 يا چه‌كتن ناقوکى (ٿه‌تومى) ل نافبه‌ينا
ٿيرانى و ٿه‌وروپا، هه‌رچه‌نده به‌ري هنگى
ڙئي، ٿه‌و ڪارمه‌ندئ مه‌يداناله ديلوماسي
و تيکه‌ليٽ ده‌رفه‌ي ٿيرانى بى...!
قيره‌دا، بابه‌ت نه‌ل سه‌ر محمد جوادي..!
چونکى يٽ بقيٽ د شيٽ بزقريته‌قه بوا
سه‌ر ڪيتابا وي يا نافهاٽن، مه‌به‌ست ڙ
ڦئي پيشگوٽنن: شه‌هده‌يا وي يه ل سه‌ر
شاره‌زايى و ڪارمه‌يى و ڪنجا باليوز
عصمت ڪتاني و رولن وي ين ديلوماسي

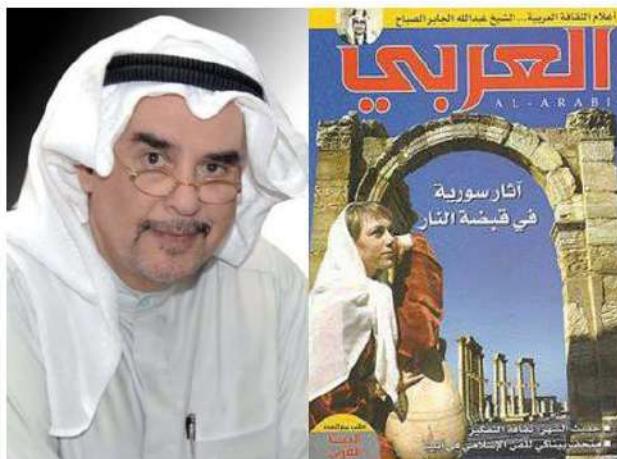
دەيقييد برينكلى - بهرنامه يىن (This Week) - كەنالى (ABC News)

ئۇ ئەز باوهەردكەم ئەو زەلامەكى خراب نەبى..... !! ئەسلەن وى كورد بى، پاشى بىيە تىك ژ (المغضوبين عليهم) هنگى پەيوەندى يىت مەندۇپا د گەل ھەقىدو (ئيراق و ئيران) لىسەر بىنەمايىت يېرىزى؟ و قەسىت كىرىت و نە ھەزى بى.....؟ لەوما سلاحفە كىتانى ژ رەھوشتى بەرز و پر مەعنابى، ژ بەرهەندى كىتانى ھەر دەزرا مندا يىن مائى!،

ئول بەرپەرى ۱۲۹ دېھرسقا پېرسىارە كىدا، گەلۇ شاندى ئيراق و ئيراننى پشىتى راوهەستاندانا شەرى و كۆمبىنال جىنىف دەستپېكىرى، ھەردو شاند روپەروى ئىك ھەقپەيېقىن و دانۋستاندىن دگەل ئىك دىكىن ئان نە...؟ زەريفى، بالولىزى ئiranian دېيزيت:

ئەم راستەخۇ و روپ ب رو ئىكىدو نە د ئاخفتىن، ل جىنىقىن سالۇنەكە ھەم دەپ دەپ ئەم دېيزيت بەرامبەر ئىك يىت تىدا، پشت ھەر مىزەكىن ھۆلەكა ژفانى يا ھەم، ئەم دگەل تىما ئيراقى د ئىك دەمدا داخل دبۈين.. دروينشتن بىيى كۆ سلاحفە

ل بەرپەرى ۱۱۹ ژ كىتىيا (سعادە السفير) دا ئاغايىت محمد جواد دېيزيت: كەنالى (ABC News) كۆ ئىكە ژ سى كەنالىت سەرەكى يىت ويلايەتىت ئىكگەرتىت ئەمەركا، بهرناમەك بلاف دىكىر بناقى ئەقى حەفتىنى (This Week) بىزەرى بەرنىاس دەيقييد برينكلى دەست بىقى بهرناમەي كربى... ئەز دېيىم ئىكەمین چاپىكەتنا من يَا تىلەققىونى دېيرەدا بىيە، ئەز ل ملەكى ھەقپەيېقىن بىم و ملن دى، بالولىزى ئيراقى، عصمت كىتانى بى، ژ بەر وان ئاستەنكىت دنابىھە رامە (ئيراق و ئiran) ئ دا ھەيى، سەربارى هندى كۆ ئەم ھەردو، دناف سەتۆدىيۆتىدا بىن، بەلى ئەم ھەرئىك د ئودەكاجودادا روپەنتىن، تشتى بالكىش، دەمن ئەز گەھشىتمە سەتۆدىيۆتىن؛ كىتانى ل ھۆلا ژفانى يىن روپەنتى بى، دەمن ئەز داخلى بۆيى، سلاحفە كەمن، من ژى سلاحفەن وەرگەرت، ژ وى رۆزى وەر ئەم ماين ھەقال ھەتا رۆزا وى وەغەر كرى ...

كۆفارا (العربى) و سەرنقىسىسىرى وئى د. محمد الرميحي

ئەخلاق بىيە مەندوب ل جەنۇن پاچەچى
ھەلوىست ھاتە گۆھۈرىن و وەكى
دۆستەكى سەرەتەرە د گەل دەولەتە
کويىتىن دىكىر، ھەرچەندە عەذانان پاچەچى
نفشبەرىيىسىنى عەرەبى بى ... !! ئەقەزى
شەھەدىيەكى دەيتە ژېق دىپلۆماتىكارى
كورد كتافى.

دېپىرەدا دىيار دىيىت كانى بالویز كتافى
چەندى زىيەتى و ج ئۇستادەكى شارەزاو
لىيەتىن دىپلۆماتىيەتى بىيە..... ل
دىماھىيەن دېيىزىن گەلۇ ما دەم نەھاتىيە
اۋرىيەكىن ل بالویز و دىپلۆماتىن ژېركرى
بىدەينەقە و بىدەينە نىياسىن بۇ نەسلەن
نوي يىن كوردىستانى ... ؟؟ ھزاران سلاف
ل گىيانى تە بن و گۇراتە پر نور وناقى
تە ھەرى زىنلى ھەپىيەت سەيدايىن بىن
ناز.

بىكەينە ئىكىدوو، ئەم دەگەل
سەكتىرىنى ولايتى ئىكىگىتى
دىكويىلارى د ئاخفيتىن و
ھەروەسا تىما ئيراقى ژى
جەوهەكى سار و سەقەت
بى... ؟؟ لى، وەها دىيار بى
كۈمىتەت كتافى دخواست
وئى جەوى خۆشىكەت،
باوهەردەم ئەو ژ جەن
خو رابى وچو، دا سلاف
كەتە دەكتۆر شەمس ئەردگانى
(بەرپرسىيارى شاندرا ئيرانى)

سلاف كرى و دەكتۆر ژى پېشىقە رابى و
سلاف لى وەرگەرت و ئەو سر و ساريا
كۆمبىنى شەكاند.. !! د ھەقىپە يقىنەكىدا د
گەل دەكتۆر عبدالله رېكانى دا ل سەر
باھەتنى عەتمەت كتاف و دىپلۆماتىيەتى،
گوت: ژەمیرە گۆتارە كا محمد الرميحي
سەرنقىسىسىرى كۆفارا (العربى) يا كويىتى
د ھەمان كۆثاردا نقىسى بى و پەسنا
عەتمەت كتافى كرىي و تىدا ھەردو
مەندۇبىيەت ئيراقى ل ولايتى ئىكىگىتى
دانانە بەرئىك و ھەقەركرنەك ناقېبەينا
واندا كر و گوت: دەمى عەذانان پاچەچى
مەندوب ھەرجىا خراب بۇ كويىتى كر
و دەگوت و ھەرددەم دەزى دەولەتە كويىتى
بى و بەرۋەڭا زىرى وى دەمى دىپلۆماتى
كۈردى خۇددان رەھۋەشتى بلند و پر رىز و

ئەری دەفەرا سپنەی ھەمى ھافینگەھا مالباتا مەلکى بۇو؟

(راستىا ھافينگەھا مەلکى دنافىبەرا ئەرەدنا و
ئىنىشىقى و سەرسەنگى دا)

گەلهك بىكىرىپەش يىن لىسرە
ئاڭلىكىدا ھافينگەھا مەلکى لەدەفەرا
ئامىدىيەن، د ۋىن ۋەكولىنى
كۈرت دا دىي بىزازىقى كەين رولىتى سى
جەما دىياركەيىن كو دا بىنە جەھىت
ھافينگەھا مالباتا مەلکى ئيراقى ھەر
د سالىت سىيھان دا، بەلىن ل دويىماھىيى
سەرسەنگى ھاتە دىياركىرن و مەلکى
قەسرا خۆ لى ئاڭلىكى. ئەرەي راستە
دا ئەرەدنا بىتەھافينگەھا مەلکى و
جەن قائىمە قامىا قەزايى؟

كۆفان ئىحسان ياسىن

مەلک فەیسەلی دوووی

لسەر پەسارا چیاین مەتینى يىن ھاتىيە ئاقاگىن، خەلكى وى زى بىرمانان ژېر ۋەن چەندى دېئىن ئەرەدنا بىرمانا، ل رەخى ژۆرى رىلىت (غابات) ناقىلا يىت خشکۈك ھەنە، كولبەرامبەرى چیاین سەرى ئامىدىن نە، ل رەخى دى زى

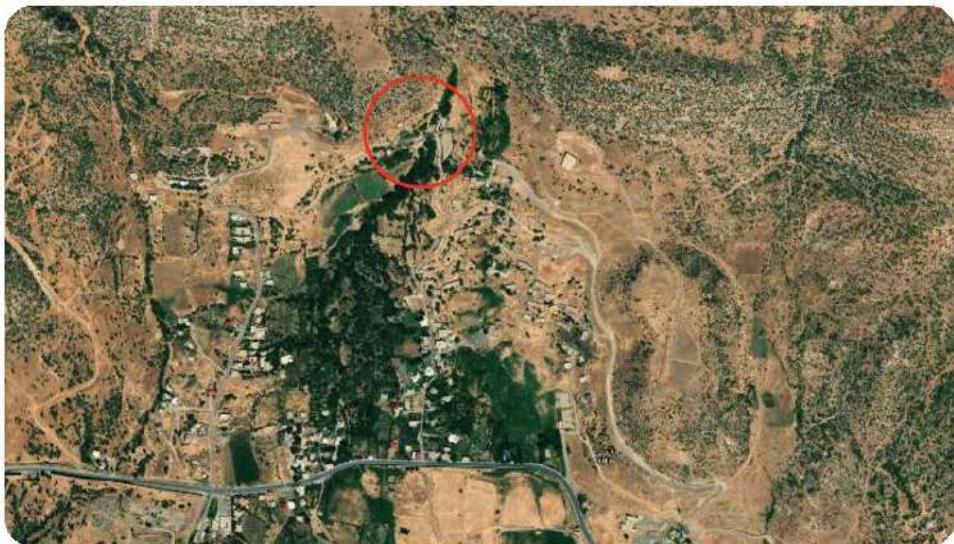

ئەمیرە - فازىلە - ۱۹۵۸

د دېئەرى مەملەكتا ئيراقنى دا يى سالا ۱۹۳۵-۱۹۳۶ ھوسا سالوخا گوندى ئەرەدنا دەتن، ئەرەدنا سەرى ئانكۇ ئەرەدنا بىرمانا: ئەف گوندە نىزىكى ۱۷۵۰ م يىا لسىر ئاستىن بەحرى بلندە،

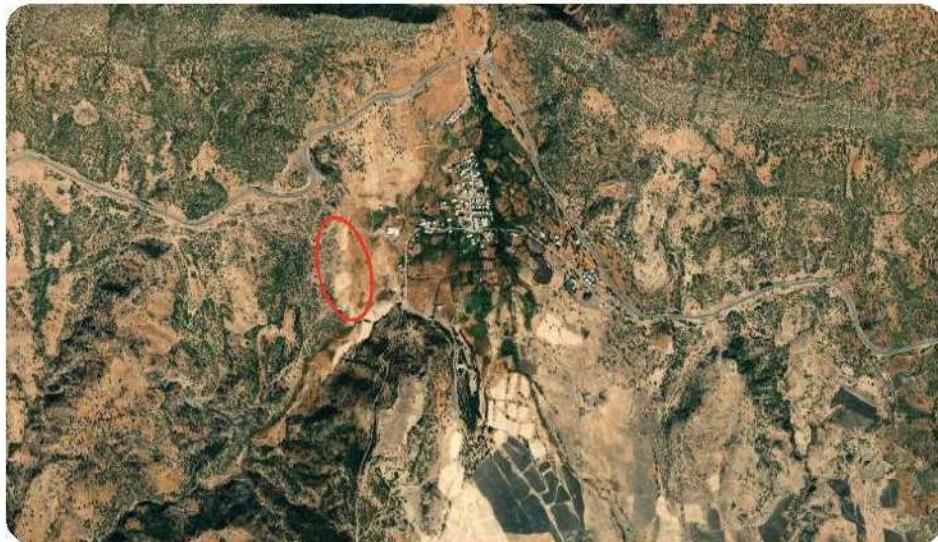

مەلک فەیسەلی دوووی وشىخ خالد نەقشەبەندى ل ھافىنگەھە کا كوردستانى سالا ۱۹۵۸.

دەكەفیتە رەختى خارى يىن گوندى ئەرەددنا بىرمانا، ۵ کم يىت دنالقىھەرا واندا، خەلکى وى ھەمى مەسىھىنە زېھر قىن چەندى دېيىزنى ئەرەددنا مەسىحىا، ۱۵۰ مالبات لى دېيىن، مەرۆڤ داشىت بساناھى بگەھىتى، چونكى رىكا ترومبيلا دنالقىرا دېيىتن. ئەرەددنا مەسىحىا بەركەتىرىن گوندى دەقەرا نامىدىن يىھ كو بەھىتە سەرۋەرگەن و پىشىئىخستن دا بىتەھافقىنگەھە كا بەركەتى، دى ناقەندادا قەزايى (مەرەم قەزا ئامىدىن) چىتە وىرىتى، ل سەرى زى خانىن ھافقىنگەھا حەكومى دى لى يىتن و دى بىتە ھافقىنگەھا مەلکى و دى ھىتە قەۋاندىن (دلیل المملکة العراقية، ۱۹۳۵-۱۹۳۶، ص ۵۴۸-۵۴۹). نەخشى ئەرەددنا ئەو جەن كو بىيار بۇو قەسرا مەلکى لى سەر ئاقاھەن، كول ھەنداقى دېرالسۇلتانە مەھادوخت بۇو دېيىزنى

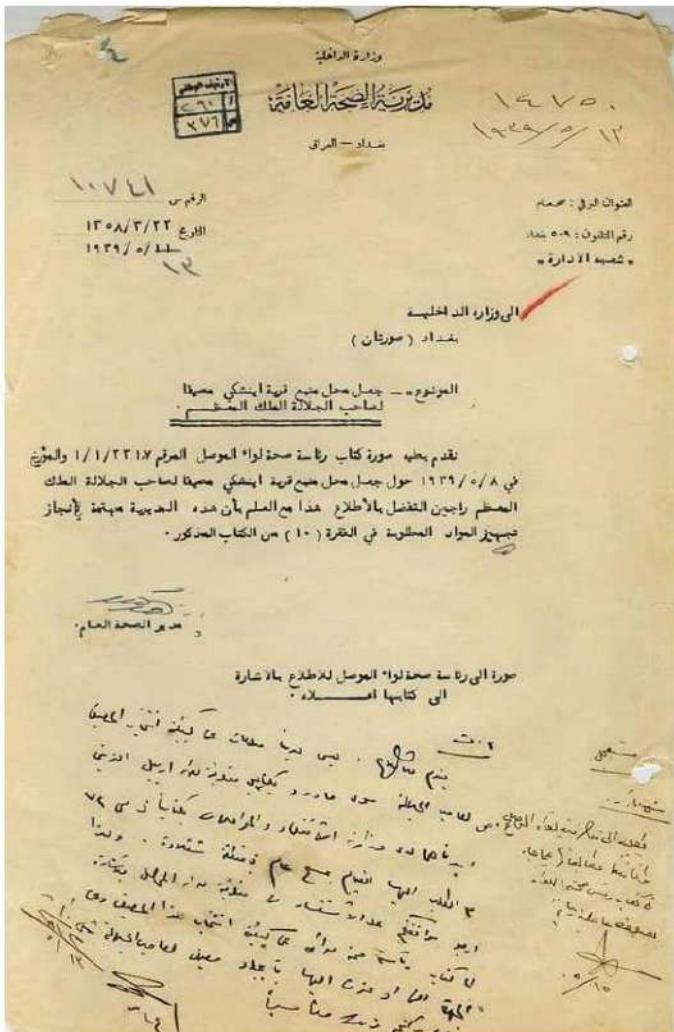
چایىت ترکا دەھىنە دېتىن كوبەردەۋام بەفر لى ھەيە، ئەڭ داروبارە دىمەنەكىن گەلەك خشکۈك دەدەنە ئەرەددنا، كومەكاكانىت ئاڭا پاڭزلى ھەنە، خەلکى وى گەلەك رەنگىت تەير و تەوالا نىچىر دەن، مينا كەھوى و گەلەكىت دى، دىسافە غەزال و كىڭرىشىك و پەز كىقى و روېقى زى ل ۋى گوندى دەھىنە نىچىرگەن. د ۋى گوندى دا ۷۰ مالباتىت كوردىت بىرمان يىت ھەين، گەلەك بىستان و فيقىيت خوش يىت لى ھەين، دىسان جەيت دىنى لى ھەنە كوبۇ گەشتۈگۈزارى دېرەھەقىن. خەلکى وى ب چاندىن و خودانكىرنا تەرشۇتەوالى دەمژوپىلەن، بەلى ئەرەددنا خارى، ئانكىو ئەرەددنا مەسىحىا: ئەڭ گوندە ۱۳۰۰ م لى سەر ئاستن بەحرى يىن بلندە، نىزىكى ۱۵۰ كم يىن ژ مىسلەن دويىرە،

هەزمار (۱۹۳۹/۱۵۱۸) ل رۆژا (۲۲۱۷/۱۱۱) تەقى با ساخلەميا قەزايا نامىدىنى هاتىيە هنارتىن. دەستەھەلاتا كارگىرiya لىويايا مىسل برىيارا داي كو جەن كانيا ئىنىشىكى بکەنە ھافىنگەھەك بۇ مەلكى مەزن، ھىقىيە پېرابۇونىت پىدۇقى ھەر زوى دەگەل دەستەھەلاتا وى بابەت: جەن ھافىنگەھا ئىنىشىكى بکەنە ھافىنگەھا جەنابى مەلكى مەزن بۇ ھەوھ بىھەكا (نوسخەكا) نېيسارا سەرۆكاتىيا ساخلەميا لىويا مىسل دەنلىرىن يىا هەزمار (۲۲۱۷/۱۱۱) ل رۆژا (۱۹۳۹/۱۵۱۸) ل سەر بەرھەقىركنا دەۋىرىن.

- نابىت بىرک و گومىت ئاقى بھىئەچىكىرن د بىاڭى سى كىلومەترا ل رەخودورىت ئىنىشىكى، ھەكەزى د پىدۇقى بن دەقىت نەفتا رەش بکەنەد وان برکادا بۇ ھەر مەترەكا چارگوشە دەقىت ۲۰-۱۵ س س نەفتى بکەنە د ھەر سالەكى دا.

گرى رومتا. ئەرى ئىنىشىكى دناف بەحسوخەبەرا دا ببۇ؟ ل دويىق نېيسارا هەزمار (۱۰۷۴/۱) ل رۆژا (۱۹۳۹/۱۵۱۳) كو رىقەبەريا گشتى يىا ساخلەمىن يى بۇ ھەزارەتا نافخۇ ھنارتى، ئەقەزى دەقىن وى يە:- بۇ ھەزارەتا نافخۇ بابەت: جەن ھافىنگەھا ئىنىشىكى بکەنە ھافىنگەھا جەنابى مەلكى مەزن بۇ ھەوھ بىھەكا (نوسخەكا) نېيسارا سەرۆكاتىيا ساخلەميا لىويا مىسل دەنلىرىن يىا هەزمار (۲۲۱۷/۱۱۱) ل رۆژا (۱۹۳۹/۱۵۱۸) ل سەر بەرھەقىركنا جەن كانيا ئىنىشىكى بۇ ھافىنگەھا مەلكى، ھىقىيە دئاگەھدارىن و بۇ زانىن رىقەبەريا مەيا بەرھەقە ئەو ماددىت د خالا ۱۰۱ دا ھاتىن بەرھەقىكتە. ئىمىزايىا رىقەبەرى گشتى يى ساخلەمىن نېيسارا هەزمار (۱۰۷۴/۱) ل رۆژا (۱۹۳۹/۱۵۱۳) نافەرۇقا نېيسارا

پندتی بیوونی دقتیت د وختن پندتی
بهیته فه کرن، به لئی ئهو زبلی چ خودان
نه بن دی بهاریکاریا بازیرقانیت به نه
د هر قهی گوندی و ۳ کم ژی دویرکه ن.
دقتیت هر که سه ک ل ناف گوندی
بهلوعه کن بکولیتن، دقتیتن ژی نه فتا
رهش بیوه رکه تن. ئهو ته والیتت بتو

فہرمانا دروستکرنا ہائینگھے کا تایہت بو شاہی ل
سہ روکانیا ٹینشکی - بہریہ ری ۱-۱

جوكیت ئاقىن
دئ هينه كوييركرن
و رەخىت وانا دئ
ھينه پاقزىكرن دا پىشى
خەرزى خۇ نەكەنە
دناف دا، ئەگەر ھاتوو
بىر و گومىت ئاقىن
ھەبن دېلىت ئەۋۇزى ژ
گىايى بېھىنە پاقزىكرن،
چىكى دېنە جەھەكى
باش بۇ زىدە بۇونا
پىشى.

۱۲- بُو جاره کى دى
 فورمول بهاريكاريا
 ناميره کى تاييهت
 هيته ره شاندن، ئەق
 ره شاندنه ئازى دى
 هەمى جها فەگرىتن
 نەخاسمه جەيت
 سىيەر و شە تىدا
 هەي، ئەق كريارەدى
 دنابىھەرا سەعەت
 ۴- پشتى نىفرو
 هيته كرن، ئەقەزى
 ب فەرمانا قى

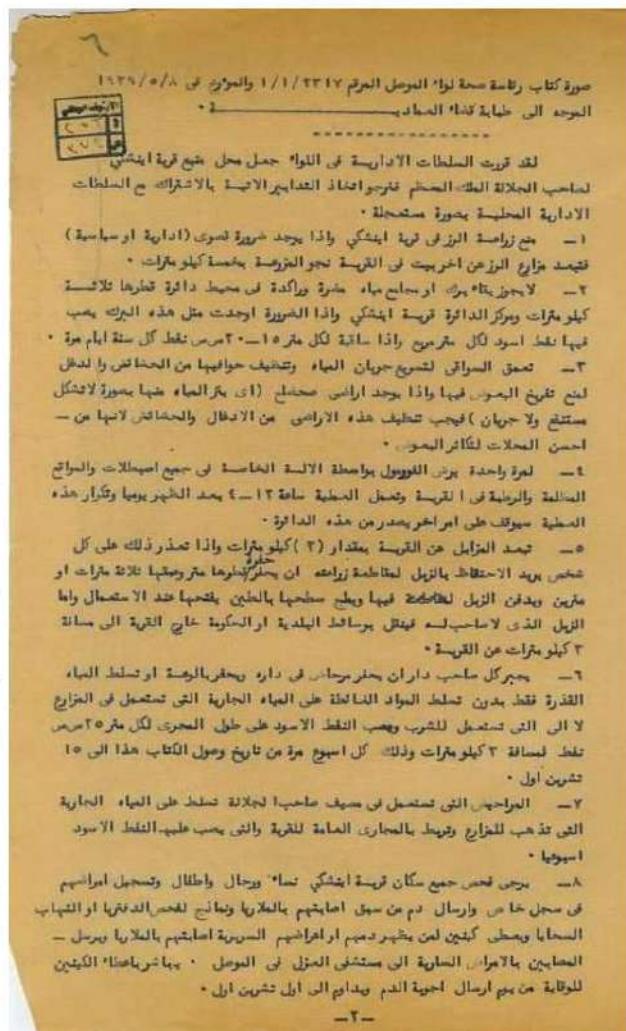
ریقه به رین. - جهی هافتینا زبلی دی ۳ کم ژ گوندی دویریستن، هه که نیکی چیا ژی زبلی بو چاندنی راکه تن دفیت کورکه کن بکولیتن نیک متی یا فرهه بیتن و سن مهترنا یا کویر بیتن و سه ری وی ناخن بهته گتن و هه که

نه خاسمه مه لاریا و
و هر مین و ئلهتاب، ئە قیت
ئیش هە یین دى بهنە
میسل چارە کەن.

☒- ناییت خە لکى گوندى
بچنە ھافینگەھا مە لکى،
بەلى تىکەھە لىا مىھقانى
و خە لکى گوندى دى
نوژدارى مە لکى برياري
لسەر ۵۵ تىن.

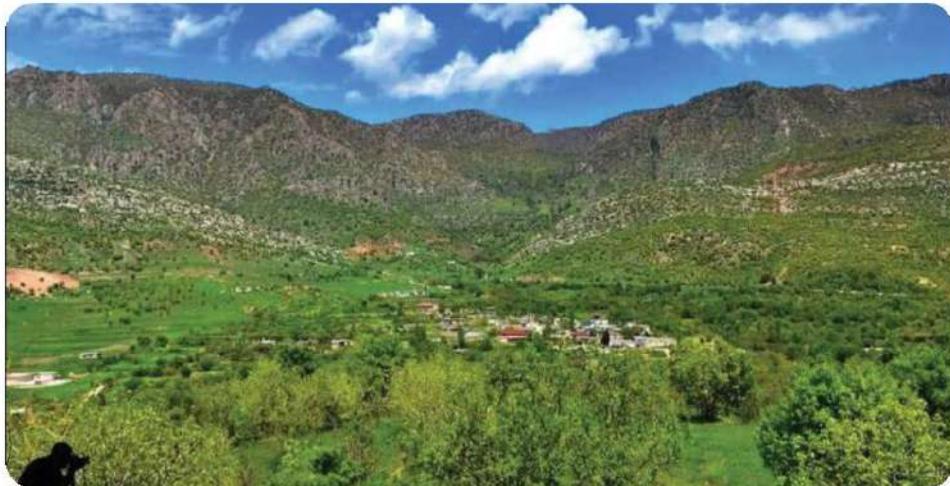
☒- نەفتا رەش و فورموول
دەپ بۇ ھە ۹۰۵ ھینە هنارتىن.
نىسيارا ھزمار (۲۲۱۷۱۱۱)
ل رۆزى ۱۹۳۹/۱۵/۱۸ جىت
دەستىنيشانكى بۇ ئافا كرنا
ھافينگەھا مە لکى ل
ئىنىشكى سەرسىنكى، ۋيانا
و ھىسى و ۋەھىۋيانا مە لکى
ل رۆزى ۱۹۳۸/۱۸ شاندە كى
مالباتا مە لکى سەر ۵۵ دانما
ئامىدىيى كىر، ژ ھەر ئېك

ۋەھىسى عەبدوللاھى و
رەشيد عالى گەيلانى و
نوري سەعىدى و مە ولود
موخلسى و عومەر نزمى و
د. فايق شاكى و يونس سەبعاوى و
مۇتە سەرفى مىسلى و قائىمە قامى
ئامىدىيى پېك دەھات (البوتاني، ۲۰۰۲،
ص ص ۶۹-۷۶). ئېك ژ ئارمانجىت ۋە
سەرەدانى ئەپىوو كو جەھە كى بۇ
مالباتا مە لکى ل كورستانىن دياركەن،

فەرمانا دروستكىنە ھافينگەھە كا تايىهت بو شاهى ل
سەروکانىا ئىنىشكى - بەرپەرى - ۲- .

ھافينگەھا مە لکى دھىنە بكارئىنان دى
ئاڭا بەردە وام گەھىتىن و ئاڭا وى دى
دگەل توپا ئاڭدانى گوندى دھىتە گرېدان.
☒- دېيت ھەمى خە لکى ئىنىشكى
بھىنە فە حسکرن و تومارەك بۇ ناڭا
بھىتە فە كىرن، خوينا وان ژى بھىتە
فە حسکرن كا ج ئىش لى نىن،

دېمەنەک ژ كوردىستانى

كىرى (علي و ياسين، ۲۰۱۶، بىپ ۵۸). بەلىنى مەلىكە بەدىعا (ئەوا ل سالا ۲۰۲۰ ئەمرى خودى كىرى) دىيار دكەتن كو برايىن وى وەسى عەبدوللاھى قىيانا دەركەتن و قەدىيتنى جها ھەبۇو، د ئىيىك ژ سەرەدانىت خۆ بۆ كوردىستانى دىيت كو سەرسىنك بكىر دەھىت بىيىتە هاۋىنگەھە و جەھەكىن گەشتۈگۈزارى د پاشەرۆزى دا، دا پېشىتە قانىا حەكومەتى و خەلکى بکەت كو بەرتىنانى لويرى بکەن، پارچە كا ئەردى ياخشىكۈ كىرى، كو بۆ ئىيىك ژ قەشىت مەسىحىيا دىزقىرىت، وەكى كەپەكى لىسەر ناڭاكرن، ژ كومە كا ژۆرا پېك دەھات، بىرگە كا ئاقىن ل بەرامبەرى بۇو، حەوشە كا مەزن لەرامبەرى بۇو، ئەو بىرگ ب ئاڭا كانىيە كا نىزىيەك تىزى دبۇو، سىيە را دارە كا مەزن ياخى لىسەر بۇو (علي، ۲۰۱۱، ص ۱۷۲). و پېشى برايىن من سەرسىنكى

ل دەستپىيكتى نەرەدنا ھاتە ھەلبىزارتىن وەكى جەن مانا مالباتى، پاشى وەسا پېيھەسيان كو مەترانى دەقەرەت مەتران فەنسىيىس داودى (لسالا ۱۹۳۹ ئەمرى خودى كىرى) بخىرەتتە كا گەرم ل وان نەكىر. پاشى ئەو ھاتە سەرسىنكى، قەشە عودىشى بخىرەتتە كا گەرم ل وان كر، وانا داخازا پارچە كا ئەردى ژ قەشە كر، ئەو جەن نوكە قەسر لىسەر ھاتىيە ئاڭاكرن، كو ھىنگى بىستانى قەشە بۇو، ل دەستپىيكتىن قەشە رازى نېبۇوم، بەلىنى موتەسەرفى مىسل ھاتە د ناف سەحېتى دا و قەشە رازىكىر، قەشە ژى دوو شەرت ھەبۇون، ئەۋۇزى:

- ۱ - قەشە دى بەرپىسىن ئىيىكىن و دويماھىيىن بىت ژ ھاۋىنگەھا مەلکى.
- ۲ - مالباتا مەلکى دى راتبەكىن ھەيقاتە بۆ چىكەن. لىسەر قىچىندى رازى بۇون و ئەو ئەردە ب ۵۰۰ دىنارا ژى

مەلک فەیسەلنى دووچى لە باقىنگەھا سەلاھە دىن

ساڵا ۱۹۵۶ ئى بوو، وي وەختى مەلک فەیسەل چۈچۈپ بولۇشىدۇ. ئەزىز دەگەل دەپ كەخۆل سەرسەنگى ماین، مەھزرا خۇد كوردىستان و خەلکى وي يىن باشدا دىكىر، بىرىيى من خوخ لە وېرىي چاند بۇون و بەرھەم ھەبۈر (علي، ۲۰۱۱، ص ۵۶).

ۋەدىتى، ئىدى ئەم نەچۈونىنە ھەقلىرىنى و ھاقىنگەھىيت وي، ئەم دچۈونىنە دەھۆكىنى و ھاقىنگەھىيت وي يىت خشکۈك، ھوسا سەيرانچى دهاتنى سەرسەنگى و ل ئوتىيلا وي يَا مەزن دمان، كو ئوتىيل بۇ قى مەرەمى ئاتبۇو تاڭاڭىن، دويماھىك سەرەددانان من بۇ سەرسەنگى و سىلاقىنە لەھا قىنا

زىدەر و دەھەمنەن

- ١- بن علي اهم وثيقة في القرن العشرين، ط. ٥، دار الحكمة، (لندن: ٢٠١١).
- ٢- علي، نظيف محمد و ياسين، كوفان احسان، سەرسەنگ كەھەرە رەھاقىنگەھا، چاپخانە پارىزىكەھا دەھۆكى، (دەھۆك: ٢٠١٦).
- ٣- نقىسالارا ھەزمار (١٠٧٤١) ل روژا (١٩٣٩/٥١٣) كو رىنە بەريا گشتى ياساخلىمەن يابۇ وەزارەتا نافخۇ ھنارتى، ئەفەزى دەدقىق وى يە.
- ٤- نقىسالارا سەرۆكتىيا ساخلىمەل يوايا مىسل ياهەزمار (٢٢١٧/١١١) ل روژا (١٩٣٩/٥١٨).

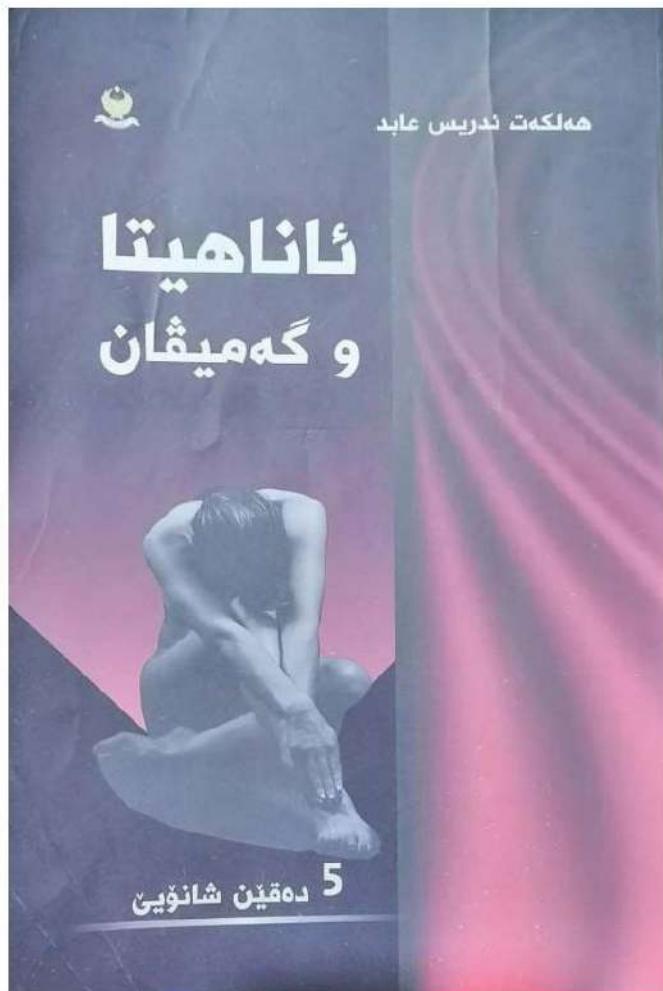
- ٥- علي، نظيف محمد و ياسين، كوفان احسان، سەرسەنگ العدد ١٦، (دەھۆك: ٢٠٠٢).
- ٦- بشير، فرنسيس، عواد، كوركيس، أصول أسماء الأئمكدة العراقية، مجلة سوم، المجلد الثامن، الجزء الثاني، صدرها مديرية الآثار القديمة العامة، (بغداد: ١٩٥٢).
- ٧- دليل المملكة العراقية، تاريخي اداري تجاري صناعي زراعي مصور، مطبعة الأمن، (بغداد: ١٩٣٦-١٩٣٥).
- ٨- علي، فايق الشيخ، مذكرات ورثة العروش، الاميرة بديعة ابنة ام الملك علي وحفيدة ملك العرب شريف حسين

ئاناھىتا و گەميقان رهنگەدانا كەفتنا بۆھايىن جقاكا كوردى يە

محسن عەبدولرەھمان

نقىسىه رئ پەرتۇوکا ئاناھىتا و گەميقان (پىنج دەقىن شانويىن) د پىشەكىيا پەرتۇوکا خوھدا دېيىزىت: «ئەقا ئەز دى نقىسم، هندەك ژ وان لاپەرىيىن قورمچىينه دناف وەلاتى من دا، تىكەل دگەل وئى كەبت و حىرمانا د ناخى من دا. وەلات د ناف من دا كەبت و حىرمانا و ئەز ژى د ناف وەلاتى دا قورمچاندىمە».

ھەلکەت ندریس عابد

ئاناھىتا و گەميقان

5 دەقىن شانۆيى

ھۆلا شانۆيى وەکو ھۆلا پەرلەمانى، ئە و گۆتن و سەرەتەریا ل ھەر جەھەکى و بۇ ھەر كەسەكى قەدەغە، ل ھۆلا پەرلەمانى ژبۇ پەرلەمانتارى رەوا و ھەستۈورىدا يە! شانۆ ژى تاراستەكىنەپەيامنى يە، ب ئاوايەكى راستە و خۇ بۇ وەرگرى.

نىيىسەر ئە و كەسە يىن دو ھەۋۆكىن نەرىيەك بىدەت بەرىيەك، ب رەنگەكى كو ب جوانى رامانەكى بىدەن، لى كەسى نىيىسەرى بىاۋەك بەرفەھەتر

ئەف ھەۋۆكە ب تىنى دەربىرىنەك كورتكىرىيە ژ تراۋىيدىا جەڭاڭا كوردا (ئەزىز قورمچاندى)، قورمچاندى چىيە ژېلى تشتى ھافىيەتى پشتى بكارئىنانى، ئان بباشتىن حالەت پشتگۆھەتىخىستى و لاداي و (ناخىن من كەبت و حىرمان)، ھەر پەيچا (كەبت - خەمۆكى) دەربىرىنەك ژ بارى دەرۋىنى ھەرە خرآپ، كو دەستىپىكا نەخۆشىيەن دەرۋىنييە دىسان (حىرمان - نەدارى) خرآپتىن ھەستە د ھەبوونى دا، نەدارىيَا دراڭى ب ساناهىتى نەدارىيە، چىنکو ب گۆھارتىنَا كاودانى

ئابوورى چارەدىيەت، لى ھەست ب نەدارىيَا گيانى دەستىپىكا فالاھىيَا دلىنى يە، ئەوا كارتىكىرنى ھەتال وەرارا مروقى يَا لەشى دكەت.

قىيىجا ئەگەر پشتگۆھەتىخىستىن جەڭاڭى دگەل خەمۆكى و نەدارىيە د ناخىن ئىك كەس دا كومقەبۇون؟!

پىشەكى:

دەقى دا و شارەزايىھ د يارىكىنى
ب پەيغان و لىزانىيە د گەهاندىنا
ھزر و پەيامەكىن دا، د دەم و بارەك
دەستىشانكىرى دا. راستە ھەلوىست
و پىنگىرى گرنگە و نايىت كريyar و
ھەلوىستن نقيسەرە بەرۋەقاژى
نقيسينا وي بىت، ئەوا ب كوردى د
بىزىنتى (دبىزىتلى ناپىزىت) ئان
گۇتنامەلا (گۆھبەدن مە، بەرى خۇ
نەدەن مە)، ئەڭە نەتنى دووروياتىيە،
بەلكو داخوازىيەكە بۆ نەرى و
ماندەلكرنا بۆ راستىيا ديتنا چاقان،
ھەمبەر باوهەركىدا بھىستنا گۆھان!
نەديتنا چاقان (بىناھى) ژى دويمەھى
كۆرەبۈونا عەقلەيە! لەورا د جەفاڭى مە
دا پىندىقىھ نقيسەر پىنگىرىنى ب ھەندەك
رىئىمايان بکەت و خۇز ھەندەك كريyar و
سەرەدەریان ب پارىزىت، دا گۆتونىن وي
د باوهەرپىنگىرى بن.

نقيسەرە دەقى

شانۋۇقاتى نقيسەر (ھەلکەت ئىدرىيس
تابد)، د ھۆندرۇ ۋى دەقى دا و ل سەر زارى
كاراكتەران؛ ل سەر سەرەدەریا مەرۆڤى
د دەمى نەدا دا كاركىيە، ئەوى كاراكتەر
كىرىنە خودىكىدا كەفتەن و ھەلۋەشىانا
بوھايىن جقاڭى تىدا رەنگەددەت، ئەو
تىتال و بوھايىن جقاڭى كوردىيى مە
شانازى پىنگىر، چاوا و ھېز ئەم ل پەرى
باژىرى، مە ئەو بوھا ژ دەستدان! ئەو

و رەھەندەك مەزنەر وەرگەرت، چنکو
ل دەق مە (نقيسەرە) ژ وي كەسى
دەگەرت يىن گۆتار، داخوازانىمە ل دەرى
فەرمانگەھەكىن، كومىيەندا فەيسىبوكى
نامەيە كا تەقىنەن، بىرھاتنەك..
دەنثىيەت، لى (رەوشەنېير) ئەو
پەيغەبەكە لىتكەدایە ژ (رەوشەن + بىر)،
رەوشەن ئانكە رۆھەنلى و گەشدارى و
(بىر) ب راما نا (ھزر). پىڭە رەوشەنېير
ئەو كەسى يىن (رۆھەنھزر، گەشەھزر،
رەوشەنھزر) دەگەھىنەت.

ب زمانى ئىنگلىزى (Intellectual)
رەوشەنېير دەھىتە پىتاسەكىن، كو ئەو
كەسى يىن شىيان و بەھەرەيىن وي يىن
كەسى دەگەھىنەن بوهادارىيە، ئان ئەو
كەسى يىن خودان ئاگەھى و هوشىياريا
بلند .

ل دويىش ۋى تىنگەھ و لىتكەدانى ئەم
غەدرەك مەزن ل رەوشەنېيرىن و
كەسىن رەوشەنھزر دەكەين، دەممى
كەسى دو ھەقۇك رىزكىرن، ئان دو
مالكىن شعرەكى وەك خۇز زمانەكى
وەرگىران كوردىيى، ب رەوشەنھزر
دەنیاسىن!

ب ھىزا من چاوا فەرە جوداكارى
د ناقبەرا رەوشەنھزر و نقيسەر دا
ھەبىت، فەرتەرە جوداھىيەن د ناقبەرا
دەق و نقيسەرە ژى دا بەھىتەكىن، چنکو
دەق دەرىپەنەن ھەزىز و پاشخانەيَا
رەوشەنھزرى و جقاڭى و ھەلچونىن
دەرونىيەن نقيسەرە د دەممى دارشتانا

قوربانیدانى دا پايەبلندر، هەمبەر ئارىشەيان بھېزتر، بۇ ژيياتىنى ھشيارىتى دياركىرى.

چوار: رەتكىنا تىگەھەن جقاڭى كو ژن مەرقەك پلە دويە، دىسان پىشاندانما وي بۇ ژنى وەكۆ قوربانىا ئىكىن بۇ سىستەمى نىرسالار، كۆ دەھرىزىدا جقاڭ پاشقەمای دەمەنیت.

پىنج: رۆلى نەرى و ویرانكەرى بابى گيانى (روحى) د رابوورىت جقاڭى كوردى دا.

باھتى ژنى ئىك

شاراكتەران ژ ئارىشەيىن ھەرى گۈنگىن

جقاڭى مەرقىينى بۇويە، لەورا خالىن سەپىشكبوویە يا شانۇنى، ھەر ل دەستپىيکن (ئەسخيلوس) يى ل سەر كاركىرى، و لدور ھەۋىنیا ب خۇرتى (يورىيدىس) يى د شانۇيا (المستجيرات) دا، ئىكەم ژن وەكۆ باھت ژ لايىن جۇداقە بەحسكىرى، تەھى ھەولدى سەتمىدى و شەپزەيا وان ئىكسەر بەرچاڭىكەت، ب ئارمانجا چاكسازىا جقاڭى و لىنگەريانا چارەييان و ئەگەرىن ل پشت سەرەددەرىيەن وان يىن خراب و فارى.

كاراكتەرېن تۆشى ئارىشەيىن جقاڭى و قەيرانىتىن ھزر و رەھۋىتى دېن، د چارچوقةكىن درامى دا ژ (پويچگەرىت

بەرهف نەبوونگەرىن) وىرەكانە كرىيەتىا جقاڭى تاشكرا و بەلى دكەت، د سەرەددەرى و كريارىن كاراكتەران و گرىتكا رويدانما شانۇنى دا شىيانىن ھزرى و ھۆنەرىيەن نېيىسىرى دياردبىن، ئەو ب زىرەكانە شىاپە ئاشۇپىن بەكتە وىنەيىن نېگەتىف بۇ ژيوارى جقاڭىنى ژىندار، وەكۆ ل ژىر:

ئىك : دانۋ ستاند نىن

شانۇقانى نېيىسىر: ھەلکەت ئىدرىس عابد ژ ئارىشەيىن ژينگەها ھەيى دەرنە كەفيىنە و زىدەرۇوپى تىدا نەكىرى، ئەو رەنگەدان و دەنگەدان راستگۇيا جقاڭى پشتى سەرەلدانى ۋە د گۇ ھېز ن .

دو: رويدان ھشيارى و خەممۇرپى نېيىسىرى يا جقاڭى و ئاگەھداربۇونا وي ب ئارىشەيىن جقاڭى دياركەت، ئەو ئارىشەيىن ژ كەتوماتىن بەرهف دياردى ۋە دچن و ترس ئەو بىتە كلتور، دىسان دەربېرىن ژ ھەستى وي يىن ياخى ھەمبەر ژنى كرىيە!

سى: ژىلى ھەست ب بەرپرسىيارىن ھەمبەر ژيانى، ژن ژ زەلامى د

دەرازىنكا دەقى

كەفن كچەك ب ناقى (بويىكا نيلى)
دەخەملاتىن و وەكۆ قوربانى دەھاقيتى
د روپىارى دا. ديسان د پىكھاتا پشتى
شەرى دا هەۋىئىندا سىاسى ل سەر
مەيتانى زەنەكى دەھاتەكىن، وەكۆ مەيتانى
و مىرىيانتا (ماقاپىدا، تادو - ھېپا
(نەھەرتىتى شۇي ب ئەخنانتونى كرى).
د وى سەرددەمى دا (بۈرۈدىسى)
بزاقىكىيە پلە و پايىن زىن دىياربىكەت و
بىكتە ئەمۇنە، ئەۋۇزى د ھوندر بوهايانىن
بلند ئەھەن ل سەر زارى (ئەلىكىسىتس)
ئى، دا بىتە ئەمۇنە يىا ژىنا خۆگۈرۈكەر و
ئەڭ كچا نازدار (ئەڭىنە) ئەوا ژيانا
خۆگۈرۈ رۇومەتا وەلاتىن خۆ دەكت،
ب گۆتنى (دايىي.. تىيەزىننى د وان ھەزان،
دا بىكە، ئەھەن خۆل سەردى من دەن،
وەلاتىن من هەمېت بەر ل منه، ل سەر
منە زىتىن وەلاتىن خۆ ژەر بزاڭەكە
دۇزمىنەن ھۆڤ ب پارىزم). ناوازەكىن
زىن بۆ ۋى ئەركى د بۆچۈونا رەۋشتى دا
دەرىپىنە هەمبەر بلندكىن بوهايانى زىن،
پشتى دىتى كۆئەو ھەزى پەسنى و
شايىستەيىن ۋى نامووس و رۇومەتى
يە.

د شانۇيىن دا، كەساتى دېتى كرييارىنین و
چ كريار ژى دېتى بکەر نىن، ھەردە و
ھەر ھەۋەندى ھەقىن، كەسىنە
سەرپىشك و ناقەندى د شانۇيىا (ئاناھىتى
و گەمەقان) دا ئاناھىتىيە يال سەر زارى
وئى جقاڭى نىرسالار دەھىتە رسواڭن،
كەۋلۇڙانكىن جقاڭى بەرۋەۋاشى دەكت،

(بۆچى) ئىكەم پەيىھە دەق
دەستپىدەت، (بۆچى) پەيىھا پېسىيارى
يە و پېپىكەن دەستپىنكا رېكىيە بەرەف
قەدىتىندا راستىي، لە و كوردان گۆتىيە
(بىت ب پېسىيت دى گەھىت / مەرۆڤ ب
پېسىيارى دى چىتە شامىن) و ھەلکەتى
پەردا شانۇيىن ب (بۆچى) ۋە كىر، ئەڭ
بۆچىيە نە ھەمما پېسىيارە كا سادەيە،
ئەڭ پەرس و گازنەدەيە ژ كچەكىن بۇ
بابىن خۆ (بۆچى باب بۆچى!؟) ئەزى
خواندەقان ژ ئىكەم ھەقۇڭا حەزا
مايتىكىرنى ل دەق من لەنى، من دەقىت
بىزامىم ۋى كچەن بۆچى بۆچى ھوسا ب ۋى
ئاوايى لگەل بابىن خۆ پەيىھى، (بۆچى)
يا ئىكەن پېسى و (بۆچى) يا دووپىن
گازنەدەيە ب داكوكىكىرنە كا تال، ئەڭ
پېسى ئاراستەي بابىن خۆ كەر و ئىكەم
قەھەرەمان د چاقىن ھەر كچەكىن دا
ھەر بابە!

ئەن و قوربانيدان

ئەن ژ بۆ خوداوهندان، راکىندا خفسەكىن،
ئان گەرەوەرنەكىن، پىكھاتنەكە
شەركەران، وەكۆ قوربان ھاتىيە
پېشىكىشىرن، ددانسالا لەھىا نىلى
دا كۆ زيان دگەھاندە چاندىنى. بۆ
داھاتى كەربا سرۋشتى (نيلى)، مىرىيەن

هەر کەساتىھەن دىئىن خۇيىن تايىھەتىن (خۇزايسى، جڭاڭى، دەرونى) ھەنە، ئەقەھەمى د ھوندر ئاخفتىن كەسى دياردبىت، ئان دەمن كەسەك دەربارەي وى دېپەيقيت.

ل ۋىرە ئاناھىتا دەربارەي خۇ دئاخفيت و كەسانىن دى ل پەدى دېقىن و بۇچۇنىنىن خۇ وى سالۇخەت دەدەن، ھوسا رەھەندىدا خۇزايسى د كەسىنما وى دا ژ لايدى ھەلوىست و دىدا يىن دى دەھىتىھ دياركىن و دا پەت دېمىت وى بەھىتە يىگاركىن و كەسىنما وى بەرچابىت، ئەو ب خۇ و راستەخۇ و جاران ب مەنەلۈگ وى كەسانىن و رەھەندىن وى يىن جودا دياردكەت، ئەوا ل سەر زارى ئاناھىتىنى شانق دەستپىدكەت: (بۇچى باب...بۇچى) .

ئەف ھەققۆكە كۈدەزلىنىكا دەقىيە، پەت ژ ئامازىيەكى دەھەلگىرىت و دشىاندaiيە پەت ژ خواندەنەكى بۇ بەھىتەكىن. گازىندا ژ بابى و باب ھەردەم د چاقى كچى دا قەھەرەمانە! ل سەر زارى ئاناھىتىنى چەسەنەن و د سەردابنى وى ب بابى، نە زەينەلى دەستپىكىرى، ئەۋۇزى سەرەدەریا وى ب زەھىيەتە كە شەپرەز و شەكتى، دەمن كچ وەكە مەۋەقەك تەمام دەگەل براين وى وەكەھەف نەكىرى!

ئاناھىتى: (پىشتى مىنات تە گەلەك تىشت د ناف مەدا ژ دايىكبوون، خيانەت، ئىش و ئازار، فەقىرى و بەلنىڭازى، بىنخودانى

سيستەمن سىاسى، كارگىرى، دىنى، ھۆزەكى.. رويس دكەت.

ئەف ئافاکرنا لىكداي يا كەسىنما ئاناھىتىنى ل بەر تىگەھەن دەرەنچەفاكى وەكە ناڭپى بۇ بەرسەدانە ھندەك پېرسىيارىن پىرۆز و قەدەخەنە لدور گفاشتن و پىدىقىان، پىدىقىيەن ژىن و گفاشتىنى تۆش دېنى.

كەسىنى ب دوربىنا ئەدەبى - دەرەنچە

(تۈرە) ئەدەب ئىك ژ وان پەنچەرەيانە يىن دەرەنناسىن بىراقىرى د ھوندردا كەسانىن بخوينىت و شەرقەبکەت و رەفتارىن وى راڭبىكەت! رۆلى زانايى دەرەنناسىن فرويدى د ۋى بىاڭى دا يىن دىارە، وەكە (ئە، ئەز، ئەزى بلنى/ و دەرەنناسى كار ل سەر ئاشكاركىن راستىنىن قەشارلى و نەپەن و قەدانان پەردى ژ سەر قەدەخە و نەپەنیان دەنەن، و گۈنگىدانى ب پالدەرى مەرۆقىنىن وەكە ھەست و دلىنىن دەدەن.

ل بەر رۇناھىيا وى دشىاندaiيە كەسانىن دراماىلى لدويف تىگەھەيىن دەرەنچە بەيىنە راڭەكىن و دەربارەيى پالدەرىن ھەستەوەر و نەھەستەوەر و زانىنا پالدەرىن سەرەدەریا كەسى و ژىنگەها وى د ھوندر گفاشتن و پىدىقىيەن كەسىنى تىرە دېرىت، كە

شاھان بۆ چمیین و دۆخینیین چاکتر
خەلیفە و سولتان ل پیش قەدبىن، ئەو
ھەقبەرگرنەك د ناقبەرا ئازادىيا ژنا كورد
ل خوهزايا ئازاد و نیمچە بهندەيى يال
باڑیران دکەت.

د دەقىن شانۆيىن جىهانى دا ژن جەن
گۈنگىيىدانما مەزن بۇو ژ لاين نېسىرەن
شانۆيى فە، ژىھەر رۆلى وى د تاڭاڭىن
و ھەقىكىا پىتكەتەيى دراماىسى دا، ج
دەقىن شانۆيى ژ چارەيىا دەرروونى و
جقاڭى يا ژن دەلاقانىن و ھندەك
نېسىرەن ژن كىرىنە تەھۋەرى سەرپىشك
- وەكۇ شەكسپىرى د شانۆيىن (Othello)
- عطىل، Macbeth - ماكېيس، شاھ لىر، -
Mamlet هاملىت دا.

ل پەى خواندىدا من بۆ دەقى شانۆيى،
ئەڭ شانۆيە شۆرەش و ياخىبۇونە ل
سەر تىگەھىين جقاڭى (شەرمە، عەيىيە،
فيھىتىيە، ھەتكەرىيە، گۆنەھە...) ل
شۇينا شاشە، لادانە ژ رىكا راستىي!
ئەقى دەقە نەتنى قىزىيەكە د
نەھالەكى دا، بەلكو بانگىنەكە بۆ راڭىن
پەرەدەيىا داپۇشىن و پەچىنىتا تاوانىيىن
ل دېرى مەرۆقۇونا ژنى دەھىنە كىن ب
بەھانە يا ناموسپارىزىي و پراسىيَا خوار!
ئەوا ژ قانونا بىيۇهاكىندا (دین) (ا زىدرا
الاديان) پوچىتر، بەلكو بانگەوازىيە بۆ
سەزاداندا تاوانبارانە، بتايىيەت د ھۆندر
كەساتىيىن زەينەلىن پارىزەر، كو پارىزەر
بەرجەستەبۇونا دەستەلەقا سىاسى
و كارگىرى، دەسەھەلاتدارىيىن گورگ د

و ئىتىيمى... ئەقە ئەزم كچا تە ئانق،
پشتى دو جاران مرن ژى قورتالبۇي..
بىبورە باب... من ژمۇزە بېرىار ل سەر
مەندا خۆ داي، بەلىن ھىشتا مەنى بېرىار
ل سەر من نەدایە).

ئەڭ مەنەلوگە قەبارى ترازىدىا ژنا
كوردە د دەست زەلامى دا، ترازىدىا
وى، ترازىدىا مەرۆقەكىيە گۆنەھە وى
ئەو بۇويە، ب جوداهىيىا كروسوەمى ژ
برايى خۆ بۇويە، ب نىازىياكى روپرووى
گۈرگۈونە دەوندەيىا زەلامى بۇويە،
ئەۋى دەستەلات دېارىزىت، دەملى
ب چ رەنگان نەشىت دادىيى بەدەستەت
بىنیت، لەو ل داۋىت بېرىارى دەدت خۆ
سزا بەدەت، پشتى ژ قانونا ئەردى و
شريعەتى ئەسمانى بىھىقىيە.

تىگەھى قەھەرەمانىي

قەھەرەمانا دەقى ئاناھىتايە، نېسىرەرى
ب زانابۇون و مەبەست ئەق ناقە بۆ
كەسا سەرەكى ھەلبىزارتىيە، ئەۋىزى
ئاناھىتايىا خوداوهندە ھەچكوبەرى
مە دەدت پېرۇزىيا رابورىيەك شىۋىمەند،
دەملى ژن تىدا پەرسىتى نە كەنيزەك
دەھىتە بازاركىن، ل سەر پاكىزەيى وى
دەولەت، ھۆز، بىنەمال پىتكەھىن و
ئاشتىدىن، بەندەيە كا شەرعى ب فەرمانا
(يەھو) ل پشت پىچە و پەرەدەيان
دەھىتە قەشارتن، ئەو نىف مەرۆقەكىريا -
كىم ئاقىل و دين - يا مەزنتىين سەرىن

کەقندابابى ماددى و ھېمایى د يياقىن ئەدەبى و ھۆنەرى دا گەنگەشە و بگەر و ۋەكىشە كا زىيەد و بەردەوام ئازاراندىه، و نەدويرە ئەو ئىك ژ ئەگەرىن پەيدابۇونا دژوارىي بىت د جڭاڭى مروققىنى دا.

دىسان ئەو خالا ناڭەندىيە د شرۇقە يا دەرروونى دا ژ لايى دەرروونناس (فرويد سىگمۇنداي)، كو ب دروستى ل دور حەزا سىنيلەيدە بۆ كوشتنا بابى، ئەوا ب گۈريسا (ئودىب) دەيتىھ نىاسىن، ئەف بارى كەسىنى ل دور كوشتنا بابى د وىنەين خۆ يى بەرفەھەتر دا، دېيتە جڭاك دەمىن ئەف چەۋساندىنا سىاسى و پاوانىكىدا مافان دېيتە رېگرتىن ل پىش زارۇكان كو ژ قۇناغا زارۇكىنى دەركەقىن، ئەف بىنەستكىرنە خەندقاندىنا ئازادىي يە، لەورا خۇزماسىھە بىنەستكىرىكە هەززە د كوشتنا بابى خۆ دا بکەت، ئەف نە حەزا كوشتنى يە بەلكو داخوازا ئازادىي يە.

شەكسپىرى د شانۇيا (ھاملت) دا باب كوشتىيە، ما راگەھاندىنا نىچەي بۆ (منا خودى) ل وى سەردەمى، نە شۇرەشە كا سەرنەگىرى بىوو ژېھەر نەزانىن باھرەلاف، ژ بەر نە بەرھەقبۇونا خودى ژ دل و پەرسىتكەھىن باوهەرداران، سەربارى دىياربۇونا پىنگىرىما زەلامىن دىنى ب بنەمايىن دىنى و پەيپەنەن وان ب ناڭى خودى، نىچەي ب راگەھاندىنا (منا خودى) فىلوفندىيەن دىنداران و خوارنا

كەقلى مروققان دا، كو چىن مللەتى خۆ دەكەنە ئارمانج، ئەويىن پشتى دەستدرېزىن ئەگەر نەكۆشتبىن ھاتىنە ناڭ زىاندىن، و دلوقانى بازركان كو نوينەرى دەستەلەلاتا دىنى و جڭاكيه، پەيامەك بۆ جڭاکەك ژىرددەست و ھزر داگىڭىرى، كو پىسىر ژ وھلات و ئالايى پېرۇزترە!

باب ھېمایىن خۆدى، ئان سەميانى يە و كورد سىيوبىن موسىلمانان، لەو باب ئاشۇپىن نەبىزرايە، ئانۇ ل تەنگاقينى ھاوارا خۆ دگەھىنېتى و ل گەل شەپەنگى وى دېپەيقيت.

ئاھىتا و گۈريسا بابى

ھەلکەت مە ھاندەدت بۆ دەربازبۇونى ژ تۆخىپىن ترسى، ئەف دەربازبۇونە ژ تۆخىپىن ترسى بىسى ئازادكىدا ھەزرى نابىت، كو دەھرىزىدا ئازادبۇون بىسى پېلىكتىدا ھېلا پېرۇزىن نابىت، بەزاندىنا ھېلا پېرۇزىن ب كوشتنا بابى يە، باب ل قىرە بابى گىانىيە، ھېمایىھ ژ بابى تا خۆدى، ل خىزانى بابە، ل گۆندى كويىخەيە، ل ھۆزى ئاغايىھ، ل دىنى مەلا و قەشە... ل پارت و حوكىمەتى سەرۆكە، و ل داۋىت خودى.

باھەتن كوشتنا بابى گىانى گەلەكى كەقنى، وەسا دىيارە دگەل دەستپىنەكى پېكىنەنما جڭاڭى مروققى ئەقى ئارىشەين سەرھەلدايە، لەورا ھەر ژ

د جقاکەکى دا ژن د باشتىن کاودان دا
جەن وى لىنانگەھە و ناف نېينە! (ئاقلىن
مريشكن د سەرى ژن دايە)!
ئەرىھەمى باب د سته مكار و خودان
گيانى خۆ سەپاندىتىھە؟ ھەلبەت
نەخىر بابىن چاك و خۆگۈركەر ھەنە،
لەن ب كۆليلكەكى بھار ناھىيەت!.

ل پشت پەيچان و د ناف رېزان دا

ناھىيەتا: (چنكو بىرینا من، نەبرىنا
زارۇكانە و چ زارۇك وەكى من ناھىيە
بىرىنداركىرن.

رحا بابىنى: ئانۇ.. كا بۇ من بەحسى
زىيانى بکە كچا من؟ پاشتى مەنى د
زىيانى دا چ چىدبىت؟

ناھىيەتا: نە باب.. كا تو بۇ من بەحسى
مەنى بکە، كا پاشتى زىيانى چ چىدبىت؟
رحا بابىنى: كچا من ل ۋى وهلاتى
چجار من ھەست ب زىيانى نەدەر،
زېھەر ھندى مەن بۇ من تىشەكىن
سەيرنەبۇو ....

ئەرى بىرینا ژيا زارۇكان مەزنەر چىھە و
چاوانە، پىتاسە و راڭە كەنەك بۇ ھەيە؟!
ئەمۇندا ژ زىيانى چىتەر نەبىت، ھەزىيە
ناقى زىيان، ئان باشتە ناقى پرۇقەيىن
مەنى لەن بەھىتە كەن؟!

و بۆچى بابىنى دەقىيت بىزىيەت كا پاشتى
مەندا وى چ د زىيانى دا چىبۇو؟
بۆچى ل پشكەكا جىهاننى تا پاشتى مەنى

وان بو دونيابىن ب ناقى خودى، چنكو
خودى دادى و قىيانە.

ما كېپىنا (مارتن لوسرەر) بۇ دۆزەھى
ژ قەشەيان ب دىدەقانىا خەلکى، د
دەمەكى دا خەلکى بەھەشت دكىرى،
ج بۇو ژىلى مەندا پاپايى و دەستەلەاتا
دىرى.

ھەزرا لادان، فەدەرگەن، ئان كۆشتىنا بابىنى
دەستەلەتدار، ژ دەستىپىكا ھەبوونى
ھەبۈويە، لەن د رامانا خۆ يَا گەوهەرى
دا ھەلگرا پشکدارىن د بىاڭى دايە،
رويىرىو بۇونەكە ژ كورى پىر ژ بابىنى،
چنكول سەر كورى پىدەقىيە ھېزا خۆ يَا
داھىنەرانە ب سەھىيەت، باب د روپەرەت
فەگرتى دا يىن ئارامە، بۇ مەنەك مارسىل
بروست ژىو كۆشتىنا بابىنى دەمەن خۆ ب
خەبەر گۆتنى نەبۇراند، لەن وى دەقەكىن
كۆزەك (دىنگەریان ل دەمەن بەرەز)
دانقىسى، ئىندا سىستەمن نېقىسىنى ب
تمامى ل پىش رەوتىن كلاسيك گوھۇرى،
كول سەر تەختى وئى بلزاڭ خۆدانى
(كوميدىا مەرۇقىنى)، و ئەمېل زۆلا ب
تاوايىەك كىيەت دېلدايىوون. كۆشتىنا بابىنى
چەقەنگى د بىاڭى داھىنەن دا، بىى
بەرھەمەتىنالا دەقەكىن بەيىز نابىت، كو
دانپىدانى ب دەستكەفتى بابىنى يىن بەرەت
بىكەت و زىن دەربازىيەت، كو ھندەك
بىاڭىن داھىنەن يىن نوى فەكەت.
ئانكۇ ژ كىيەتىن بەنەمايىن كۆشتىنا بابىنى
پىدەقىيە كور ل ئاستى داھىنەن بابىنى
بىت .

چ دایه مه؟ و ناییژین.. ما مه چ دایه
ژیانی! ژبلی مه کیه بهری بجهینانا
ئەركىن داخوازا مافى خۇ دكەين، مانە
ئەم ھەمى كوم ھزدكەين و تاك
كاردكەين و ئەفە بهرۇۋاشى لۇزىكىيە؟
ما دلوغانى بازىگان نە فەرىيە (ھەي
بە، كورى كەرى بە) يە، و زەينەلى
پارىزەر بەرھەمنى (فانكحوا ما طاب
لکم من النساء...).

گەميقان: ژيانا چياىى و بەرخۇدانى،
ئەز فيرى پەنسىپ و ھەلويىتى كرم
و نائۆيى ژى ئەز فيرى ھۆنەر و عەشقى
كرم؟ ما ھۆنەر چىيە ژبلى كارلىكىنە كا
مروقىنى ب تارمانجا تافراندىن و
بەرھەمئىنانا بۆھايەكى جواناسىن، و
عەشق ھەفالەكىن خۆشە و ھۆگەكى
شەيدايمە! و ئانۇ فيركەرا ھۆنەر و
عەشقى يە!

لۇ نەديار ب پېسا: و تە ئانۇ فيرى
چ تشتى كرىيە؟ كۈريبا تازىيىدايىن د
ئازرىنىت!

ب ساناهىيە؛ ب مەشق و راهىنانى مروقىنى
سقىل بىيىتە شەركەر، پەروھەدەيَا
حىزى؛ كەسى بکەتە ئايىدولوجىست، و
نورمالە ژى كۈن مىرى فيرى ھۆنەر
و دلدارىن بکەت، نازكى و نازداريا
وئى ھۆنەرە و دلينى دلدارىيە، لى مىر
دشىت چ پىشكىشى ژىن بکەت ژبلى
نيراتىا خۇ؟!

ژى دايىاب ھەر د خەما زارۆكانە؟ و
ل ھندەك جقاكان ھەر د ژيانى دا بۇ
دايىابان زارۆك نەخەم و بارگارانىنە! مانە
ھەر ئەو ھەقكىشە يە دەمى دېيىزىت
(چجار من ھەست ب ژيانى نەدەكىر).
ئانکو گيانى وى دزانىت چارەنىسى
كچا وي وەكىو يىن ھەمى كچىن
جقاكتىن پاشقەمای چاوانە، لەورا ھزرا
وى ل سەر چارەنىسى كچا وي يە، د
وهلات و جقاكهك بەرداي و بەرەللا!
ئەرى ژ بىدادايىا جقاكى، رۆزانە چەند
جاران ل ۋى وهلاتى ھەقۇكا (ئەي
جانگۇرى رابە.. خۆزى تە چاقين خۇ
فەكريان و تە بەرھەمنى قوربانىا
خۇ دىتبە، دى رابە پېرىزا مە يارەنگز
بىينە، تە خۇ گورى كى كى؟ زارۆكىن
جانگۇرى و خەباتكەران ب سوتىقە
ئاراستەي گيانىن بايىن خۇ دكەن!
دا پىت ئەف ھەلويىتى نەرى ھەمبەر
بىدادىتى دياربىيت، ئاناھىتا ب رۆھنى
دېيىزىت: تە راستى بقىيەت، ژيانى چ
بوها ل دەق من نەمايە.

رحابابىن: (ب كەرب) چونكى تە چ
بوها نەدایە ژيانى . دانپىدانە كۇ نە
تنى دەستەلات و ھەلپەرسەت ژ
بىيۇھابۇونا ژيان و مروقىنى رۆزھەلاتى
بەرپېرسن، بەلكو ھەر ئىكى ژ مە ب
رېزەيەكى پشکدارى تىدا ھەيە.
ھاتىنە فيركەرن ل سەر گۆتنا: ما ژيانى

ئاناھيىتا و قلاھيىا دلىنىي

بەلنگازى، بىخودانى و ئىتىمى). باب دەرگەھى مالى يە، ب نەبوونا دەرگەھى مال ل پىش هاتنا ژوورا ھەر تشتى ۋەكىرى دېيت، ب مىندا باپى دەرگەھى نەخۆشى و ئازاران فەبۇو، دا ئاناھيىتا قلاھيىا دلىنىيا باپى وئى هيلىاي ب زەينەلىن پارىزەر پېپىكتەت: (من زەينەل ھەلبۈزارت وەکو عاشق و پاشى وەکو بابهەن دلوقان، لى مخابن بۇ درنەدەكى مەزن د ژيانا من دا. وئى شەقى...)، ۋىا جەن قلاھيىا باپى هيلىاي ب قىانا زەينەلى پېپىكتە، لەورا گۆتى: (زەينەل گەلەك پېندىقى ب تە مە، پېندىقى مە گەلەك حەزىز من بىكى، گەلەك دلوقانىيى بىدەيە من)، لى كىريارا زەينەلى بىرىنەك ھەرە كويىر ل فەھىيى قلاھيىا دلىنىي زىدەكر، كو ئاناھيىتا بەر ب ھاقييۇونا دەرونى و ياخىيۇونا جقاڭى پالدا، تاكول سەر زارى ئاناھيىتايى: (نەعلەت ل تە بن زەينەلى پارىزەر، وئى ژيانا من كرە خۆپان، وئى ھەمى رۆزىن من كرنە شەف...). سالۆخەتىدا ئاناھيىتايى يَا زەينەلى ب درېنەدەكى مەزن، نەجەن پېسىيارى يە، كو زەينەل نەدرېنەدەكى ئاسايە و درېنەدەچ ل قوربانىا خۆ دكەت؟! پېشى ئىنى ھەلنگىقتنى و ژىۋى قورتالبۇونى ژ زەينەلى، ئەوى پېندىقىاتىا وئى بكارئىنائى تاكو بەر ب ۋارىيۇونى پالدى، دا ب نەچارى شوي ب دلوقانى بازركان بىكەت: (من دېيت درەوا ل دلوقانى بىكم

تىكەلە سەخلەم و كارلىكەريما ئاناھيىتايى د ژىيەك بچوپىك دا، ل گەل چەند زەلامان وەکو زەينەلىن پارىزەر د سەردابرى، دلوقانى بازركان مەھركرى، گەميقانى ياخى حەزىزىكىرى و ل داۋىي نەديبارى چىرۇكى وئى نېيسى، د سەلمىنەت كۆز لايىن دەرونى ئەمەر ژ قلاھيىا دلىنىي و يىباورەيىن ژ ھەر نېيرەكى دنالىت، ئەق ھەستە ب مىندا باپى وئى پەيدابوویە.

ھەبوونا باپى كىنجەكا مەزن د ژيانا زاروکان دا ھەيە، ب ژ دەستداندا باپى پىشەقانى سەرپىشك نامىنەت، رىكاكى ھىلىن و پەناگەھىن ل بەر وندادىبىت، و ئەق ھەتكەم ھەققۇكا شانقىيى دا دىاردىبىت: (بۆچى باب بۆچى، بۆچى تو مرى...) ئەق پېرسە و سى جاران دوبارە كىندا / بۆچى / رادەھىيەن كىنجا مۇنا باپى و كويراتىيا كەندا (اخىددود) لدويف خۆ ھىلىايى دىاردىكەت، و گىنگىا ھەبوونا باپى د ژيانى دا دەسلەلمىنەت، باب د خىزانى دا وەکو گەميقانىيە د ئاراستەكىندا گەمىن دا، ب نەبوونا وئى گەمىن پىتەر ژ قورتالبۇونى نىزىكى نۇرمۇبۇونى يە، دا ئامېكەت: (تو د ناڭ مەدا مرى، لى پېشى مۇنا تە گەلەك تىشت د ناڭ مە دا پەيدابوون، وەکو خيانەت، ئىش و ئازار، فەقىرى و

دوژمنکاری و گهفلیکرن، ههست ب کیمبوونن).

ئاناھیتا ههست ب (بیریزى) و بىن بوھایا خو دکەت، پشتى (پېدۇياتىنى) نەچاركىرى لەشى خو رادەست بکەت ژ بەر (خاپاندىن و سەردابنى)، پشتى (ژ دەستدانما پاشته قانىما مالباتنى) ئەقىن هاندا (ھەواركىن)لى ژ كى؛ گيانى بابى؟! نەبۇونا (ھەفېرىن) و تۆشبونا وى بۆ (دوژمنکارى و گهفلیکىن) ئىدى ھەستكىندا وى ب (زىياتىن) لاوازبۇو، و پىچ پىچە (ھەست ب کیمبوونن) كر، تاكول داۋىن ژ بۆ خو قورتالكىنى پەنا بىرييە بەر خۆكۈشتىن.

ھايىدانى د خاپاندىن و سەردابنى دا كىنچەكا قىبلىسى ھەيە (شەيتانىنى مرۆڤان مروقىن)، شەيتانى ئاناھيتا يى زەينەلە، دەمن دېتىتى (ئەرئ بېيارا من بۇو،لى تە ئەو بېيار د من دا دروستكىر). ھايىدان دروستكىندا وەھەمەكىن يە (فعىتك لاغۇينەم اجمعىن..). ئەو وەھما زەينەلى دەربازى عەقلى نەپىگەھشتىن ئاناھيتا يى كرى، كو ئاستەنگا ل پېش ئازادى و پېشكەفتتا وى پەردا كچىنى نە يَا عەقلىيە! كارى خراپ ب خاپاندىن و سەردابنى دەستپىدەت، دەمن كەسەك ھايىدانى دەدەت كەسى دى و وي كارى ل بەر جوان و شىرىن دەكت، دا ل دويماھىن بىتە/ گەۋ و بېرىزى/ زەينەل: ئەگەر دەست ژ ئاخفتى خو

و بېزەمى ئەز حەزز تە دەكەم، دا بىمە خودان مال و سامان)، د سەر ھندى را بزاڭا بەدەلەك كىندا خۆشىيا ژ دەستدانى ئى دخوازىت: (بۇ من ماچەكىن يَا تىرى ھەست و حەززىكىن بىت)، ماج پەياما دلدارانە، ئەو پېشكەكىن ئەقىنى يە، ئەھوئ ماچەك ژ دلوقانى دېتىت،لى نە ھەر ماچەك، ماچەك تىرى ھەست و حەززىكىن، ئەھوئ پرسەك دەروننى بۆ ئازامى و ھەدارى ھەيە، لەورا ماچەك دېتىت كوبىتە وزە و خارن نە ژ بۆ تېركىندا حەززى، بەلكو بۆ پېركىندا ۋالاھىا دلىنىي بە.

دەراندىن ل سەر ھنگاافتتا خو ل سەر دەستنى نىران دەكت و دېتىت: (ھەمى كەسا ئەز يَا ئىشاندىم، تو من نەتىشىنە، گەلەك حەز ژ من بکە. تو دزانى ئەز چەند پېدقى ب حەززىكىنى مە). ژ ۋان گۆتنان خۇيا دېت كو ئاناھيتا ژ ۋالاھىا گيانى و دەروننى يَا كويىر ھەيە، ئەو تېھنیا حەززىكىنە كا گيانى و مرۆڤانەيە.

كاشتن و پېدۇياتى

دەوندر شرۇقەكىندا كەساتىيا ئاناھيتا يى و راڭەكىندا سەرەدەریا وى، لەۋىق دامقا (موراى)، چەند خال بەرچاڭىدىن وەكىو: (بېرىزى، پېدۇياتى، خاپاندىن و سەردابنى، ژ دەستدانما پاشته قانىما مالباتنى، ھەواركىن، ھەفېرىنى،

شکەستن، لاوازى يا خۆ يا ۋەشارتى
و نەپەن تىدا دەربكەت، ھەقشارى
گيانەورىا خۆ بەردىتى.

ئەقىن ھاندا كو پىتر لېيىر ئازراندىن و
كەرب و شەپرەزىي، گرنگىن بەدەتە
تىفكلى، نەگەوهەرى، ب ژىدەستانا
كچىنىي ٩ جفاكەكىن ھۆزەكى -
دىنى دا، بىاڤىن ھزرگىندا وي جفاكى ژ
بەھۆستەكى د ناڤبەرا ناڤكىن و پىسىرى
دا نابۇرىت، ئەو پەردا نە ژ پۆشىيا
زەريفا كوجىگىرى .. ژ دەرسوکا مەيرەما
پاكىزە، دەھەمنا عائىشايىن پېرۋەزىر،
ئەۋىز رىزگرتىدا خۆ بۇ خۆز دەستدا، و
مەزنلىكىن وىرانى ئەوه دەھەن مەرۆف د
ناخىن خۆ دا داشكىت و دەھەلۈھەشىت،
ھەمبەر جفاكىن پەردا كچىنىي نە ئالا
كۈيە پىقەرەت رۆمەت و سەرفرازىدا خۆ،
جفاكەك حىجانا ل دەق گرنگىتە ژ ھزر
و عەقلەن ل ژىر حىجانى؟ جفاكەكىن
باودەرى ھەيى كو دوو گۆھەين راست و
چەپ دېھىسن، ژ دوو چاھىن ېك پىشىيا
خۆ دېينىن راستگۆتنىن.

ئاناهىتا رەشىبىن

كچا ھىقى و خەون مەزن و ئاسۆيىن
ھىخوازىن دویر و بەرفرەھ، ب ساولىكە يا
ماسىيەن كەفتە شۆكاما سىيگرى بىۋۇڭدا:

(من خۆ بۇ گۆھەرەن و داھىنەن
بەرھەقدەر، ئەو ژى من رۆزانە گەلەك
وھختى خۆ ب خواندىن ۋە دبوراند،

نەكىشى و نەھىيى دگەل من كاربىكەي،
ئەز دى / كاغەز ژ بەريكا خۆ ئىنادەر/
قىن كاغەزى ئاشكراكەم .

دلوقان (ب كەرب): (تو چەند مەرۆفە كا
خۆ فرۇشى)، (تو چەند مەرۆفە كا
پىسى)، ئەقە هەمى مەعشوقىن
تەنە؟

ل جەن بىتۆمىدى و رادەستبوونى
ئاناهىتا بېرىيارا ژنانە دەدت، دەھەن
دىيىتە زەينەلى ئەو پالايىھە قارىيۇونى:
- من بېرىيار دائىيدى نەكەمە گرى.
- كار و خزمەتا مەزن ل دەف تە و
رەۋشەنېرىن ۋى وهلاتى سىكسە.
- هەمى تشتان ئاشكراكە، ئەققۇر رۆزا
ئاشكرا كرنا نەپەنيانە.

- ئەرە ئەز دزانم تە ج نەپەنلى نىنن،
چنکو تە ج پەرددە نىنن.

ئەقە هەمى سەرەدەرەندا خراب ژ
دەوروبەران كەسانىيا وي بەندىكەر و
بازنه يا ھزر و لەقىنا وي د چارچووۋەك
دەستىشانكىرى دا تغۇيداركەر، گۈنە
خۆكىمەتىنى ل دەھەن پەيداكار، كو
گڭاشتن ل سەر شىيانىن وي كر، ئەو
گڭاشتندا چەند زىدەدبوو، پىقەرەت
ئالۇزىيا ھزرى و شەپرەزىيا دەرروونى
و تىكچۈونا دەمارى ب ئاوايىھەكىن
ھەقەتەرەپ بلند دېبۈو، چنکو ئېرشا
دۇزمناھى بەر ب وي يا ئاراستەكىرى
يە، ب مەبەستا ئىشاندى ئەو ئىشاندىنا
ھەر ئېك ب ئاگەھە ئان بىئاگەھە
دەكتە دەرگەھەك دا خەمۆكى و

(سوپاس باب بو قان شیره تان.. بلا که س ما یت خو د خه له تین فی وه لاتی نه که ت، تو چه ند سه یه ری باب. ئه گهر تویین ساخ بای، ئه گا من شیایی بکەم ئی، من نه دشیا بکەم، چنکو د خه یالى دا، یت ریکەن ل من دگری، با و هرم تویین ساخ بای، نوکه ته ئەز بن ئاخ کربام) ! ره شیبینیا ئاناھیتا یت ژ فلاھیتی نه هاتیه و دشیتین ب گوتنا نه دیاری کورتىکەین: ئاناھیتا ئەو کچا قەدەری ھەمموو تشت ژی ستاندین...

ئاناھیتا یا هشیار و گەشیبین

(ل دەستپیکى پەيىف بۇو، (اقرأ) تىكەم پەيىقىن خودى لدويف پەرتۈوكىن پېرۆز، و (خواندن چرايىن ژيانى يە) هاتىه گۆتن، ژ ۋەرىزا خواندنا بەردەوام ب مەبەستا خو پىنگەھاندىنى، كەساتيا ئاناھیتا یت ژ لاين زانىارىقە يا ئافاکىرىه (ئەۋزى كچە كا گەلەك جوانە، گەلەك ئازادە و گەلەك رەوشەنبىرى)، ئەقە ژ قان ھەفۇكان دياردىتىت، ئەقە هشىارىيا نەتەوەيى: (دۆزا كوردى يا ھەمى بزاقين كريتكىنا وئى هاتىنە و دھىنە كرن). و هشىارىيا رەوشەنبىرى و ھزرى وەكۇ: (ئەگەر مە ھزرە كا باش ھەبىت، ئەم داشىن لەشكەركى مەزن بەرھەقىكەين، لى مە چەند لەشكەر ھەبىت، ئەم نەشىين ھزرەكى دروستكەين).

لى زىنەلى ئەز بۇ رۆزائىن خۆيىن خوهش بەرھەقدىرىم). ئەو گۆرگى د كەقلە مىھەن دا ب خاپاندى شىا وي بگەھىنیتە وئى رادەيىا بىئۆمىدىي تاكو بزاقا خۆكۈشتى بکەت، لەورا ئەۋى سەرەت دەرىيەن مىئر ل بەر كىرىنە نىز، دۆزەھەك ژ حەزان، ئەۋىن نەتىرىدىن و نەسۋپاسداردىن! لەو رەشىبىنىي جىهانَا وئى داپوشىيە و ئەقىن پالدا ب سۆتىقە بىزىتە نەديارى: (تو ل راستىيا من دگەرى، من چ راستى نىن و زيانا من ھەمى درەوە...)، (ھويىن زەلامىن ۋى وه لاتى، ب رىكا چىرۇك و ئەدەبىياتىن خۆيىن ئەحمەق، خوه دگەھىن كچان و خەلکى پى دسەردا دېھن...)، (نەديار ب تىن دى شىيرەتكىن ل تە كەم، ئەگەر تە بىتىت بىيە نېسىرەتكى سەركەفتى، تىكەلىا ھۆنەرمەند و رەوشەنەزرىن ۋى وه لاتى نەكە، چنکو كەسىن ھندى رەوشەنەز و ھۆنەرمەندىن ۋى وه لاتى زەرەل ۋى وه لاتى نەكىرىيە...). ھەچكۇ دېبىزىتى (ھەر ژنەكى مىيە، لى نە ھەن نېرەك مىرە)! شەقان و گاڤان نەشىين فيلان ل قانونى بکەن، چنکو چ ژ فيلوفندىن گەندەلى و سەختەكارىي نازان، ئەو ژ كارىن كەسىن شەھەزايە و يى رەوايى دەدەت ھەر خرابىيەكى دەزگەھەن رەوشەنبىرى و دىنى يە. راستگۆيى لگەل خو وېرەكىنى چىدەكت و ئاناھيتا لگەل باپن خو يا راستگۆيە:

ریکخراوهک دەستویردای و پشته قانى لىکرى دكەت. دا ل داوىتى و پشتى كەفلۇزانكى وى كەفتى و كريتە دېمىن وى ئاشكراپوو، بىزىتى (نەعلەت ل تە بن زەينەلى پارىزەر.. هەمى رۆزىن من كونە شەف...).

د ۋان دو رستان دا دىتىن ئاناھيتايىن بۇ ۋارىشە يَا دۆزا كوردى دياربىت، يَا ئىكىن كەيتىكىن ئەۋۇرى سىن نەتەوەيىن داگىركەر و هەمىن ھەفپەيمان و ھەپشىكىن وان يىن بازركانى سەرانسىرى جىهاننى بىىنى ئىكۈدو هەمى دىرى دۆزا كوردىنە.

دلوغانى بازركان

نوينەرى راستەقىنه يى بىھن برساتىھ، ئەويىن نە ب كىمن تىربىن و نە ب گەلەكىن سوپاسدارىن، بازركانى ب ھەر تشتى دكەن ژ ئانى مللەتى، شىنواوين پىش دەھەن ھزار سالان، تا دگەھىتە بازركانىا مرۆڤى! دزىكەرىن خەون و ھىقيا مللەتى، تالانكەرىن پاشەرۆژا گەنجان. دلوغان ئەرنافىن كومەكىن كۆما د تەقنا گەندەلىنى دا دگەۋىيت دايە. (من گەلەك جاران كەلوپەلىن خراب كېينە ول ۋى ۋەلاتى فروتىنە)، (من گىرىبەستەك دگەل كۆمپانىيە كا بىانى ئىمزا كىرىھ..) دلوغان دېزىت و ئاناھيتا لىن ۋە دىگەپىت: (ئە و ۋەلاتى تو بازركانى دگەل دكەي، دىرى و ۋەلاتى منه و خەلكى من يىن بىنگۈنە دكۈزن)

- ئاناھيتا: ئەز نە خائىنم و حەزناكەم ۋى ئاخفتىنى بىزىيە من. خائىن ئەون يىن تشتىن خراب دفرۇشىنە مللەتى خوھ.

دلوغان زلهەكىن ل ئاناھيتايىن دەدەت

زەينەلى پارىزەر

مشەخۇر و ھەلپەرسەتكى ل پەراوىزا دەمن ژىيرىكىن سەرھەلداشىن مللەتى و كودەتا يىن لەشكىرى ھاتىھ دەرھا فيزىتن، د ئاقا شىلى دا راڭ و نىچىرا دكەت، ل خالىن لاوازىن كچ و ۋىنان د كىلىكىن لاوازيا دەرۇنى و دلىنى دگەپىت، ب ناڭنى رىكخراوا مافن مرۆڤى وان نىچىردەت، دەيىسى كىن پرۇگارامكىرى و ب پلان جقاڭى كوردىتى پارىزەر ژ تىتالىن نەتەوەيى دشۇت، مرۆڤى كورد ژ رەھوشت و بەھا يىن وى يىن مرۆڤىنى و نەتەوەيى كەۋىدەت، ئەۋى درويشمى ئازادى كىرىھ پەرەد و رىكخراوا مافن مرۆڤى بارەگا بۇ خاپاندىن و ھەستەرىزىنى ل سەر كچىن مللەتى خۇ، ئەف گۇرگىن بناڭ زەلام.

زەينەل گۇرگە د كەقلى مىھى دا، خراپتىن دوزمنە ب درويشمىن كوردىنىن و مرۆڤىنىي، ئىبلىسە ب رەنگ زەلام، د ناڭ جقاڭى دا ب ناڭنى ئازادىدا رادەربرىنىن و مافن مرۆڤى رىقەبەریا

تیگه هشت و به رژه و هندا خو ئازادی
په یره و کر و بکارئنا، دهوندر که ساتیان
کو نوینه رین راسته قینه یین ژیواری
جفاکنه د جیهانا (هه لکه تی) دا،
میونه ژی تاناهیتا یا شاش د ئازادی
تیگه هشت، جوداهی د نافبه را ئازادی
وهک به خته و هری و سه رفرازیا ژیانی
و بهره لایی و سه ریبه ردایی نه کری،
هزکر ئاسته نگ و به رهستا ل پیش
ئازادیا وی، ده رازینگا وی ژ و هما
ئازادین دا بپیت په ردا کچینین یه.

نیقش

ب دیتنا من د هزر و نافه روک، دارشتن و
ته کنیکتی دا (هه لکه تی) و هکو نفیسه هری
ده قه کن شانویی یین سه رکه فتی بیو،
ئه وی کیماسی و هه تکبه ری، خالین
لاوازین جفاکی، ته قل و ده سته لات،
وهکو جلین پشتی شویشنی ب رستا
ریزانقه بؤهه می و نه می رائی خستینه،
تاكو د خواندنا هنده ک رستان د مرؤف
شه رمدکه ت کو زلامه.

. ب کورتی شانویا ته ناهیتا ره نگه دانا
هه لوه شیانا بوهایین جفاکیه!
زهینه ل، ب به دره و شتی و هه لپه رستین
میونه یین تیکده ری که ساتیا مرؤف
کورد، ب شکاندنا روومه تا ژنا کورد.
دلوقان، به رجه سته یا ده سته لاتا
گه نده لین و خیانه تا نه توهه یا خویه،
ب ئینانا خارنا ژه هرکری و پیدفیین

و دیزیتی: نه ب تنی تو خائینی، تو
قه جبه یی ژی .

مژار

مژارا سه رپشک یا شانویین ل دور
ئازادین یه، ته و نافه نده و هه ر تش
ژ که ساتی و روودانان ل دور دزفرن،
ئازادی.. ئازادی، نه خوشخانه یا
ئازادی، تاخن ئازادی، پارکا ئازادی،
مزگه فتا ئازادی، هولا ئازادی، فلکه یا
ئازادی، خوارنگه ها ئازادی.. ئازادی و
د نافبه را سیروان و خابوری دا ئازادی و
ئازادی.

لئن ئازادی ب خو ژ تیفکلی و
درویشمەک ته یسوك و خاپینوک، ب
کریار دهربازی کاکل و گه و هه ری ژین
و ژیارا مه بوبیه؟ ما ئازادی گوتنه یان
کریار و کرداره، رؤزانه د سه ره ھریبا
مرؤفی را به رچا ڈبیت، بهره لایه،
ئان به رپسیاری و پینگیریه؟ گرانه
باجا ئازادی ژ شاش تیگه هشتانا مه
یه بؤو تیگه هئی ئازادین و هکو تاناهیتا
تیگه هشتی، و په رده دیا خو یا ژ په رده دیا
که عبنی و که سکا مه زاری پیرامیسی و
عه با به یلن بؤو کچا رؤژه لاتی پیروزتر
ژ ده ستدای.

چاوا هه تا هزر ئازاد نه بیت له ش ئازاد
دیت، و هساتا مرؤف ئازاد نه بیت
خاک رزگار نابیت!
چنکو هه رئیک ژ مه ل دویف

رسىتە و ھەقۇكان، لاوازى د پەيغان
دا ژى ھەيە، راستە د دەقىن ئەدەبى
دا پىدىقىھە دانوستانىدا كاراكتەران ب
ئەزمان و زاراھىن وان يىن رۆزانە بىت،
بۇ مۇونە ل دھۆك و نامىدىن (ھوين)،
ل ئاکرئى و شىخان (ھنگو)، ل شىنگال و
زاخو (ھوون)ھىتە گوتىن، لى دەمنى
نىسىر راستەيى دادرىزىت، پىدىقىھە ب
ئەزمانەك پەتى، ھەقۇكىن رەوانبىزى
و پەيقىن بېيىز بىت. بۇ مۇونە ھەر
دېھپەرى ئىكىدا ئەف پەيقە (فەقىر،
ئىتىم، شەفرە، وەزىفە) بەرچاقدىن،
چوار پەيقىن عەرەبى نىسىنە، كوب
كوردى ھەۋاتەيَا وان ھەنە، ئان
(باب.. تە بۆچى زارۆك چىكىرن) ئەرى د
كوردىيى زارۆك دەھىنە چىكىرن؟!

سەختە.
نەديار ئەو كەسى بۇ ئاشكاراكن
و رسواكىنا خرابكاران بىڭا توماركرنا
راستىن دكەت.
ل داوىت گەميقانى شورەشگىرى
زىرەقانى ناسنامەيا گەله.
لى د خواندنا دويىن دا دېيىم، ئاوايىن
دارشتىن دھىت، كو ئەزمان ژەزرى
گۈنگەر، چنکو ئەزمانى كوردى بۇ
كوردان نەتنى ناسنامەيە، بەلكو ئەو
مان و نەمانە، چنکو تىن ئەزمان و
نەورۆز وەكى كومكەر د دەست كوردان
دا ماينە، نەمانا ئەزمانى كوردى
نەمانا مللەتن كوردى، لى دەقى دەقى
دا دياردبىت، خواندنا نىسىرەرى نە
ب كوردى بۈويە، چنکو ژىلى سىتىا

۵۵۵-مەممەن

- ۴۵۶-۵۲۵ پ.ز، شانۇقانەكىن گرىكىيە.
أ.م. محمد عباس حنتوش، م.م. شيماء
حسين طاهر، شخصيه امراه فى نصوص
(ابسن و لوركا) المسرحيه (دراسه مقارنه)،
جامعه بابل، كلية الفنون الجميله - قسم
الفنون المسرحية.
۴۸۰ - ۴۰۶ پ.ز هۆزانقانەكى شانۇقىن يە.
كچا شاهى مىتانى و ھەۋاتەنە فېرىعەون
(توحوقىنى چوارى) و دايىكا (ئەمنجۇتنى سىتىن)
۱۴۲۵ پ.ز. سايتىن (الكورد تاريخ و حضاره،
برادوست مىتانى).
شازادەيَا مىتانى ئەوا ل مىرى مىرىي
(فرتىتى).
شانۇقانەكىن گرىكىيە ل ۳۸۶ مرىيە.
المعرفه، كچا ئاغا مەمنۇنى يە، كوبىاردا

- ھەلکەت ئىدرىيس عابد، ئاناھىتا و گەميقان
(پىنج ۵۵ قىين شانۇقىن)، شانۇ، چاپخانەيَا
پاپىزگەھا دھۆكىن، دھۆك - كوردستان، ۲۰۱۴.
ئاناھىتا و گەميقان، بېپ ۲۸۶.
د. جعفر نجم نصر، الذات الشيعية العراقية
وفضاءات الدين والسياسة، ط ۲۰۱۵، ۲۰، ص ۱۴۹ - ۱۰۰.
۸۸٪ ژۇنىن مىرى و ۹۸٪ ژۇنىن بىانى ل
مىرى تۆشى ھەۋرۇشىا سېكىسى دىن. (المركز
المصرى لحقوق المرأة) القاهره - ۱ ف ب،
مصطفى سليمان، ۱۷ يۈنيو ۲۰۰۸. سايتى
(العربى) - دو مليون و نيف ژۇن سالانە ل
مىرى تۆشى ھەۋرۇشى و ۵۵ سىندىرلىقى دىن،
بەرنامەيت (ھى و الحدث) فرائنس ۲۴. تى قى،
۱۹/۱۲/۲۰۲۰.

- بکه‌ته قوربان ژ بۆ رازیکرنا خوداوهند ئارقیس
دا گەمین وی ب سلامەتى بگەھنە تروی.
- ابراهیم سکر، الدراما الافريقية....
ئاناھيٰتا و گەمیقان، بپ ۲۸ - ۲۹
- ھەمان ژیده‌ر بپ ۲۸ - ۲۹
(ئاناھيٰتا خوداوهند جوانى، پیتى، به‌رفه‌ھى
و زىره‌قانَا ئاقى يە ل كوردستاندا دىرىن بۇو،
پەرسىتەھا وى دكە قىتە بازىرئى گىڭاول ل
پارىزگەھا كرماشانى ل رۆزھەلاتى كوردستانى.
ز سايقى الهيٰتە العريٰي للمسرح.
- رمزيه قتل الاب فى الرواية، واسينى الاعرج،
نيوم نيوز - الدینە، ۷ ينایير ۲۰۲۱
- بپ ۳۰.
بپ ۳۳.
النساء ۲:
بپ ۳۷.
بپ ۹۲.
بپ ۹۳.
بپ ۸۹.
بپ ۵۶.
بپ ۷۴.
بپ ۵۳.
د. فؤاد على حارز الصالحي، دراسات في
المسرح، دار الكندي للنشر والتوزيع، ۱۹۹۹،
ص ۶۰.
بپ ۱۰۲.
سورة ص، الآية ۸۲.
- زیده
المسرحية (دراسة مقارنة)، جامعة بابل، كلية الفنون
الجميلة - قسم الفنون المسرحية.
د. ابراهيم سكر، الدراما الافريقية، القاهرة، دار
الكتب العرب للطباعة والنشر، ت. د، ص ۷۵.
آ- يوربيدس، (المستجيرات)، ترجمة: د. علي حافظ
، القاهرة، المؤسسة المصرية العامة للتاليف و
الترجمة، ۱۹۶۶، ص ۱۷۰.
آ- د. جعفر نجم نصر، الذات الشيعية العراقية
وفضاءات الدين والسياسة، ط ۲، ۲۰۱۵.

- ۱- هـ لكتـتـ قـيدـرـيسـ عـابـدـ، ئـاناـھـيـتاـ وـ گـەـمـيـقـانـ
(پـينـجـ دـهـقـينـ شـانـوـيـ)، شـانـوـ، چـاـپـخـانـهـ يـاـ پـارـىـزـگـەـھـاـ
دـھـوـكـ، دـھـوـكـ - كـورـدـسـتـانـ، ۲۰۱۴.
- ۲- دـ فـاتـقـ الحـكـيمـ، تـارـيخـ المـسـرـحـ، بـغـدـادـ - جـامـعـةـ
بـغـدـادـ، ۱۹۷۹ـ، ص ۱۳۷ـ.
- ۳- دـ فـؤـادـ عـلـىـ حـارـزـ الصـالـحـيـ، درـاسـاتـ فيـ المـسـرـحـ،
دارـ الـكـنـديـ للـنـشـرـ وـ التـوزـعـ، ۱۹۹۹ـ.
- ۴- آـ مـ دـ مـحـمـدـ عـبـاسـ حـنـتوـشـ، مـ.ـ شـيمـاءـ حـسـينـ
طـاهـرـ، شـخـصـيـةـ الـمـرـأـةـ فيـ نـصـوصـ (ابـسنـ وـ لـورـكـاـ)

خاندگە‌ها رۆژنامە‌قانیا

بە درخانیان

«روشەن بە درخان»

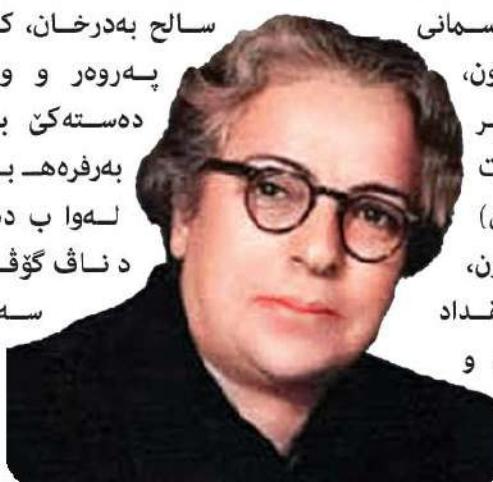
سەردار ھیتوتی

روشەن بە درخان، ئىك ژ پر بزاڤتىين ژىيت سەردەمى خۆ بwoo، وى لدوور روشا كوردان و دانەناسىنا وان بو دۇنياينى و دەقەرا عەربى ب دەھان بابەت ب ئەزمائىت كوردى و عەربى نېيسىنه و د ھەمان دەمدە بازىكارە كا مافى ژنان بwoo.

ناف و دنگ دا دیېژیت؛ ئەزم پاشاین
وەلاتى، نەك سولتانى عوسمانى،
ئەگەر ئەو ز من دەسته لاتدارتە لى
ئەز ز وي شەريفتم.^(۳)

پتىيا مالباتىت بەدرخانىا ل وي
سەردەمى ل بازىرىت سەتنبۇل
تركان دېيان، لەوا پشتى دوو سالان
مانەقەيَا مالباتا سالح بەدرخان ل
بازىرىت قەيسەريى، بەر ب سەتنبۇل
دەدەنەرى و ل وي بازىرىت ئاكىنجى دېن.
سالح بەدرخان، كەسەكى نىشىتىمان
پەرور و وەلاتپارىز بىو و
دەستەكى باش و مەزىيەكى
بەرفەھ بۆ نفيسيينى هەبىو،
لەوا ب دەھان نفيسيين وي
د ناف گۆفار و رۆژنامىت وي
سەردەمى دا هاتىنە
بەلافىرن، سالح
بەدرخان ز بەر
چەندىن ئەگەران
ل سەتنبۇل بەر
ب شامىن دەدەتەرى
و ل ويرىت ئاكىنجى

دېيت، لى پشتى كو رەوشادى يى
دارايى تىكىدچىت، نەچار دېيت دەست
بەدەتە كارى و ل زىندانە كاشامى كارى
پەيدا دەكت و ب رېكا تىكەلەل
بەردەۋام دگەل ژىنگەها زىندانى
توشى نەخوشىيە كا كۈزەك ب نافىن
تىفويىت دېيت و هەرب وي نەخوشىيەن
ل رېكەفتى ۱۹۱۵/۳/۳ وەغەرى دەكت
و دچىتە رەحمەتى.

روشەن بەدرخان

رەوشەن بەدرخان ل رېكەفتى ۱۱
تىرمەھا ۱۹۰۹ ل بازىرىت قەيسەرى
ين تۈركىا ز دايىكبوویە^(۱)، بابى وي
سالح بەدرخان، پشتى كو بۆ دەما
۱۰ سالان دەمەنەتە د زىندانى ۋە، لەر
لىپۇورىنا سولتان دەشىد دەھىت، ئەۋا
كول سالا ۱۹۰۸ دەرىيختى و دەھىتە
ئازادكىن.

مالباتا بەدرخانىا ھەر پشتى كەفتى
میرگەھا بۇتان، دەست دايىھە خەباتى
و لەزى دەولەتا عوسمانى
د شەرى دا بۇون،
ھەر دوو كورىت مىر
بەدرخان ب ناقىت
(عوسمان و حسین)
خۇدان رولبۇون،
پشتى وان زى مىقداد
مەدەھەت بەدرخان و
كامىل بەدرخان و
سورەيا بەدرخان و
و جەلادەت و
كامىران بەدرخان،
رولەكى مەزن

د ھشىاريا نەتەوى و رەوشەنېرىن
دا ھەبۇو^(۲). رەوشەن بەدرخان ز
مالباتا ب روومەتا كوردان، مىرىت
بەدرخانىيە، باپىرىت وي سەردەمەكى
مىرىت ب ھەيەت يېت كوردا بۇون
ل جىزىرا بۇتان، مىر بەدرخان كوب
پاشايىن كورد زى دەھىتە ل قەلەم دان،
روومەتدارى ئى مالباتى بۇو، مىر
بەدرخان د گۆتسا خۇيما ھەرى ب

رەوشن بەدرخان و ھەۋىنىن وى جەلادەت بەدرخان و زارۆكىت وان

ئەۋى كول مىسى بىرىقەچىوو پشکدار دبىت.

ل رىيەفتى ۱۹۳۵/۲/۲۲ دگەل جەلادەت بەدرخان ھەۋىنىن پىكىدىنىت و دىنە خۇدايىت دوو زارۆكان ب ناقيت (سینەم و جەمشىد).

قىن ژنا كورە، پىشەقانىيەكا بەيىز ل ھەۋىنىن خۇ (جەلادەت بەدرخان) كرييە و د دەما بەرفة كارىيەت جەلادەت ژ بۇ نقىسىن و ۵۵ تىخىستا گۇفار و پەرتۈكان، رەوشن پالدىر بىوو، و وئى ب خامەيىن خۇ ژى ب هندەك مۇزاران پشکدارى د دەرىخىستا ھاوارى دا كىرىيە، ھەروەساب هندەك مۇزاران پشکدارى دەندەك گۇفارىيەت عەربىي يىت سەردەمن خۇ دا پشکدار بىووە.

ژنا بەدرخانى، د سالا ۱۹۷۱ دا دبىتە ئەندامما كورى زانىاري كوردى و د ھەمان سال دا دچىتە سەننۇلىنى كار ل سەر خرفة كىزنا پەرتۈك و ۵۵ سەنتىقىسىت لدوور كوردان دكەت ئەھۋىت كو د ناف

دگەل وەغەرا باپى رەوشن، دگەل كو رەشا وان يا ئابۇرى گەلە كا خراب بىوو لىن دايىكا وئى كچا خۇ دەنەرىيە خاندەنگەھەن و رەوشن دشىت قۇناغا دەستىپىكى (سەرەتايى) و پاشى مالا سەيدايان (دار المعلمين) خلاس بىھەت و بىتە سەيدا.

رەوشن بەدرخان ل ھەر دوو وەلاتىت ئوردن و سورىيە كارى سەيدا يەتىن كرييە و ل سالا ۱۹۲۵ ل بازىرى كەرھەن يىن نوردىن دبىتە رىقەبەرا خاندەنگەھە كىن و پاشى ل سالا ۱۹۲۸ قەدگەرىتە سورىيە و ل وىرى ژى دبىتە رىقەبەرا چەند خاندەنگەھان^(۴).

رەوشن بەدرخان، دگەل كارى خۇ يىن سەيدايان، دگەل هندى دبىتە بىڭىكارەك دىياقى ئازادى و مافىن ژنان ل سورىيە و ل سالا ۱۹۳۴ دبىتە ئەندامما كومەلا نىكەتىا ژىيت سۆرى.

ل سالا ۱۹۴۴ ل سەر ناقى كۆمەلا ژىيت سۆرى د ناقا كونگرى ژىتىن جىهانى

رهوشهن بهدرخان

۲. غرامی و الامی، ۱۹۵۳.
  ۳. رساله الشعب الكوردي، ۱۹۵۴.
  ۴. صفحات من الادب الكوردي، ۱۹۵۴.
  ۵. رساله الى مصطفى كمال باشا» للامير جلادت بدرخان، ۱۹۹۱.
  ۶. مذكرات صالح بدرخان، ۱۹۹۱.
  ۷. مذكرات امراء، ۱۹۵۱.
- په رتوکیت وئی بیت نه هاتینه چاپکرن:
۱. باقى من عه بدولحه مید، ژ نفیسینا عائيشا کچا عه بدولحه مید.
  ۲. بیرئانینین من (ددستنفیسه) (۷).

ئەرشیفخانە بیت ترکان دا ھەی.
 د وارى هاریکاریا کەسىت کوردزمان دا رەوشهن بەدرخان خۆدان رولە و ئە و دگەل (د. نورى دیرسى و حەسەن ھشیار و حەیدەر حەیدەری و عوسمان ئەفەندى) کومەلەكت ب نافىن کومەلا تالیکاریا کوردى ل سالا ۱۹۵۷ ئاقادکەن.
 ئەڤ ژنا کوردا چالاکفان و روژنامەفان ب ناف و دەنگ ل روژا ۱۹۹۲/۶/۱ وەغەرا دویماھىنى كريه و ل گورستانى شىخ خالد نەقشبەندى و ل نك جەلادت بەدرخان هاتىھە فەشارتن.
 رەوشهن ل سالا ۱۹۴۷ د راديويا سۆرىن دا بەرنامەكى لدورر ژينا زارۆكان پېشىش دكەت (۵).

ھەروھسا رەوشهن بەدرخان دگەل ھەۋىنەن خۆ بۇ دەمما ۱۱ سالا گۆفارا ھاوار دەرتىخستىيە و ل پال فى گۆفارى وان كار د گۆفارا روناهى دا ژى كريه.
 رەوشهن بەدرخان ژ وان زىتىت کورد بۇ گو ب باشى ئەزمانى عەرەبى و تۈركى دازنى و ل پال ۋان تەزمانا شەھەزايەكا باش د ئەزمانى فەنسى و ئەمانى و ئىنگلىزى دا ھەبوو (۶).
 ژ بەرھەمیت رەوشهن بەدرخان:
 ۱. مذكرات معلمە، ۱۹۵۴.

زىتىدەر

۱. نارين عمر، روشن بدرخان الاميره الحرة ۱۹۹۲-۱۹۰۹ وەرگىران حەمە كەريم عارف، چاپا يېنچى ۲۰۰۹.
۲. مالپەرقى بەرنامەگەھ رۆزا سەرەددانى ۲۰۲۱/۸/۲۵.
۳. نارين عمر، ھەمان زىتىدەرلى بەرلى.
۴. عوسمان رەسول حەسەن، ژنە ناودارەكانى كورد، چاپا نىتكۈن، چاپخانا سىما-سلىمانى، ۲۰۱۳.
۵. مالپەرقى بەرنامەگەھ، ھەمان زىتىدەرلى بەرلى.

۱. نارين عمر، روشن بدرخان الاميره الحرة ۱۹۹۲-۱۹۰۹ sibekenu.com
۲. محمدە رسول ھاوار، كورد و باكورى كوردستان لە سەرتايى مىزۈوهەوە ھەتا شەپى دووهەمى جىيان، بەرگى يەكم، چاپا دووپىن ۲۰۰۶ ز.
۳. كەرس كۆچىر، كورد لە سەدى نۆزىدە و بىستەم دا،

چەند پیزاپیت دیتر ل دوور: دەیسەمئ کوردئ بنيات بهەدينى، حاكمى ئازەربىجان و ئاران و ئەرمەنیا ل سالىت ٩٤١-٩٢٧ ز

وهصى حسن ردينى

ل ۋان ھېيامىت بۇزىدا، دەما من ھېمار (١٢٢) يا گوقارا سىلاق دخاند، بابەتكە كەفتە بەر چاقىت من ل ژىر نافى (بەرپەرەك ژ ھەبۇنا سەركىدىت ھۆزەكى) كو ۋ ڦ نېيسىينا ھېڭىز د. شقان زاهر و ۋ ۋەرگىرانا ھېڭىز محسن عبدالرحمىن بۇو، ب داستى ئەز باش ل مەردەم و ناما گوتارا نافىرى نەگەھشىتم، بەلىنى يَا من دېيت ل ۋېرە ئەو كو دناف گوتارىدا ئافېرىكە كورت ب (میر ٥٥ يىسەم ئېراھىم كوردى) كورى دەقەرە بەھەدىنانا ئەقىرۇ و حاكمى ئازەربىجان و ئاران و ئەرمەنیا ل سالىت ٩٤١-٩٢٧ ز (١) ھاتبوو كىرن، دېنى نېيسىينىدا مە دېيت چەند پیزاپیت دیتر ل دوور ۋ میر ٥٥ يىسەمى يىن بنيات بهەدينى (٢) زىدە بکەين و ب درېزىتىر بەدەينە نىاسىن.

(خهوارجان) ل میسل و بههدينان تویشی شهرهکن دیتر ین دژوار بون دگهله لهشکهري خهليفن عهباسی (المعتضد) ل دهقههرا (المعلا) ئانکول دهقههرا گهلىي بييخرمه (۷) و دفی شهري گراندا هارون الشاري شكهست و شهركهريت وي دهقههرا (المعلا) ل بييخرمه يى بهردان و پلهداريت هارون الشاري ته را به را بون و ژ وانا سهرقولي پر باشقى وي ئيراهيم كوردي (بابى دهيسه كوردى) ويژى دهقههرا گهلىي بييخرمه ب جه هينلا و قهستا ئيرانا نوكه كر و ژ ويئى چوو وهلاتى ئازهرييغانى و ئىدى ل ويئى ئاكنجى بورو (۸)،

صەلەھىدىنىڭ تەبوبى

پاشى ئيراهيم كوردى ل ئازهرييغانى ژنه كا كورد بۇ خو ئينا كو كچا ناقدارهكى كورد بۇ ل ئازهرييغان و پشتى هنگى دهيسه ژى بۇ (۹) و پشتى دهيسه مەزن بۇي، چو دناف ريزىت لهشکهري حاكمى ئازهرييغانى (يوسف بن ابي الساج) دا و ژېركو دهيسه يى زيرهك و خودان مرؤف بورو، لهوما هەر زوي بويه خودان پله دناف لهشکهري ناقيوريدا و زوي پيشىشكەفيت و ل سالا ۹۶۷ ز دهيسه بويه جەگرى حاكمى

میر دهيسه من كوردى، كوري كەساتىا ناقدارا بههدينان ئيراهيم كوري شاد كوردى يە، ئيراهيم كوردى بابى دهيسهمى دېنیاتدا خەلکى دهقههرا بههدينان تەفرقىيە و ژىدەر دېيىن ئيراهيم كوردى ژ كوردىت (ھوزا ھەزبانى) يە ئەوال چەرخىت ناھىن ژ تاخا بههدينان تەفرق مشەحتى دهقههرا خازر و رۆزىھەلاتا ناحىا (بەرطىلە) و تەرجلا و خازر و حسن شام و مەنكوبە بۇين (۳) و ل دويىش ژىدەريل ديرۋىك ئيراهيم كوردى كوري شادكوى يى كوردى ل چەرخى (اژ) سەرقولەكى ب باشقى (خهوارجان) بۇول دهقههرا بههدينان تەفرق و دىگەل سەركىدى خهوارجان يى رۆزىھەلاتا میسل و بههدينان تەفرق (هارون عبدالله الشاري البجلى) كاردەر و بارەگايى وانا ل (مالطاىن) بۇول (۴) و ل سالا (۸۸۰) هارون الشاري يى ناقدىرى و شهركەريت وي دوو شەركەت گرنگ دگەل سەركىدەكى دیتر يى خهوارجان بناشقى (محمد بن خرزاد) ل باھەدرا ئانکول (نۆھەدرا) (۵) و ل گوندى شەمرەخ ل ناڭ دوسكىيان (۶) كرن و ل سالا ۸۹۵ ز جارە كادىتە هارون الشاري سەركىدى مەزنى

هندەك قوناغیت ژیان و خەباتا میر
دەیسەمی کوردى، کوردى خەلکى يى
بەھەدىنانا ئەقىرقۇ.

ب راستى نېيىسىن و بەحسىكىنا ھەمى
قوناغیت ژیان و خەباتا دەیسەم
کوردى ھېشتا بخۆفە دگرىت و پىدۇنى
پەرتوكەكا تايىبەتە، چىكۈ گەلەك
ژىنەرەتىت دىرۆقى يىت دېرىن بەحسا
وى و حۆكمانىا وي و لەشكەرى وى
كىرىيە، مىنا قان دىرۆكىنېسىت ل خارى:
المسعودى (ل سالا ۹۵۷ ز وەغەركىرىيە)
دېرتوكا خودا (مروح الذهب).

-ابن حوقل النصيبي (ل سالا ۹۷۸ ز
وەغەركىرىيە) دېرتوكا (صورة الأرض) -
چاپا بەيروت ۱۹۷۹

مسکویە(۹۳۷-۱۰۳۲ ز) د پەرتوكا
(تجارب الأمم).

-الباحزى (ل سالا ۱۰۷۴ ز وەغەركىرىيە)
دېرتوكا (دميە القصر و عصره اهل
العصر) تحقيق سامى مكى العانى
بەغداد ۱۹۷۱.

-ابن الوردى (ل سالا ۱۳۴۴ ز وەغەركىرىيە)
دېرتوكا (خرىدە العجائب و فريده
الغرائب)، مصر ۱۸۶۳.

-مولف مجھول ژ چەرخى (۱۲ ز)
پەرتوكا (العيون و الحدائق في اخبار
الحقائق) تحقيق نىيلە عبدالمنعم داود/
نهجەف ۱۹۷۳.

*دەرۆكىنېسىن كورى مىسل (ابن الأثير)
۱۱۶۰ ز دېرتوكا خودا (الكاملا
في التاریخ).

وهلاقىن ئازەربىجان و دەممى حاكمى
ئازەربىجان يوسف بن ابى الساج، د وى
سالىدا دشەرە كىدا دگەل (القرامطة)
دەھىتە كوشتن، ئىكسەر ۵۵ دەيسمى كوردى
دېيتە حاكمى وهلاقىن ئازەربىجان و
وهلاقىن ئاران و ئەرمىنيا (۱۰) ھەر ژ
سالا ۹۲۷ ز هەتاڭو سالا ۹۴۱ ز و دوان
سالىت حۆكمانىا خۇدا، دەيسمى
كوردى خودانى گەلەك لەشكەرە كى
بۆش بۇو و بەھەرا پتىيا لەشكەرە
وى ژ كوردىت ئازەربىجان و ئاران پېتىك
دەھاتن، كو ھەزما را لەشكەرە وى يى
كورد (۱۰۰۰) دەھەن ھزار بۇون، دگەل
كىمە كا دەيلەميان (۱۱)، ھەروھسا
دوان سالىت حۆكمانىا خۇدا، دەيسمى
كوردى خودان (درافىن) خو يى
سەربخو بۇو و وى بۇ بىرىقە بىنَا كار
و بارىت مەملەكتىن و حۆكمانىن و
بازرگانىن، وى دراڤ و پارەكى سەربخو
دروستكىرپۇو كۆز (۱۱) يازادە جورىت
دەرھەمان پېتىك دەھاتن (۱۲).
ئەقە و دەيسمى كوردىت حاكمى
وهلاقىن ئازەربىجان و ئاران د ھەيامى
حۆكمانىا خۇدا، ئەۋۇزى مىنا ھەمى
مەلک و حاكمىت وهلاقىت دونيایىت يىن
توبىشى گەلەك شهر و سەركەفتىنا و
بنكەفتىنا بۇيى، تاكو پشتى سالا ۹۵۸ ز
ل زىندانا (كەلا طارم) ل ژۆرپىا ئىرانى
ناۋەندادا حۆكمانىا مسافرى ۹۱۹ ز/
۱۰۶۲ وەغەركىرى (۱۳).
ئەقە كورتىيە كا گەلە كا كورت بۇ ژ

* ۱۹۷۸، پەرتوكا ناقبىرى ل سالا ۱۹۹۵ ژ لايى خشادر قصباريان و عبدالكريم أبو زيد هاتىه و رگىران بۇ ئەزمانى عەرەبى و ل بېرىوت هاتىه چاپكرن و ل سالا ۲۰۰۵ ژ لايى هيئا جەليل كاكەھىيس ۋە ھاتىه و رگىران بۇ ئەزمانى كوردى و ل سالا ۲۰۰۸ چاپا دووپىت ل ھەولىرى چاپ بۆيە.

* ۱۹۹۰ ھەولىرى چاپ بۆيە.

د.احمد عبدالعزيز سۆرچى (الهذبانيون في آذربىجان و أربيل، ۹۰۵-۱۲۵۸) ناما ماستەرى ژ زانىنگەھا صلاحەدين ل ھەولىرى سالا ۱۹۹۰ ھاتىه و رگىتن و پاشى ل سالا ۲۰۰۶ و ۵ك پەرتوك ب ناقن (الامارة الهذبانية الكردية في آذربىجان و اربيل و الجزيرة الفراتية ۹۰۰-۱۲۵۸) ژلائىن مكتب التفسير ل ھەولىرى ھاتىه چاپكرن.

* ۱۹۹۴ ڈ. زرار صديق (الكورد في العصر العباسي و حتى مجئ البوهين ۷۴۶-۹۴۶) ناما ماستەرى، ل سالا ۱۹۹۴ و ژ زانىنگەھا صلاحەدين ل ھەولىرى ھاتىه و رگىتن و پاشى ل سالا ۲۰۱۸ و ۵ك پەرتوك ل بن ناقن (الكورد في العصر العباسي ۷۴۶-۹۴۶) و ل ھەولىرى ژلائىن دەزگايى موكرييان ھاتىه چاپكرن.

* ۱۹۹۹ ڈ. قادر محمد حسن (الامارات الكردية في العهد البوهى) ناما ماستەرى يە ل سالا ۱۹۹۹ ل زانىنگەھا صەلاحەدين ھاتىه و رگىتن و ل سالا ۲۰۱۱ و ۵ك پەرتوك ژ وەشانتىت دەزگايى موكرييان ل ھەولىرى ھاتىه چاپكرن.

* ۱۹۰۶ ىبن خلدون (ل سالا ۱۴۰۶ ۋەغەركىيە) د ھەردۇو پەرتوكىت خودا...تارىخ إِبْن خَلْدُون وَ الْعِبْر. ھەروھسا ل چەرخى بىستن يىنى بۆرى چەندىن ۋەكولەران بەحسى خەباتا ۵۵ يىسەم كوردى كريه مينا: حسین حوزى موكرييان (۱۸۹۳-۱۹۴۷) د ھەردۇو پەرتوكىت خودا (كوردستانى موكرييان) ژ وەشانتىت رۆژناما زاري كرمانجى، رەواندۇز ۱۹۳۸ و پەرتوكا (دىرىيکى پىشىكەوتىن) چاپا دووپىت، ھەولىرى چاپخانا كوردستان.

* ۱۸۷۷-۱۹۶۶ مينورسى (۱۳) دپەرتوكا خودا (تارىخ شروان و دەربەند) موسكىو ۱۹۶۳ و دائرە المعارف الاسلامىيە، القاهرە ۱۹۳۰ و پەرتوكا (تارىخ القوقاز).

محمد امين زى ۱۸۸۰-۱۹۴۸ (خلاصە تارىخ الكورد و كوردستان) (۱۴) القاهرە ۱۹۶۱ و چاپا دووپىت به غداد ۱۹۶۸-دیرۆكىنىشىن روسى آ.أ. بىكوف ۋەكولينا (ديسم إبراهيم الكوردى و نقوده) ب ئەزمانى روسى ل گۇفارا ئېيكواقيكا ۋوسكوكا، بەرگى ۱۰ ل موسكىو و ليلينگراد ل سالا ۱۹۵۵ ھاتىه بەلاڭىن و ۋەكولينا درەمىن جىدىدىن ل دىسم بن إبراهيم الكردى، ل سالا ۱۹۷۱ ل ھەمان گۇفار بەرگى ۲۰ ب ئەزمانى روسى بەلاڭىرە.

* ۱۹۷۱ ل ھەمان گۇفار بەرگى ۲۰ ڈ. أرشاك بولادىيان، پەرتوكا (الاكراد حسب المصادر العربية) ب ئەزمانى روسى و ئەرمەنى، موسكىو-يېرىشان

ژىددەر و دەھمەن

فەتحا ئىسلامى گەھشىتىھ وەلاتى ئاران،
ھنگى كورد ل ئاران ھەبۇن، ئەوبۇن
يىت تىكرانى ئەرمەن دویر ئىخستىنە
نەچچەوان و ئاراس و ئاران.

سەحکە: البلاذرى-فتوح البلدان، بپ
۳۲۱ و ابن الفقيه الهمدانى/ مختصر
كتاب البلدان، بپ ۲۹۳، ھەرسا مەممود
شىت خطاب، ۋەكولىنا أرمىنيا قبل الفتح
الاسلامى و في أيامه/ كوقارا المجمع العلمى
العراقي، بپ ۳۴/۱۹۸۳.

و كوردىت ئاران ددرىزاهىا دىرۆكىي يىت
شىايىن سى حوكىدارىيەت كوردا ل وەلاتى
ئاران دروست بىكەن، حوكىداريا ئىتكى يَا
دەيسەم كوردى بۇو ل سالىت ۹۴۱-۹۲۷ ز
ل ئازەزىجان و ئاران و ئەرمەنىا، ئەقا
نھو مە به حىسىرى، حوكىداريا دووپى،
يَا كوردىت شەدادى بۇو ل سالىت ۹۵۱-۹۱۸ ز
كوردستانى صور يَا سۈقىيەتا جاران ل
سالىت ۱۹۲۲-۱۹۲۱ ز، ھەروھسا سەركەدى
كورد و جىهانى (صلاحىدىن ئەيپۇي) ڑى
خەلکى وەلاتى ئاران بۇو.

بو پىزىزىنلەل دور وەلاتى ئاران بنىرە:
ئىسماعىل شەكر رسۇل، الامارە الشدادىيە
الكىرىدە في بلاد ئاران ۹۵۱-۹۱۸ ز، ھەولىر
۲۰۰۱، چاپخانە وەزارەتە پەروەردى.

زېرىپ بلال إسماعىل، أکراد روسىيا القىصىريە
و الاتحاد السوفىيەتى، ماضىھم و حاضرھم،
كوقارا (القاڤلە) يَا وەزارەتە رەوشىنرى،
ھېزمار ۲، ھەولىر ۱۹۹۳.

مەممود شىت خطاب، (أرمىنيا قبل الفتح
الاسلامى و في أيامه)، كوقارا المجمع العلمى
العراقي، بەرگى ۳۴ سالا ۱۹۸۳.

۱- سەحکە: المسعودى (ل سالا ۹۵۷ ز
و ھەرگىرىيە) پەرتۇكا وى مەرچىن الذەب،
بەرگى ۳، بپ ۱۰۰، ۋەگوهازتن ڈ: زېرىپ
بلال إسماعىل/ الاكراد في كتب البلدانين
و الرحاله المسلمين في العصور الوسطى-
ھەولىر ۱۹۹۷ بپ ۴۵ و قادر محمد حسن
/ الامارات الكورديه في العهد البوبي ۹۴۵-
۱۰۰۵ ز ھەولىر ۲۰۱۱، بپ ۲۴ و سەحکە
ابن حوقل النصيى (ل سالا ۹۷۸ ز
و ھەرگىرىيە) پەرتۇكا وى (صورە الأرض)
بپ ۲۸۰، بېرۇت ۱۹۷۹، ۋەگوهازتن ڈ
 قادر محمد حسن، ژىددەر ئەرى نھو...
و ل دور پىناسەيە وەلاتى ئاران مە دېت
يىتىن:

ئاران دەقەرە كا ناقدارە ددىرۆكە كەۋاردا،
و مشە بە حىسىن وى ڈېزىدەر و پەرتۈكىت
دىرىيەدا هاتىيە كىرن، مينا ئاقىستا زەرددەشتى
و چەندىن پەرتۈكىت دىت، جوگرافىيا
وەلاتى ئاران نوکە دېتى سەرددەميدا،
ھندەك ڈ كومارا ئازەزىجانا نھو و
ھندەك ڈ كومارا ئەرمىنيا نھو و دەقەرە
ناگۇرنى قەرباباغ بخۆقە دېرىت، ھەبۇنا
كوردان ل وەلاتى ئاران گەلە كا كەۋارە
و بۇ سەرددەمىن مەلکى ئەرمەنى تىكىران
بۇ ۹۶-ب-۵۰-ز دزفلىت، ۵۵ مىنلى ل
سەر ۵۵ مىن حوكىمانىا خودا ب ھزارا
كورد ڈ باكۇرى كوردستانى ب دارى زۇرى
ۋەگوهاستىنە دەقەرە روبىيارى ئارەس و
نەچچەوان وەلاتى ئاران.

سەحکە: د. جمال رشيد احمد، ظھور
الكورد في التاريخ، بپ ۱۲۳۱ و د. جمال
رشيد احمد، دراسات كوردىه في بلاد
سوبارتو، بپ ۱۲۶، و ۵۵ مىنلى سالا ۶۴۵ ز

أطراف الموصى) ئانکو دهیسه‌م ژ کورديت ده‌ردو را ميسله و د دیداره‌کا تاييه‌تدا ناقبى خوياكى كوكئه د وئى باوهري دايى كو بابى دهیسه‌مى ئاكنجىن ده‌فهرا به‌هدينان بwoo.

سى: هه‌روهسا كاري بابى دهیسه‌مى ژي (تيراهيم كوردى) ووك سه‌رقوله‌كىن چالاكتى خه‌وارجان دگەل سه‌ركدى خه‌وارجان هارون الشارى ل ده‌فهرا به‌هدينان بwoo و باره‌گايى وانا ل (مالطاين) بق و وانا چه‌ند شهر ل به‌هدينانا ئه‌فقرة كرينه، مينا شه‌رى باهدر، ئانکو شه‌رى نوھه‌درا و شه‌رى شه‌مرهخ ل ناف دوسكيان و شه‌رى مه‌علا گه‌لىت بىخمه‌يى، ئەفه هەمى وئى دگەهينن كو تيراهيم كوردى بابى دهیسه‌مى خه‌لکى ده‌فهرا به‌هدينانا ئه‌فقرة بويىنه، نه خه‌لکى ده‌فهرا كا ديت.

- ۳ سه‌بارت كو بابى دهیسه‌مى تيراهيم كوردى كورديت هه‌زبانى بwoo، سه‌حکه: حسین حوزنى موکريان- ۱۸۹۳-۱۹۴۷ز، كوردستان موکريان- راوندوز ۱۹۳۸ و ديرىكى پيشكه وتن بپ ۴۰-۳۹. هه‌روهسا سه‌حکه: محمد امين زه‌كى ۱۸۸۰-۱۹۴۸ز (خلاصه تاريخ الکرد و كوردستان) بەرگى ئىكى بپ ۱۳۱.

ول دوور جوگرافيا هوزا مەزنا هه‌زبانى ل گونده‌وارىت رۆزه‌لاتا ميسل، پشى كول چه‌رخىت ناقبىن ژ به‌هدينانا نهو مشه‌حتى خازرى و چه‌ند گوندىت رۆزه‌لاتا ناحيا به‌رطله و منه‌نگویه و حسنه شام و ترجلا و گوندى بشيريان يى كەلەكىن بويىن.

مه دقيت بىزىن و ژ مىزه‌يىه مىزۇو نقيسيت كەفتار ئاشرى ب هه‌بوونا

- د. عبدالقادر مهلا حسین مارونسى، الشاعر قطران التبريزى (۱۰۷۲-۱۰۳۴ز) و الدولة الارانية الشدادية، گوقارا القافله يا وهزاره تا ره‌وشنبىري، هژمار ۲، هه‌ولير ۱۹۹۳.

- د. عبدالطيف بندر ئوغلو (۱۹۹۵-۱۹۷۷ز)، ئازربىجان و أوزبكستان-توركمەنستان- قازاخستان قىرخىزستان، نظرية في أوضاعها التاريخية والجغرافية والسياسية، بغداد ۱۹۹۷.

- د. عبدالرحمن مزوري، الحكومه المساferie الكورديه في أذربيجان و انشاء إسم مسافر بين الكورد، گوقارا لالش هژمار ۳۴، ده‌وک ۲۰۱۱.

- وصفى حسن دينى، وهلاتى ئاران، وارگەنى دوو دهوله‌تىت كوردى و وارگەنى سه‌ركدى كورد و جىهانى صلاحىتنى ئەيوبى، گوقارا ديرۆك، هژمار ۹، زىدەبارى چەندىن و چەندىن زىدەريت ديت كو پتريا وان من دگوتارىت خودا يا ناقئىنai ئاشرى پىكىريه.

ژ بق زلالكرنا مژارا دهیسم (تيراهيم كوردى) خه‌لکى ده‌فهرا به‌هدينانا ئه‌فرويىه، سه‌حکه:

- ئىك: د. احمد عبدالعزيز سورچى، دفه‌كولينه كا خودا (إحجاف المستشرق الروسي مينورسكي ۱۸۷۷-۱۹۶۶) بحق الكورد) گوقارا گولان العربي هژمار ۶۴ ثيلونا ۲۰۰۱ دېيزيت: (إن والد (إبراهيم الكردى) كان من قاطنى أطراف الموصى الشرقية (به‌هدينان)، ئانکو بابى دهیسه‌مى ئاكنجىن رۆزه‌لاتا ميسل بwoo، ئانکو (به‌هدينان).

دوو: د. زدار صديق دېرتوكا (الکرد في العصر العباسى ۷۴۶-۹۴۶ز) بپ ۱۷۱ دېيزيت: (يتنمى ديسىم بالاصل الى كورد

نهايە القرن ١٣ھـ- ١٠، ئانکو ل سەرەدەمى ئىسلامى داچەرخىن ٣امش ١٠- گەلەك ھۆزىت كوردا ل ئازەربايچانى ئاكنجى بىعون كوش وانا ھوزا ھەزباني يامەزن كوش ٥ھـرا بهەدينان ئەوا سەر ب مىسل قەهاتبۇونە ويئرى. ھەروەسا د ۋان چەند سالىت بۇورى دا من ژى گەلەك دېچچۈونا مۇزارا ھوزا ھەزباني كريه و مە گەلەك ژىنەدەر دىتن و خاندىن و فەخاندىن كول دويماهىنى ئەم شىايىن قەكولينە كا بهەرفەھـ ل دېرۆك و جوگرافيا ھوزا ھەزباني بنقىسىن و دەقىن قەكولينى دا مە خوياكىريه كو ھوزا ھەزباني د بىيات دا لەدوورىت چەرخىن ٩١٠- ٩ زايىنى ژ دەفەرا بهەدينان نەو مشەحتى ھەنەدەر خازرى و چەند گوندەوارىت روژھەلاتى ناحىا بەرطىلە بۇونىھـ، مينا گوندىت حەسەن شام و مەنگوبە و تېڭلا... هەندەل سالا ٩٠٥ زايىنى ژ بەرھەيرشا حاكمى مىسل يىن حەمدانى، وانا گوندىت خۆ ل روژھەلاتا بەرطىلە و خازىر و حەسەن شام بەردان و قەستا چىايىن قەندىلى كىرن، پاشى ھەندەك ژ وانا چوونە ئىانى و ئازەربايچانى و ئاران و جىنە كا دىتىر چوونە مىسل ول ۋىرى ئاكنجى بۇون و جىنە كا دىتىر چوونە گوندى ھەزە يىن دېرۆكى ل نك مە خەمۇور و پاشى وانا ھېيدى ھېيدى قەستا بازىرى ھەولىرى كىرن و چىنکو د بوش بۇون و بەيىز بۇن لەوا شىيان مىركەھەكتى ل ھەولىرى و دەرددۇورا درست بىكەن ب نافى ئەمەركەھا ھەولىرى يامەزباني كو دنابىھەرا سالىت ٢٩- ١٣١ حەكومدارى ل ھەولىرى و دەرددۇورا كربۇو.

٤. سەحکە: مسکویە- تجارب الامم- بەرگى دۇوپۇت، بەرپەر ٣٢ و ابن خلدون- تاریخ

كوردىت ھەزباني لەدرەدۇورا مىسل، ئانکو ل روژھەلاتا مىسل كريه، مينا دېرۆكىنىس ئىبن حوقىل النصىبى، ل (٩٧٨) وەغەر كريه و ل سالا ٩١٨ وي سەرەدانان مىسل كربۇو، دەمەن دېھەرتۆكا خۆدا صورت الارض، چاچا بەيروت ١٩٧٩، بەرپەر ١٩٥ ئافرى ب ھەبۇونا كوردىت ھەزباني و حەميدى و لارى ل دەرددۇورا مىسل كريه.
ھەروەسا دېرۆكىنى ناقدار ياقوت الحموى ل ١٢٢٩ ز وەغەر كريه د پەرتۆكا خودا معجم البلدان د بەرگى ئىكى بەرپەر ١٧٤ دېيىت: ھەزباني قىيلە من الاكىردا يىزلۇن نواحى الموصىل، ئانکو ھەزباني قەبىلە كا كوردانە ل دەرددۇورىت مىسل ئاكنجىنە، ھەروەسا ئىبن الموسىتەوفى ل ١٢٣٩ زايىنى وەغەر كريه، دېھەرتۆكا خودا تارىخ اربىل، بەرگى دۇوپۇت بەرپەر ٣٦٨ و ٣٦٧ تە خوياكىرن كو گوندى بشىريان يىن نىزىك ناحىا كەلەك ژ لايى بەشير مەممەد خەليل ھەزباني قە ل چەرخىن ١٢ ز، ھاتىيە ئافاكارن و كورى وي تەها بەشير ھەزباني كو ل پشتى سالا ١١٨١ زايىنى وەغەر كريه، ل گوندى بشىريان ھاتىيە قەشارتن. قەگوهاستن ژ د. زرار سدىق لە بارەي مىزۇو و كلتورى كوردىھەوھـ، سليمانى ٢٠٢١ بەرپەر ٣٢٢. ھەروەسا د حسام نقشبەندى د ھەر دوو پەرتۆكىت خۆدا رحلە أبو دلف مسەر بن مەھلەل الخزرجى إلى كوردستان ٩٥٢ زـ، سليمانى ٢٠١٢، بەرپەر ٢١ و پەرتۆكا ئازەربايچان في العصر السلاجوقى ١٠٢٩ و ١٢٢٧ زـ، بەيروت ٢٠١٣، بەرپەر ٩٢ دېيىت: سكت ازربایجان في العهد الاسلامي قبائل كردية عده منها قىيلە ھەزبانييە الكبیرە و كانت تقطن في منطقە بهەدينان من اعمال الموصىل انتقل عدد كبير منها إلى ازربایجان

الازدي (ل ٩٤٥ ز وده رکریه) د په رتوکا تاریخ الموصل، به رگن دوویت، بپ ۹۲..۹۲ و ابن الاشیر (١١٦٠- ١٢٢٢) ز په رتوکا الکامل في التاریخ، به رگن دوویت، بپ ٣٥٩- ٣٦٠. ز په رگن ٧، بپ ٣٥٩ هه روہسا سه حکه، و هسفی حه سه نه ردیتی، شه مردخت گوندنه کن که فشاری به هدینانه، گوفارا نیژهن، هژمار ٥، دهوك ز قستانا ٢٠١٥. هه روہسا و هسفی حه سه نه ردیتی کتاب الرؤساء په رتوکه کا سریانی یه هندنه ژ دیرۆکا ده فهرا به هدینان هه تا کو سالا ٨٤٠ زانی چید کریه- گوفارا نیژهن، هژماره ٥ دهوك ز قستانا ٢٠١٥.

٧. لدورور شهري مهعه لا ین بی خمه ل سالا ٨٩٥ ز سه حکه: مسکویه (١٣٢- ٩٣٦) تجارب الامم، به رگن دوویت، بپ ٣١. ابن الاشیر (١١٦٠- ١٢٢٢) الکامل في التاریخ، به رگن ٦، بپ ٢٨٦.

ابن خلدون، تاریخ ابن خلدون، به رگن ٣، بپ ٣٤٨. ژه گوهاستن ژ دنه حمه عه بدل العهزیز سورچی، ژه کولینا اجحاف المستشرق الروسي مینورسک ١٨٧٧- ١٩٦٦ بحق الكرد، گولان العربي. گوفارا گولان العربي، هژمار ٦٤، تیلونا ٢٠٠١، و په رتوکا وی قراءه نقديه لكتب بعض المستشرقين عن الكرد، هه ولیر ٢٠٠٩ ژ ٥٥ شانتت مكتب التفسير، بپ ٢٤. جهی تیبینی یه هه رسن دیرۆکنفیسیت نافبری امعلایا کریه الملا و دیاره نه چهنده شاشیه که ز لاین خوشنفیسانه ببویه، ئه ویت هه رسن په رتوکیت نافبری نه سخکری و لدورور (معهلا) (البیر ابونا) ده همه نیت بپ ١٠٠ ژ په رتوکا الرؤساء یا توما المرجي لدوریت سالا ٨٥١ ز هاتیه نقیسین دبیثیت: مه علا (مه رعیته کا) مه سیحیه تی ببو، ئانکو

ابن خلدون- به رگن سین، به رپه ر ٥١٣ و الازدي- تاریخ الموصل، به رگن دوویت، بپ ٩٣، و ابن الاشیر، الکامل في التاریخ، به رگن دوویت، بپ ١٩٢ ژه گوهاستن ژ روندک چه بار چه لهی، الكرد والحمدانيون ز ١٠٢٣- هه ولیر ٢٠١٣.

٥. نوهه درا... نافه کن دیرۆکی یئ که فشاره ژیده ریت سریانی د بویه ریت سالا ٣١٠ از و ٤١٠ تاکو ١٩٣١ نافری پیکریه.

ل دیف ژیده ریت سریانی بیت به رهست ده فهرا نوهه درا (دهوك، مالطا، سیجن، دلب، سیمیل، دهشتا سلیمانیه، زاخو و ره خود دور، سه نات و تو خیبی کوردستان باشور دگه ل ترکیا نوکه ب خوفه دگریت)، هه روہسا ل دیف ژیده ریت سریانی گوندی مالطا هه ر چه رخیت ١١- ٤ زانی نافه ندا ده فهرا نوهه درا بwoo (مه نقیسینه کا دریز لدورر دیرۆک و جوگرافیا و هندنه نوچه و بوویه ریت ده فهرا نوهه درا به رهه فکریه) و مه ژیده ریت خو بو ئه ۋە نەھو مه گوتى د وئی ژه کولینى داخوا کرینه.

٦. شه مردخت... گوندنه کن که فنی ده فهرا به هدینانه، دکه قیته دوسکی زیری دانگا گوندی دیرا گزنيك، دیرۆکنفیسیت سریانی توما المرجي د په رتوکا خودا (الراساء) دا ئه وا ل دوررا سالیت ١٨٥١ ز ٩٣٦ بپ ٢٧٠ دا بھسنسن گوندی شه مردخت کریه، هه روہسا هه ردوو دیرۆکنفیسیت خەلکن میسل (الازدي و ابن الاشیر) بھسنسن شهري هه ر دوو سه رکردیت خەوارجان (هارون الشاری و محمد بن خەرزات) ل سالا ٨٨٠ ز ل گوندی شه مردخت کریه و ب قى ئاواي:

العرب) گوقارا بین النھرين، هژمار ۱۴-۱۵، بەغدا ۱۹۷۶ او ۋەگوھازتن ئۇ: جنان عبدالخالق السبعاوي/ مصادر روایات فتح الموصل في كتابين فتوح البلدان للبلاذري و كتاب تاريخ الرسل للطبرى، گوقارا دراسات موصليه/ هژمار ۹، ميسىل ۲۰۰۵، هروهسا ديرۆكفييىس ابن الفقيه الهمدانى (ل سالا ۹۵۱ ز وەغەركىريه) ويىزى دېرتۈوكا (مختصر كتاب التاريخ) بەحسن الملا كريه، تايىهت دبىاقى وەرگىتنا خويك و خەراجان ژ بازىرىي ميسىل و دەوروبەرا و بەھدىنانا نەقىرقۇل سەرددەمى خىلافەتا راشدى و سەرددەمى ئەمەوى و الهمدانى دېيىيت: (و من الموصل ايضا الطيران والسن والحديثه و مرج جهينه و نينوى و باجلن)، (ل رۆزئاڭا نۆزمانا و نافشىن ل ناڭ دوسكىيا) و املرج مەقلۇب هەتا شوش و شەرمن و ئاكىرى و باھذرا (نوهدرى) و باعەدرا و حېتون و بانقلى و حەزە، ل نىزىك مەخمور و بايغاش، (ئانکو دەقەرە بازازانا نەو، تايىهت گوندىت ھۆزا شىپوانا) و الملا و رامىن و الحنايى و باجرمى (كىكۈك و گەرمىان) و داسن و كفرعزى و خراج الموصل أربعە ۱۰۰۰ درهم).

ۋەگوھازتن ئۇ: ياسين يوسف/الموصل في كتاب البلدان لابن فقيه الهمدانى/ گوقارا دراسات موصليه/ هژمار ۱۳، ميسىل ۲۰۰۶ و عبدالماجود احمد السلمان/ الموصل في العهدين الراشدى و الاموى/ ميسىل ۱۹۸۰، بپ ۱۳۱-۱۴۰، هروهسا ديرۆكفييىس ابن خرداذىيە (ل سالا ۹۱۲ ز وەغەركىريه) ويىزى دېرتۈوكا امسالك و اممالك، بپ ۹۴، بەحسن وەرگىتنا خويك و خەراجان ل گەلهك جەيت ميسىل و دەقەرەيت رۆزەلاتى ميسىل و بەھدىنان كريه، ئۇ: وانا ژى دەقەرە (كۈره) المعله، ۋەگوھازتن

(ناڤەندە كا ئەسقوقىن) بۇو، و ناڤەندە وى لگوندىي بىخىمە بۇو، و گوندىت بىخىمە و دەرددۇر ھەتا بجىل بخۇقە دىگرت، ل رۆزى ۲۰۱۵/۹/۲۷ من سەرەدەنە كا مەيدانى بەرە بىخىمە و گوندىي بىيىت ئىن نىزىك بىخىمەي، بەحسن قىن ئەسقە فىا مەعلا يا مەسىحىيەنى ورولى وى د چەرخىت ۱۱-۳ زايىنى مشە د پەرتۈكىت سريان و عەرەبى و ئىسلامى داھاتىيە كرن و كەفتىرىن ژىيەرلى سريان بەحسىن ئەسقافىا دەقەرە مەعلا كريبت پەرتۈوكا الرؤسائے يا توما المرجى مەطرانى ئاكىرى و شوشى و شەرمن و دەرددۇر ئەوا لدورىت سالا ۸۵۱ زايىنى ھاتىيە ئىسىن. هەروهسا كەفتىرىن ژىيەرلى ديرۆكىي ئىن عەرەبى و ئىسلامى بەحسن الملا، بکوردى مەعەلا كريبت، ديرۆكفييىسى البلاذرى ل سالا (۸۹۲ ز وەغەركىريه)، مەمى د پەرتۈوكا خودا فتوح البلدان، بەحسن كەھشتانا ئىسلامى بۇ ميسىل و رۆزەلاتى وى وبەھدىنانا نەقىرقۇل سالا ۶۴۱ دەتكەت و دېيىيت: ووجد بالموصل دىيارات فصالح أهلها على الجزيه ثم فتح المرج و قراه ئانکو چىاپى مەقلۇب تاكو شوش و شەرمن و ئاكىرى و دەرددۇر) و ارض باھدىرى (ئانکو دەھوك، مالطا، دلب، سىيچى، سىيمىل و زاخو دەرددۇر، تاكو گوندى سەنات ل سەرخىچا توخييى تركىا و باشىورى كوردستانى و باعەدرا (باعەدرا بەھدىنان) و حېتون (حەریر و دەرددۇر) و الحيانە و الملا (بەحسىن بىخىمە و دەرددۇر) و داسن (گوندىت قەزى شىخان يانوكە و گوندىت مزىريا و بەراورى ژىرىي و گوندىت بەرلى گارەي و تاكو قوچانس نىزىك چەلت) و جمیع معاقل الاكراد، ۋەگوھازتن ئۇ: سەھيل قاشا (فتح الموصل لدى المؤرخين

به رگن ۳، بپ ۱۰۰ و ابن حوقل النعیی،
صوره الأرض / بپ ۲۸۵.

ژ عبدالمجود احمد السلمان / الموصل في
العهدین الراسدی و الاموی / میسل، بپ
۱۳۱، ۱۴۵.

۱۱- سه حکه: ابن الاثیر الكامل، به رگن
۶، بپ ۲۶۷ و ۲۶۸ و سه حکه ابن الوردي،
خریده العجائب و فریده الغرائب، مصر
۱۸۶۳، بپ ۱۴۹-۱۵۰.

فه گوهازتن ژ دارشاک بولادیان- الاکراد
حسب المصادر العربية، ژیده ری به ری.
فه گوهازتن ژ د. زرار صدیق ، الكورد في
العصر العباسي ۷۴۶-۹۴۶، هـولیتر ۱۰۱۸،
بپ ۱۷۵-۱۷۶ و ژ سه رقویت له شکه ری
دیسنه می ژ قهومن ۵۵ یله م سالوک
بن محمد بن مسافر، یئ ۵۵ یله می،
سه حکه: مسکویه، تجارب الأمم، به رگن
۶، بپ ۱۲، فه گوهازتن ژ د. عبدالرحمن
مزوری(الحكومة المسافريه في اذربيجان
و انتشار اسم مسافر بين الكورد) گوفارا
لالش، ۳۴، دهوك، هافینا ۲۰۱۱.

۱۲- ل دور هر (۱۱) جوريت درافت میر
دیسنه من کوردي، سه حکه: بیکوف
أ.أ. گوتارا (دیسنه بن إبراهيم الكردي
و نقوده) گوفارا اییکرافا فوسکوکا، ب
نه زمانی روسي / موسکو / لینینگراد ۱۹۰۰
، به رگن ۱۰، بپ ۲۷-۲۸، هروهسا
همان نفیسه ری بوری گوتارا وی در همین
جدیدین لدیسم بن إبراهيم الكردي، هر
ئه و گوفارا، به رگن ۲۰، سالا ۱۹۷۱، بپ
۷۶-۷۷، فه گوهازتن ژ د. ارشاك بولادیان،
الاکراد حسب المصادر العربية، ژیده ری
به ری، بپ ۱۶۰-۱۶۲، هروهسا سه حکه
(عملات الامير دیسم بن إبراهيم الكردي)،
گوفارا زین، هژمار ۱۱، سليمانيي ۲۰۲۰
فه کولینا ناقبری ژ نفیسینا أ.أ. بیکوف، ب
نه زمانی روسي يه، ژلاین د. مصلح بوتانی

هه روہسا دیروکنیس قدامه بن جعفر
البغدادی (۸۷۸-۹۶۹)، ده رتوکا خودا
(نبذه من كتاب الخراج) به حسن و هرگرتنا
خويك و خه راجان ژ چهندين ۵۵ ۵۵ فه ریت
(کوره) بیست میسل و ده روبه را و
به هدینا ئه فرقة كريه، و ل بپ ۲۴۵-۲۶۴
په رتوکا ناقبری دياردکهت کو خويك
و خه راجیت بازیزی میسل و چهند
۵۵ فه ریت ده روبه را، ژ وانا (المعله و
با هدرا و المدرج و حجه ل نک مخمور و
گوندی نینوی، تاخنی نه بی یونس یئ
نوکه، دیونه ۶۳۰۰۰۰ ملیون ۵۵ رهه م.
سه حکه: عبدالمجود احمد السلمان،
هه مان ژیده ری به ری، بپ ۱۳۱-۱۴۵.

۸- سه حکه: مسکویه، تجارب الأمم،
به رگن دوین، بپ ۲۱ و ابن الاثیر
(الكامن) به رگن شهشی، بپ ۲۸۶ و ابن
خلدون/ تاریخ ابن خلدون / به رگن ۳،
بپ ۲۴۸ و سه حکه د. أحمد عبدالعزيز
سورچی/ به ری نوکه ناقبری پی هاتیه دان.

۹- سه حکه: مسکویه- تجارب الأمم-
به رگن دوین، بپ ۳۳، و ابن الاثیر الكامل،
به رگن شهشی بپ ۲۸۶ لا و ابن خلدون
العیر، به رگن ۳، بپ ۴۱۳، فه گوهازتن ژ
د. ارشاك بولادیان - الاکراد حسب المصادر
العربية/ موسکو ئیریغان، ۱۹۸۷ ب زمانی
روسي و ته رمه نی/ و هرگیران بو زمانی
عهه بی د. خشادر قصاریان و عبدالکریم
أبا زید، به روت ۱۹۹۵، بپ ۱۱۰/۶۱.

۱۰/ سه حکه: المسعودی / مروج الذهب /

کوردا بلهز باوهه زیکرن و زوی به لاقکرن و راستی قهه هوسانینه و چجارا، باپیر و بنياتى کوردان نه میدى نه، چنکو کورد گلهك و گلهك ژ ميديان کەفتەن و ۵۵مىدى ل دورىت سالا ۱۰۰.ب-ز ژ تركستان رۆژههلات و خهوارزم و سەمەرقەند هاتين و ئيانا نوكه و کوردستان ئيرانى و لورستان داگيركىرى و ۵۵مىنى ل سالا ۱۱۲.ب-ز ميدى گەھشىنە ميسىل و بهەدينانا ئەقىرۇق، هنگى ئەۋەز مىزە بۆ كورد بناشقى (كورد) ل سەر ئاخا کوردستانى يابېرۇز دئاكنجى، بەلگەزى بۆ ۋىئىن ئىكىن نېھىسىنە كا پادشاھىن سۆمەرى يىن چارى شوشىن (۲۰۲۸-۲۰۳۶) تىدا هاتىھ كو وي شىرەتكارەكى خو بنافى (ايرندا) كريھ حاكم سەر أربىل و خەمازى (ل دەوروبەریت سلىمانىي و سەر بازىرى سۆل دورىت وانى) و سەر ئەرد كوردا، سەحکە: جى. ار. درايافەر (الاسم كورد و ارتباطاته الفلولوجى) وەرگىران ژ ئەزمانى ئىگلىزى فواد حەممە خورشىد، گوفارا کوردستان، هەزماڭ، ۶۲، بەغدا، گولان و خزيرانا، ۱۹۸۱، و سەحکە د. جمال رشيد ئەحمدە د. فوزى رەشيد، تارىخ الكرد القديم، هەولىر، ۱۹۹۰، بپ ۸۸-۶۴، هەروهسا بو ۵۵ ۋەرە بهەدينانا ئەقىرۇق و باکورى کوردستانى، گرۇقە هەنە كو ۱۰۰.ب-ز تاكو ۱۷۰ دورىت سالا ب-ز تاكو ۱۰۰.ب-ز و تاكو ۲۶۸ زكاردوخى و كوردوئىن ل باکور و سلوبى و زاخو و بهەدينانا ئەقىرۇق، تاكو تخويىت روبياري زىيىت مەزن و گلهك و تاكو پرا چەمەمى يا ئەقىرۇق و تاكو ئادىابىن و حدىايب، ئانكوا (ھەولىر) نوكه، د ئاكنجى بۇون و حاكمىت ۵۵ ۋەرە خو بۇون و ژ وان گرۇقەيان ۵۵مىنى مەلكى ئاشۇرى تىگلات پلاصر الأول - ۱۱۱۵.

ۋە يَا هاتىھ وەرگىران بۆ عەرەبىي و د. زدار صديق ژ لايىن مىزۇيى ۋە پىداچوون بۆ كريھ.

ھەروهسا ل چەرخى (۲۱) ژى نېھىسكارى كوردى كازاخستانى كىيازى ئيراهيم مىزۇيىف، ل سالا ۲۰۰۱ پەرتوكەك ب ئەزمانى رۆسى ل ئەماتا، پايتهختى كازاخستان چاپكىيە ب ناشقى كورد، چەند گوتار ل دور مىزۇو و روشه نېرىا كوردا، د بپ ۱۷۷ و ۲۰۰ ژ پەرتوكا ناشقى بىرە به حسى دراھىن دىسەم كوردى كريھ و شىڭلەن ھندەك ژ وان درافان بەلاقكىرىنە، ھەروهسا شىڭلەن كا نېھىزان يى سەردىم دىسەمى بەلاقكىرىھ.

سەحکە: جلال زەنگابادى، الکوردلوجىا، موسوعە موجزە، هەللىر، ۲۰۱۴، چاپخانا زانىنگەھا صلاح الدین، بپ ۱۹۰.

۱۳- ل دور رۆلتى كەلا طارم دىيرۆكتىدا و ل دور دىرۆكا حوكمداريا مسافرى (۱۹۹۶-۱۰۶۲) سەحکە: د. ارشاك بۇلادىان، الاكراد حسب المصادر العربية، بب ۶۴-۶۸ و سەحکە د. عبدالرحمن مزوري، الحكومة الماسافريه الكورديه في ذربيجان و انتشار إسم مسافر بين الكورد/ گوفارا لالش، هەزماڭ، ۳۴، دەشكەنزا ۲۰۱۱.

۱۴- سەربارى كو مينورسى كەلهك خزمەتە كا هيىزا بۆ دىرۆكا كوردا كريھ، بەلىتى جەنە مخابنىيى يە، كو وي چەند خەلەتىيەت مەزن دەرەھقا مللەتى كورد و چەند كەسايەتىيەت كورد كرينى، ژ وان خەلەتىيەت مينورسى ۵۵مىنى وي دىسەمينارە كىدا ل سالا ۱۹۳۸ ل كونگره كى رۆژهه لاتناسىن ل بروکسل گوقى: بنياتى كوردان (ميدى نە) و ئىدى روشه نېرىت

سەحکە: -ھەرەکول ئازىزان، مير جەلادەت بەدرخان، گوتارا (كاردوخى و وهاتى كاردۆخان، ئانكى كورد و كوردستان د وەختى يەونانستانا كەفتدا)، گۇفارا هاوار، هژمار ۳۲، شام ئىكى ئيلۇنما ۱۹۶۱. -صلاح سعدالله (۱۹۳۰-۲۰۰۷)، زينفون، مسييە عشرە الاف عبر كوردستان، وەرگىران ژ ئىنگلىزى، بەغداد ۱۹۷۳.

-زېرىن بلال إسماعيل، الكاردوخيون، گۇفارا شانەدەر، هژمار ۷، ھەولىر ئيلۇنما ۱۹۹۷. -صلاح سعدالله گوتارا (حول كتاب حمله العشرە الاف) گۇفارا كاروان هژمار ۵۰، ھەولىر ۱۰۸۶ گوتارەكا رەخنەيى ل دور ھندەك خەلەتىيەت وەرگىرانا پەرتوكا ناقبىرى ژ ئىنگلىزى بو عەرەبى ژ لايى افرام ۱۹۸۵.

-فواود قادر، الكاردوخيون في كتاب حمله العشرە الاف أو الحملة على فارس، للمؤرخ و الفيلسوف و القائد الاغريقى زينفون، گۇفارا گولانا عەرەبى، هژمار ۳۷، ھەولىر ۱۹۹۹.

- محمد سعيد، حمله عشرە الاف مقاتل عبر كوردستان، گۇفارا شانەدەر، هژمار ۱۲، ھەولىر ۲۰۰۰.

ھەروەسا دىرۋەكتىسىنى رقمانى بلىن (۲۲) ب.ز. ز (ب.ز). دېرتوكا خودا (التاريخ الطبيعى) كۈرۈمچى بىلەن كەپكەن دەھىت، بەرگىن ۶، د ب.ز ۴۶ دا دېزىت (وعند ئادىبابين، ئانكى ھەولىرا نەو و ۵۵ و بەر، تاكو روبياري زىيى مەزن)، هناك شعب كان يقال لهم الكاردوخى و الان يسمون كاردۆئىن، الذى يجري نهر دجله الى الشمال من أراضيهم، ئانكول سەرددەن ويدا لنى ئادىبابين، ئانكى ھەولىرا نەو و ۵۵ و بەر، تاكو روبياري زىيى مەزن، مللةتك ھېبۇو بنافتى كاردوخى، نەو دېزىتى كوردۆئىن، و

۱۰۷ ب.ز و شلمىنلىرى سىيەن ۸۲۴-۸۵۸ ب.ز، ھىرش كرينه سەر دەقەرا وان و ئامەد و مدیيات و كاشىيارى (طور عابدىن)، وانال سەر كەفالىت بەرى دەنگ و بەحسىت ھېرىشىت خو نەخشاندىنە و ئاڭپى ب قەومى كورخى-كىرخى، ئانكى كاردۆخى ل وان جهان كريه و تەھو نەخشەبەر نەھو ل موزەخانەيا بەريطانىا ب ھەزمار (bm) (۱۱۸۸۸۴) يىن پاراسىتىيە.

سەحکە ئەدى شىر-تارىخ كلدۇ اشور- بهرگىن ئىكى، ب.پ ۸۶-۸۲، چاپا دووپىن، ھەولىر ۲۰۰۷ و سەحکە د.ناشىل حمۇن- حقيقە السومريون- دمشق، دار الزمان، ۲۰۰۷، ب.پ ۲۴۸-۲۶۱.

و سەحکە د. جمال رشيد احمد، المعتقدات الدينية في بلاد سوبارت، ھەولىر ۲۰۱۷، ب.پ ۸۸-۸۶-۸۵، و د. جمال رشيد احمد، دراسات كردية في بلاد سوبارت، بەغداد ۱۹۸۴، ب.پ ۴۶-۳۸.

ھەروەسا دىرۋەكتىسىنى يەونانى يىن خەلکىن بازىرلى ئەسىنا زەينەفون (۴۳۵)- ب.ز ۳۵۴ ب.ز) دېرتوكا خودا ئانا باسىس (زېرىن) ئاماڭە ب قەومى كاردۆخى كريە دەممى وى ل سالا ۴۱ ب.ز سەركىشىيا لهشكەرەكى مەزنى يەونانىا كرى كو دېيان ب رېكا بابلا ژىرىيا عراقى و روبياري زىيى مەزن و نەمرۆد يا رۆزھەلاتا مىسل و كەلىن زاخۇ رادبۇرن و بەر ب باكورى كوردستانى.... و ل جەھەكى ل باكۆر تە و توپشى قەومەكى دېن ب ناقى كاردۆخى و وانال فارسى نەدزاپ (ئانكى كوردبوون)، بو پىر پىزانىنا ل دور پەرتوكا ناقبىرى يا زەينەفوننى يەونانى (زېرىن) و چاواتىيا زېرىندا وان ژىبابلا ژىرىيا عراقى بۆ كوردستانى و بۆ طرابزون، يا سەر بەحر رەش و بۆ يەونانى.

ب زەلائى بۇ مە روهنگىريه كول سەرددەمى وانا و چەندىن سەھەيان ل بەرى سەرددەمى وانا، كورد بناقى كاردوخى و كوردوئىن، هەبۇن و تخيىتى وانا باكۆرى كوردىستان يىن نەو و ھەمى بەھەدينان ئەققىرۇ، تاكو ناحىا كەلهكىن و پرا چەمەي و روپىارى زىيەن مەزن بخۇقە دىگرت، ئانكۇ روپىارى زىيەن مەزن تخيىب بۇو دنابىھە كاردىت كاردوخى- كوردوئىن و ئادىابىن- حدياب، (ھەولىرا نەو و دەور وېھر).

ل فى سەرددەمى مەڙى هەر ھوسانى يە، روپىارى مەزن تخيىبە دنابىھە پارىزگەھا دەھۆك و پارىزگەھا ھەولىرا.

ھەرودەسا دېرۋەكتىسىنى رۆسى يىن ناڭدار دياكونۇق، خودانى پەرتوكا ناڭدار (ميدىا) د بې ۵۷۶ و ۶۰۴ ب زەلائى خويما دكەت، كورد و مىدى دوو مللەتتى ژىڭجۇدانە، دەمنى بەحسىن شەرئى گۈرمىل يىن دەشتا ناڭڭۈرلى بەھەدينان دكەت كول ۱۰/۱ ۳۳۱ ب.ز. دنابىھە رەھلەنەن دەھەن دارىيىشى سىين و ئەسکەندەرئى مەقدۇنى رويدا بۇو و تىدا داريوش شىكەست و ب رەشا خورا نەگەھەشت.

دياكونۇق خويما دكەت دشەرىنى ناڭبرىدا (ماد- كادوسيون، ئەلبانى، سىكتون، پېشكىدار بىيۇن ب دىرى لەشكەرىنى ئەسکەندەرى، بەلىنى كوردىت كاردوخى، خەلکى چىايىت ژۆريا ئاشۇر، كاسىبىون و خەلکى چىايىت كوردىستانى و خەلکى لۆرسستانى، پېشكىدارى شەرى گۈرمىلى، يىن نكتوبەرا سالا ۳۳۱ ب.ز. نە بىيۇن، ئانكۇ ل وى سەرددەمى ژى ناڭنى كوردان ھەر كاردوخى بۆيە.

(إن الكريدين الكردوخى من سكان شمال جبال اشور والكاسبيون و جبليو

روپىارى دجلەى ل ژۆريا وانه. سەحكە، دېرۋەكتىسىنى بەريطانى درايىھەر (1975-1892)، و گوتارا وي الاسم كورد و إرتباطاته الفلوجيي، گۇشارا رۆزى كوردىستان، ھەزمار ۶۲، بەغداد، ئەيار و خزيران ۱۹۸۱.

و سەحكە، د. مەرداد عزەق، التحرى عن اصل الكورد، وەرگىران بۇ عەرەبى نعمت شريف، گۇشارا مەتىن ھەزمار ۳۳، دەھوك خزيران ۱۹۹۴، پشقا دووپىي.

ھەرودەسا رۆزەھەلاتناسى ئەمانى ھارەمان (1918-1801)، دېرتوكا خودا (بوتان دراسە طوبغرافىيە- تارىخيي) كو ژ دوو بەرگا پىك دەھىت و ل سالىت ۱۸۹۶ و ۱۸۹۷ وەشاندەيە، دېرگىن دويىدا دەھەن خوياکىن كو دېرۋەكتىسى ئەرمەن موسىس خوريناس (۱۰ ب.ز. ۴۹۳ ب.-ز)، ئەوا ب ئەزمانى ئەرمەن ھاتىيە نېھىسىن و پاشى ھاتىيە وەرگىران بۇ ئەزمانى رۆسى، ئاقىرىن دەھەن كاردوخيان و دېھىت كوردوخا ژۇرى- كوردوخا ناڭ- كوردوخا باشۇر، ھەرودەسا ھەمان دەقى موسىس خوريناسى ئەرمەن ئاقىرىن ب چەند بازىرىيەت كاردوخيان دكەت (و تىوانخ، ايکراخ، موتلانك (دىيت بەحسىن بازىرىي موتلىكى يە ل ويلايەتا بدلىسىن) اوپيرانك كاراتونىخ، جاھوک، ئەلباك، ئانكۇ (باشقالا نەول ناڭبەرا سەرزىرى و وانن).

سەحكە، د. فەرسەت زوبەير رۆزبەيان، الکورد و كوردىستان فيالجزء الثاني من كتاب بوتان، دراسە تارىخيە طوبغرافىي للمستشرق الالمانى مارتىن ھارەمان، گۇشارا ئەقاديمىاى كورد، ھەزمار ۴۷، ھەولىر ۲۰۲۱.

ب راستى دېرۋەكتىسى (بلىنى) و دېرۋەكتىسى ئەرمەن موسىس خوريناس

نهو، بى خارى و خەلەق، بەلكو يا ھاتىه قەيدىكىن كو ۋەلاتى واناز ۋى بىاپتى ھەنى مەزنەتە).

ھەر بۇ زانىنا خويىندەقانى ۵۵مەنئىمېبراطورىا ئەخمىنى ياخارسى ل سالىت ۵۶۴۸ب.ز- ۵۲۱ب.ز دۇيماھى ب حوكىدارىا مەملەتكەتا (مېدى) ئىنای، ئىدى مېدى نەمان وەك حوكىدار و ھەولەت، بەلكو ئەۋۇزى مينا گەلەك مللەتىت دىتەر بۇنە پشکەك ژ لەشكەرى ئېمبەطورىا ئەخمىنى، ئەۋچا ژ سالا ۵۲۱ب.ز وەرە ئىدى ناف و دەنگ و بەحسىن مېدیان د روپەلىت دىرۋۆكىدا گەلەك كىيم بۇ و نەما و بىرا، بەلتى نافىن كارقۇخ و كورد و كوردوئىن و كاردۇخى و كوردىستان، ماشقە ژ هنگى و هەتا رۆزى نەفرو، تەۋەزى چىنى كورد و كاردۇخى و كوردوئىن، خودانىتى دىرىبن و رەسمەن يىت ئاخا كوردىستانى ياخا پېرىز و خەلکى دىتەر مينا گوتى، مېتافى، فارسى، حورى، لۇلۇ، ئۆرأتۇ، مېدى، مروقىتىت بىان و داگىركەربۇن ل سەر ئاخا كوردىستان و ھەبۇنا نافىن كورد (ئەركىرادا، ل سەردەمەن مەلکىن سۆمەرى سۆشىن ۲۰۳۶ب.ز- ۲۰۲۸ب.ز، گەلەك كەفتەر ژ هاتىنا مېدیان و تۈراتقىيا بۇ سەر ئاخا كوردىستانى.

ژشىنەوار و شۇينىتلىت كاردۇخيان بۇ مە ماين تاكو رۆزى ئەفرو، ھەبۇنا چەندىن گوند و بازىر و چىا ل باكۆر و باشۇر بناقىت كەرخ و كارقۇخ و كەرخو و ھوزا كەرخ ل باكۆر، مينا گوندى كرخ ل تخوبىن ئامەدى و گوندى كرخ ل ناحىا حەزو و گوندى كورخا ل تخوبىن لجن ل باكۆر و گوندى كرخو ل ناحىا موتىكى ل بدلىس و گوندى كرخ ل ناحىا زىلان ل تخوبىن پارىزگە ھا وان و گوندى كارقۇخ ل ناقبەرا سلۇپى و

كوردىستان و لورستانحالىھەم يىكونوا في جيش اتروبياتين، ئەترەباتين، يىنى ناڤبىرى سەر لەشكەرى داريوشىن سىنى يى ئەخمىنى بۇو، دشەرى مەزنى گرگۆملىدا يى ئۆكتوبەر ۱۹۳۱ب.ز و ژ ۵۵دققى ناڤبىرى بۇ مە خويما دېيت كو مەرەم ژ كوردىت كاردۇخى يىت چىايىت ژورىيا ئاشۇر بى شەك كوردىت بهەدىنانا ئەفۇنە، كو مەملەتكەتا وانادەكەفيتە ژورىيا چىايى (اشور) وەلاتىن ئاشۇريان، ئانكى ژورىيا مىسل و نەينەوا و نەمرۆد و خرساباد.

سەحكە، دىاكۇنوف -مېدىا- وەرگىران بۇ عەرەبىنى عبدالستار كلەر- ھەولىر ۲۰۱۰، ھەرەوسا دىرۋۆكىشىنى خەلکى (حصن كىفنى) الحسن بن إبراهيم المنشء الحصن، (ل ۱۴۲۰ وەغەر كىرىيە) دېرتۇوكا خودا تارىخ حصن كىفا توپازاندانا يوسف بالوڭن، سەتەمبۇل ۲۰۱۴، ژ وەشائىت نۇبەار، دېپ ۱۵۰ كول سالا ۱۴۱۹ چىبىو دېيىت: (شعب الكاروخى الجبلىيە ئانكى مللەتىن كاردۇخى يى چىايى، ھەرەوسا ۱۴۱۹. مسعود كتانى ئامىدى (۱۹۳۳-۱۹۱۷)، دېرتۇوكا خودا اصل الکورد و كوردىستان و اصالە اللە كوردىيە)، دھوك ۲۰۰۲، بې ۱۴۵ دېيىت: المقاطعه التي كان يقطنها شعب الكاروخ التي أشار إليها زينفون في حملة العشرة الألف و كذلك المقاطعه الموصوفه بوطن كوردييى، هي امتداد ل (كاردوخيا) وهي كردستان الحالىه و بدون إنحراف أو زلل، وورد إكبىر إتساع لهذه الرقعة، (ئانكى نە و ھەرىمما گەلن كاردۇخى تىدا دىزىا، ئەوا زينفون دېرتۇوكا (مەشا ۵۵- ھزارا) ئاڤپىرى پىكىرى، و ھەرىمما كوردىيى، ئەقە تەمامكەرىت كاردۇخىيە، ئانكى كوردىستان

بناقىن الکاردوخىون، الاسلاف القدامى للكرد چاپكىريه، ئانكى كاردوخى باپىرىت كەفاريٽ كوردانە، سەحكە جەلال زەنگابادى (الكوردلوجيا، موسوعه موجزه) ھەولىر ۲۰۱۴، چاپخانا زانىنگەھا صلاح الدين، بب ۱۸۶.

مە ل بەرهە ل پاشەرۆزە کا نىزىك ۋە كولىنەكىن، ل بن ناقىن (كوردستان باكۆر و بەھەدىنانا ئەقرو ۋەنابەرە سوبارتۇ- نائىرى- (نەھرى) كاردوخى- كوردوئىن) بە رەھە قىكە يەن.

ئەفە و ل سەرەدەمى شورەشا مەزنا ئىلىۇنى ل سالا ۱۹۷۴، تاكو ۱۹۷۵، بەتاليونە کا پېشىمەرگەھى بناقىن بەتاليونا كارۆخ ھەبۈو ب سەركىشىيا ھەمزە حاجى بەدرىا سندى ۱۹۶۴- ۱۹۹۱.

ب كوردى و كورقى، ھەر ژ كەفندىدا و دىنیاتدا كوردو و كاردوخى و كوردوئىن، خودانىت ئاخا كوردستانىتە و خوجەيت رەسىن ل سەر ئاخا كوردستانى، تايىەت ل باكۆر و بەھەدىنانا ئەققىرۇ، پاشى ل دورىت سالا ۲۰۰۰ ب.ز مللەتىت گوئى- سۆبارتو- حورى- مىتانى- مىدى، فارسى، ئۆراتو، ژ تركىستان رۆزەھەلات و مەنگوليا و خەوارزم و ئۇزبېكستان و سەھەرقەند و بۆخارا، ب جودا جودا ھېرىشى ژۆريما سۆريا و ئىرانا نەھە و توركىا نەھە و كوردستانما مەزن كرن و داگىكىرن و پشتى بۆرينىسا سال و چەرخان، ئەھە دناف گەلتى كورد دا بۆھەۋىزىن و ناف و دەنگى كورد و كوردستانى ھەر ماھە، كوردستانما مەزن، چنكى ئەھە خودانىت ئاخا كوردستانما مەزن و مللەتىت دىتە بىيان و داگىكەربون.

خەلەتىھە کا دىتە يا مينورسەكى ئەھە، دەمەن وى ۵۵ ميسەم ئېراھىمەن كورد كىرىھە عەرەب و ب عەرەب ل قەلەم داي و ئەقە

جزىرى و چىايىن كارۆخ ل رۆزەھەلاتا ناحىا خەلەفان و بازىرىت كورخ- كرخ ل نافبەرا مەديات و ئامەد و بازىرىت قورتۇخ ل نىزىك باطمان كوبى شەك ژ ئىدىيەمى كوردوخ- كورتۇخ يىن ئەرمەن ھاتىھە، چنكى ل چەرخىت كەفندىدا ئەرمەندا دگوتە كوردا كوردوخ (د. جمال رشيد، بلاد سوبارتۇ، بب ۸۸).

زېدەرئى مە ژبۇ ۋان گوندان ئەقەنە: سەحكە ئامارا گشتى يا دەولەتا توركىا ياسالا ۱۹۲۷ كو دېرتۈوكا (گوندەكانى باكۆرى كوردستان (۱۹۲۷) كو ئامارا گشتى يا توركىا ل سالا ۱۹۲۷ يە، پەرتۈوكا نافبىرى ژ لايىن عبىدالله غفور ل ھەولىرىق ل سالا ۲۰۱۷ بەلاقبۇيىھە و ھەروھەسا دوو دیدار دگەل نېمىسکار و رەوشەنېرى كوردى باكۆر مەلا عبدالرحمان خەندەكى ل زاخو ل سالا ۲۰۱۰ و ۲۰۱۸ ل ۲۰۱۸ ل دور ۋان گوندان و تايىەت گوندى مەزنى كارۆخ، ئەھۆى دكەتىھە نافبەرا سلۇپى و جىزىرىدە، كو نافبىرى چەندىن جارا سەرەدانا ھەۋالىن خۇ مەلا ئەمەن كارۆخى كىرىھە ل گوندى كارۆخ، ھەروھەسا دىدارە كا tv ل شەقا ۲۰۱۹/۱/۱ دگەل نېمىسکار و هوزانقان محمد رەفيق، خەلکى بازىرىكىن قورتۇخ يىن گۈيدايى باطمانى و دىدارە كا tv ۲۰۲۱/۶/۱۵ دگەل سترانېتى باكۆر ئۆسمان كەرخى، وي دا دىياركىرن كو ھوزە كا مەزن ل باكۆر ھەيىھە بىنافى ھوزا كەرخى- (كۆرخى)، دنافبەرا ئامەد- موش د ئاڭىجىنە و گوت وھسال باكۆر يا بەرەلەفە كو ئەھە كەفتىن و رەسەنتىن ھوزا كوردايە ل باكۆر.

ھەروھەسا بۆ زانىنا خويندەۋانىا ل سالىت نوتان ژ چەرخى بۆرى، رۆزەھەلاتناسەكى رۆسى بىنافى ب. شىختمان، پەرتۈوكەك

منتصف القرن السادس قبل الميلاد، و انقرضت اللغة الميدية، أما الهوس الكردي بالميدي فعاطفني على الأرجح و يشبه كثيرا شغفه باسطوره كاوه و الضحاك في نوروز) تانکو (هندهك ديرۆكتيis غەدرى ل ديرۆكا كوردا دكەن مينا مينورسکي ٥٥ من رژىتى دكەت كو ميدى باپيرىت كوردانه، يا خويایه كو كورد ژ ميديان كەۋىتن، چىكى ميدى دەزارا تىكى بەرى زايىنى يېت ديار بويىن، پاشى وەك مللەت يېت ژ ناقچووين و پتىيا وان ل چەرخى شەشى زايىنى، دگەل فارسان حەلىانىه و كىمەكما وانزى دگەل كوردا بۆھىزىنه، هەروھسا ئەزمانى ميدىا ژى ژ ناقچوويفە، بەلنى خو پىقە گريدىانا كوردا ب ميدياڤە پترە فسوّزى و عاتيفەيە، وەك سەرساميا كوردان ب چىغانۇكاكا كاوهى و زوحانى ۋە ل نەورۆزى.

بۇ پتر شەھەزايى ژ كار و خەباتا مينورسکي سەحکە: طارق محمد عبد الرحيم، امستشرق مينورسکي و كتاباته عن الكرد في العصر الاسلامي حتى نشوء الخلافه العثمانية، هەولىر ٢٠٠٥، ژ وەشانتىت دەزگايىن موکريان و سەحکە گوفارا گولانى عەرەبى ھەزەمار ٥٨، هەولىر ئادارا سالا ٢٠٠١.

١٥- گوفارا ژين ھەزەمار (١) سالا ٢٠٠٩ چەندىن گوتارا ل دور ژيان و بەرھەمنى امین زەتكى بەلاقىرىنە، هندهك ژ وان گوتاران رەخنهنە ل هندهك شاشىتىت محمد امين زەتكى مينا گوتارا د. عبدالفتاح بوتافى و گوتارا د. حسام الدين نقشبندى و گوتارا ئوسمان صبرى، كو بەرى ھنگى وي گوتارا خود گوفارا ھاواردا ل ھەزەمارىت ٢٨ و ٢٩ و ٣٠، شام ١٩٤١ دا بەلاقىرىوو.

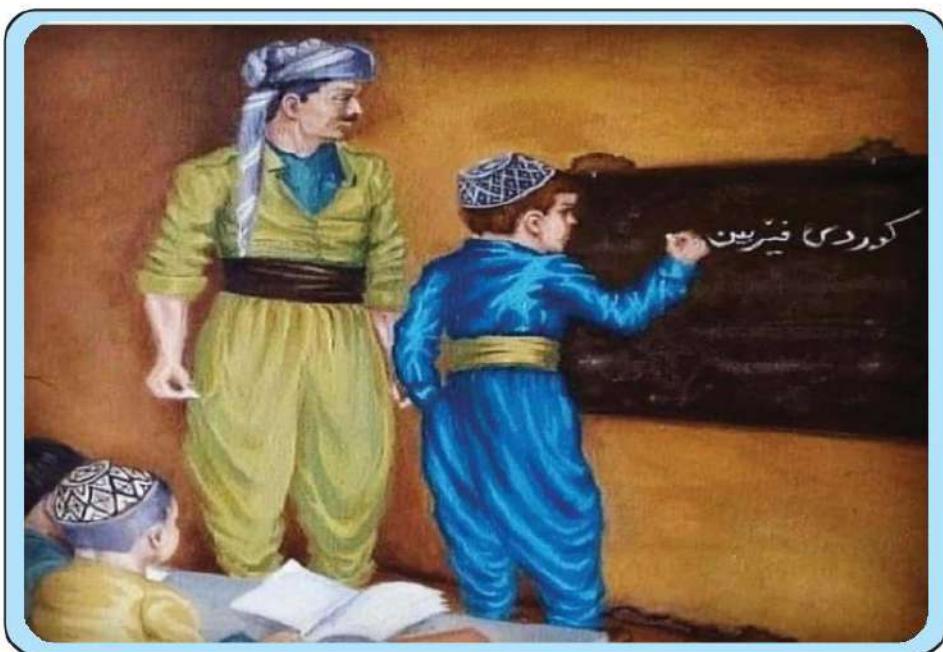
٥٥٥مەكىدaiيە كو بەرى وي ب (٧٠٠-٥٠٠) سالا شەش ژ ھەرە مەزنە ديرۆكتيis سەھەبى- ئىسلامى، مينا المسعودى و الباخزرى و ابن حوقل و مسکویه و ابن الاثير و ابن خلدون، دېرتوكىت خودا ب زەللى و ب روھنى يَا گوتى و يَا نېسى، دەيسەم إبراهيم الكردى، تانکو وانا هەرددەم ئىدەمەن (الكردى) دگەل ناڭى دەيسەم ئىنايى، لى مينورسکي چاقىت خو ژ قى راستىن نقادىنە و دەيسەم كوردى كريھ عەرەب.

ل قىرە ئەز دەستخوشىي ل د. احمد عبدالعزيز سۆرچى دكەم ٥٥ من وي ۋە كولىنەك بناقى (إجحاف المستشرق الروسي مينورسكي بحق الكورد) دگوفارا گولانى عەرەبى ٦٤، ٢٠٠١ دا بەلاقىرى و تىدا چەندىن خەلەتىت مينورسکي دەرھەقى ديرۆكا كوردان بەرچاق كرين و ژ وانا ژى ئەف خەلەتىا وي ٥٥ من وي دەيسەم كوردى كريھ عەرەب، هەروھسا دەستخوشىي ل د. زرار صديق ژى دكەم، ٥٥ من وي ژى دېرتوكا خودا (الكورد في العصر العباسي ٧٤٩-٨٤٦) هەولىر ٢٠١٨، رەخنە ل مينورسکي گرقى ب عەرەبىكىنە وي بۇ دەيسەم كوردى، هەروھسا دەستخوشىي ل رىزدار صالح سعدالله دكەم كو وي ژ مىزە يَا گوق و خويما كرى كو باپيرىت كوردان نە ميدى نە، ٥٥ من دېرتوكا خودا (المسئلة القومية في العراق) دەھوک ٢٠٠٢، بىپ ٤٥-٤٦، دېتىت (يغىن بعض المؤذخين كاليد مينورسکي التاريخ الكردى عند التأكيد (ان الميدين اسلاف الكرد)، إذ ان الكرد أقدم من الميدين الذين ظهروا في الالف الأول قبل الميلاد فقط، و انظر و كقوم إذ إندرج أكثرهم بالفرس و اقلهم بالكورد حوالي

پاشەرۇز ئان پىشەرۇز كىز ژوان يا دروستە؟

دەولەت عەلى

فهقین تهیران

دئینیت:

**گهر عاشقا مهيله ک هه بى
گوهداري مه عشوقا خوه بى
قهط های ژ پاشه رۆزى نه بى
ژبه ر تنتظار و وه صله تى**

هه کو ئەم به حسى ئەوان رۆزىت
(پاشى تىن) دكىين، دفيت بىزىن
پاشه رۆز (مستقبل)، چنکو ب وه ختى
(زەمانى) قه دگرىداينه، بۇ مىناك:
- بچويك پاشه رۆزا مللە تانه.
- دفيت مرۆڤ هزرا پاشه رۆزا خوه
بکەت.

گەلەك جارا پسيار تىته كرن، كا
پاشه رۆز يا دروسته، ئان پىشە رۆز. داكو
بگەھينه بەرسقا دروست، دەسىپىكى
دفيت مەعنە هەردو پەيقا بزانىن، كا
ھەر ئىك ژ وان چ مەرەم دەدت، ئو
پاشى خەباتندنا وان يا چاوايىه.

۱. پاشه رۆز

پاشه رۆز يا ژ (رۆزا پاشى) هاتى: ئانكى
(ئە و رۆزا پشتى وه ختەكى، پشتى
زەمانەكى، پشتى ھەيامەكى) تىت.
دىسا ئەم دېيىزىن، رۆزا پاشت، وه كى:
- مامىن ئە حمەد يىن وه سىتىاى بىو،
رۆزەكى تىن بىهينا خوه قەد، رۆزا پاشت
چۈوفە سەر شۆلى خوه ناف زەقىي.
(رۆزا پاشى) بۇ جانىا لە فزى يا بىوويم
(پاشه رۆز).

ب عەربى دېيىزە پاشه رۆز (مستقبل)
ئەمانى دېيىزى (Zukunft) ئو ب
ئنگىلىزى دېيىزى Future).
سەعيد دېرەشى د ھەزمارا ئىكى يا
گۆڭارا ديرۆك / ياخافىنا ۲۰۱۳ / بپ
۲۰۲۰ دا، ئەف پەيقە شرۇفە كريي،
تەوى ژى بۇ مەعنە (مستقبل) تىنايىه.
د وئى رۆهنكرنا خوھدا، دېيىزىت، كو
فەقین تهیران ژى (پاشه رۆز) بكارئىنايىه
و ۋىن پارچا شەرا فەقى وه كى مىناك

۴. پىش (پىشەرۇز)

دېيىزىت:

پىشىن: كەقنا، كەقنى، بەرى، بەرىدا،
چاخى بۆرى و چوووى. ب عەرەبى:
القديم، الاقدم، الزمن الغابر، العهد
الماضى، التارىخ.

ئەف رۆهنكىنما مەگۆتى، هەكۈپەيغا
(پاش وپىش) ب وەختى، ب زەمانىيە
دەگىدىابىن.

بۇ مىناك:

- پىشوهخت (پىش + وەخت):
پىشوهخت وەرە، دا بگەھىيە ۋەقانَا
خوھ. تانکو (زوھى وەرە، بەرى وەختى
وەرە).

- پاشوهخت (پاش + وەخت):
پاشوهخت نەھىيى، هەكە تو
ناگەھىيە ۋەقانَا خوھ. تانکو (درەنگ
نەھن، پشتىپاشى) وي وەختى
دىاركىرى نەھىيى، خوھ گىرۇنەكە.
بەلېپا هەكە ب جەھى (مکان)ى فە
دەگىدىابىن، مەردم دەھىتە گوھپىن، لەوا
زى گەلەك مەرۆق خەلەت دېن و
پىشەرۆزى بۇ (مستقبل) بكارىتىن.

مەلا طە يى مايى گۆتىيە:
پىش: بەر، بەرسىنگ، پىشىن، بەرىدا،
كەقن. ب عەرەبى: أمام، قدام، قبل،
سابق.

پاشيا لهشكەرى: (مؤخرة الجيش).

پىشيا لهشكەرى: (مقدمه الجيش).

پىش وپاش=تقديم و تأثير.

پىش: ئانكىو (بەرى وەختەكى، پىش
وەختەكى). ب عەرەبى دېيىزىن (زمن
الماضى، السالف)

پىشى (پىشىن): ئانكىو (باب و باپىر،
ئەويىت بەرى زەمانى مە ھاتىن).
ب عەرەبى دېيىزىن (الاباء والاجداد،
السابقون، الاسلاف). ب ئەمانى دېيىزىن

Vorfahren.

بۇ مىناك :

- پىشىت مە خزىنەكا مەزن يَا
ئاخىقىتىت مەزنا يَا بۇ مە ھىلای. تانکو
(باب وباپىرا، ئەويىت بەرى زەمانى مە
ھاتىن).

مەلا محمۇدى دىرېشە وى زى د كىتىبا خوھ
يَا ئاخىقىتىت مەزنادا. يَا بەركەقى
(مشتاخا چىا ژ گۆتىت پىشىا)،
(پىشىن) بۇ باب وباپىر وباڭالكىت مە
خەبتاندې و بكارىتىنە. بۇ مىناك، د

بەرىپەرى(1) ئ دا دېيىزىت:

((تەنها زانينا قى مللەتى و ئاقدارىا
وى مایە لىاق چىرۇك و سەرەتاتى و
گۆتنىن پىشىن وى دا)). ھەر وەساد
گەلەك بەرپەرىت دى زى يىت كىتىبا
خوھ، پەيغا (پىشىن) بۇ وى مەرەمىت
دەگاندې.

مەلا طە يى مايى، د فەرەھەنگا خوھدا،
پىشى بۇ باب و باپىر وباڭالكى ئىنايە،

دۆزمنى ل وىرى، پىشىھ بچىن، گۇلا ئاقيقىيە، ئەم ب دەوارقە دى كەفينى.

* پاشقە: وراء.

* پىشىھ: أمام.

- خالن ئەممەد ق پىش كورىت خوه كەفت و چوونە ناف رەزى. ل ۋىرى پىش مەعنა وئى ئەوه (بەرى، بهراھيا كورىت خوه چوو). ئانکو ب عەربى: (تقدىم ئىنبىاء، مشى فى المقدمة).

قەرىزا قىن ھەمىي ئەوه

پاشەرۇڭ = رۇزىت پاشى تىين (مستقبل، Zukunft.. (Future

پىشەرۇڭ = كوردا نەگۆتىيە پىشەرۇڭ، ھەكە ھەبىت ژى، دېيت بۆ زەمانى بۇرى بىت، ئانکو بۇ (ماضى)، نەكۆ بۇ (مستقبل)

وەكى دنفيسييىندا، ھندەك جارا پىش و پاشى (تقديم وتأخير) د جەن پەيشا و خەبتاندىنا وان د دارشتىندا چىدىبىت، بۇ مىناك دى بىزىن:

- دارشتىنا قىن چىرۆكىن گەلەك يا جانە، بەلى پا گەلەك پىش و پاشى ياد نافەرۇكا ويىدا ھەى. ئاخفتنە كا مەزنا دېبىزىت:

- (پىش بەلايى نەچە، دا ب قەدايى نەكەقى)). ل ۋىرى مەعنا پىش (نەچە بەراھيا بەلايى). ب عەربى: (أمام، نحو)

ديسا ئاخفتنە كا مەزنا ياد ھەى دېبىزىت: - پىش چاقيت بىن جورعەتى، روېقى شىئە. ل ۋىرى ژى مەعنا پىش ب عەربى (أمام)ھ.

- ھندى ب سەرى مە بېىن، ئەم پاشقەنچىن. ل ۋىرى مەعنا پاش ب عەربى: (الى الوراء، بەنى لا يعتبر أو لا يأخذ عېرە).

- پاشقە ھەرە، گۆلە كا ئاقىن يال پىشىا تە، دى كەقىن.

* پاشقە ھەرە: ل ۋىرى = مەعنا أرجع إلى الوراء.

* پىشىا تە: بەراھيا تە، أمامك.

- ما دى كىفە چىن، پاشقە بچىن

ل مۇزەخانا ئەممەدى خانى سى دىمەن و سى دىوان

جەمیل شىللازى

نىقىسىھەر ئىباھتى سەيدايىچى «جەمیل شىللازى» ل مۇزەخانا ئەممەدى خانى

پىتهدان ب دىرۆك و ئەدەب و كەلتۈورى ھەر وەلاتەكى پىتهدانە ب دىرۆكا وى وەلاتى و رابوورىت وى و دانەناسىنا وىيە بۇ بەرەبابىت وەلاتى، لهوما ھەر وەلاتەكى پىته ب نقىسىكار و ئەدەبناس و زانا و شوينەوارىت خۇ دابىت، وى وەلاتى دىرۆك و شارستانى و ئاقەدانىا خۇ يا پاراستى بۇ تەڭ جىهانى.

موزه خانا ئەحمدەدی خانى

و ئەحمدەدی خانى، ل بايەزىدى، كو
مه سەرەدانا چەندىن جەھان كر وەك
(مۆزەخانە يى ئەحمدەدی خانى و قەسرا
ئىسحاق پاشايى و مەزارگەھى خانى
و...هەندى)، لى تشتى بۇ من بۇويە
جەھى مەندەھۆشىيەن ل مۆزەخانا
ئەحمدەدی خانى، سى دىمەنیت من
دىتن كو كومەكا پەيکەران ھاتىنە
دروستىرىن ژ كەرەستەكى كو مرۆڤ
ھەست پىن ناكەت ئەۋە پەيکەرن،
بەلكو مرۆڤ ھزر دكەت يى ديوانا
خانى دېنىت، ھندەك كەسىت ل
دەوروبەرا دروپەشىتىنە، ھەر وەك خانى
يى ساخە و يى نوبەارى بۇ زاپەكان
دېنىت و عەقىدا ئيمانى بۇ فەقىيان
شەرقەدكەت و چىرۇڭا مەم و زىنى بۇ
خەلکى ۋە دېگىپەت، ھەر ئەۋ چەندە

ل رۆزىت (۳۰-۲۸) يى گولانا سالا ۲۰۲۲-يىن
سەمپۆزىيۇما (ميراسا فەقىيەتەيران)
ھاتە گىرمان ژ لايىن زائينگەھا وانىقە،
كۈلەك سەيدا و ئەدەبدۇست و
نېمىسەقان ژ ئىرى و ژۇرى و رۆزەھەلاتى
كوردستانى پشکدارى تىدا كربۇون ب
ۋە كۆلىنان د بوارىن جودا جودا ل دوور
ژىن و بەرھەمیت فەقىيەتەيران. و
پشتى ب دويماھى ھاتنا سەمپۆزىيۇمنى
ل رۆزا (۳۰ گولانى) وەك شاندى
پشکدارى سەمپۆزىيۇمنى گەريانەك بىرە
وارگەھى و مەزارگەھى فەقىيەتەيران
ل مۆكسىن.

ل رىكەفتى (۳۱ گولانى) نەم ھەزمارەك
ھەۋال و بىرادەرىت ژىرى و رۆزەھەلاتى
كوردستانى ب گەريانەكى چۈونىنە
وارگەھى مەلا مەحمۇددى بايەزىدى

سەرئ مزگەفتى روينشىتىيە و چەند
فەقىيەك ل رەخىت وى د روينشىتىيە
و ھەر ئىكى ژ وان پەرتۇوکەك ل بەر
سىنگى ل سەر تەختكەكى دارى
دانايىه و گۆھدارىيا خانى دكەن، ھەر
نىكسەر دى ئەۋە دىمەنە وەل تە
كەت، كو ئەحمەدە خانى يى دیوانا
خۇ يَا عەقىدا ئىمانى بۆ فەقىيان
شەرقەدكەتن، دەرسىت دىنى بۆ وان
دىيىزىت، كو ئەۋە دىمەنە دەربىرىنە
ژ بەرھەمنى وى يىن ب ناقى عەقىدا

بۈويە ئەگەرئ نېيسىنا قى بايەتى
ل بىن ناقى (ل مۆزەخانا ئەحمەدە
خانى، سەن دىمەن و سەن دیوان)، كو
دى ھەر ئىك ژ وان دىمەنەن كورتە
شەرقەدكەن دەيىنە دگەل شكلن وى
دىمەنلى دا پىتە ھەست ب وى چەندى
بەكەين يَا مە قىايى بىزىن، ئەۋۇزى
ئەف سى دىمەنەنە:

دەمەن ئىكى:

ئىمانى، ئەوال دوور بىرۋىاوهرىت دىنى
ئىسلامن ھاتىيە ۋەھاندىن.

دەمما كو تو ل دەرگەھى مۆزەخانى
ب ژۇوردىكەقى، دى ئىكسەر ئەحمەدە
خانى كەفيتە بەر چاقيت تە، يىن ل

دیمه‌نى دوویى:

ژ پاش حەمد و صەلەواتان
ئەق چەند کەليمە ژ لوغاتان
فیک ئیخستینە ئەحمدەدى خانى
ناڤ لى نووبهارا بچووکان دانى
نە ژ بۆ صاحب رەواجان
بەلكى ژ بۆ بچووکى دىرىمانجان

(ئامىدى، ۱۹۷۹: ۱۳)

لەو دىتىا ۋى دىمەنى ھەر ئىكسەر
مرۆڤى بەرەق دىوانا خانى و نووبهارى
و زارۆكىت كىمانجان دېتن، كا چاوا
خانى خەمى ژ پەروەردەكىن زارۆكىت
كىمانجان دخوت و فيرى زانىن و
زانىتن دكەت.

ل دەستن راستى يى مۆزەخانى دى
بەرەق ژۆرەكا دى چى، ئەحمدەدى
خانى يى رونشىتىيە و سەن زاپۆك ل
بەرسىنگى وى د روينشىتىيە ب جلىت
كوردى و ھەر ئىكى پەرتتووكەك ل بەر
سىنگى ل سەر تەختكەكى دارى دانايە،
ھەر ئىكسەر دى ھىزا تە بۆ نووبهارا
خانى چىت، كو خانى يى نووبهارى بۆ
زارۆكىان دىيىزىت و فيرى پېقىت كوردى
و عەرەبى دكەت، ھەروەك خانى ب
خۇ دىيىزىت:

دیمەنی سینی:

له عین، هەر وەکی خانی د مەم و زینی دا قەھاندی، لى مرۆڤ ھەست ناکەت کو يىن ۋىن چىرۇكىن د مەم و زینی دا دخوينىت، بەلكو هەر وەک ئەو ھەمى روپدانە وەک دیمەنەكى ئىوارى ل بەر چاقىت مرۆڤى دەيىتە قەومىن و ب چاقىت خۇ دېنىت، نەك خانى بۇ مرۆڤى قەدگىرىت، كۆئەڤ دیمەنە ئى مرۆڤى بەرەڤ دیوانا مەم و زینی يَا ئە حمەدى خانى دېت و دەربىرنە كا ئىوارىيە بۇ وى چىرۇكىن يَا ل سەر مەم و زینی هاتىيە ۋەھاندىن.

دەما مرۆڤ بەرەڤ دەستن چەپى دېيت، دى بەرەڤ ژۆرە كا دى چىت، كو تىدا دیوانا میر زىنە دىنەن میرى بۇتانە، میر و مەمى د روپشتنە و شەترەنجا ل بەر سینگەن واندا دانايە، و بەكۆيى ل پشت میرى ل كۆزىن كۆچكى راوه ستايە، و زینى يَا دژۆرە كېتە ل بەر پەنجەرى، بەرامبەرى مەمن، ئەڤ دیمەنەن ھە ئىكسەر دى مرۆڤى بەتە دیوانا مەم و زینى و چىرۇكە مەمن و میرى و زینى و بەكۆيى

قەریش:

کورتییا فى بابه‌تى ل
مۆزەخانا ئە حمەدئ
خانى ل وارگەھى
وى بايھىزىدى،
مرۆف سى ديمەنان
دېنیت، هەر ئىك
ژ ۋان ديمەنان
دەربىرىنەكا ژیوارىيە
بۇ بەرھەمەكى
ئە حمەدئ خانى،
کوتەۋىزى هەر سى
بەرھەمیت وى يىت

ب ناڭ و دەنگن (عەقىدا ئىمانى،
نووبهارا زارۇكان و مەم و زىن).
ب ھىقىيىا وى چەندئ ئەمۇزى بىبىن
ھەندەك مۆزەخانە ل وارگەھىت
شاعرىت مە بەھىنە دانان، وان رەنگە
ديمەنیت ب ژیوارى وانقە تىدا

بەھىنە بەرچاقىرن، و ئىكەم شاعر ڙى
ئە حمەدئ مۆخلص - ئالىھەندى،
ئەوئ ئەقە بۇ دەمن چەند سالانە
خانىيەك ب پەخ مەزارگەھى و يېھ
ھاتىيە ئافاکىرن و مايە نېقەر و كول
بەربۇون وەك مۆزەخانەكىن پاشمايت
ئە حمەدئ مەخلص لىن كومبىكەن.

ژىندر و دەھمەن

- ئامىدى، صادق بەھائىددىن (۱۹۷۹)، نووبهارا بېچۈوكان، چاپا ئىكىن، بەغدا.

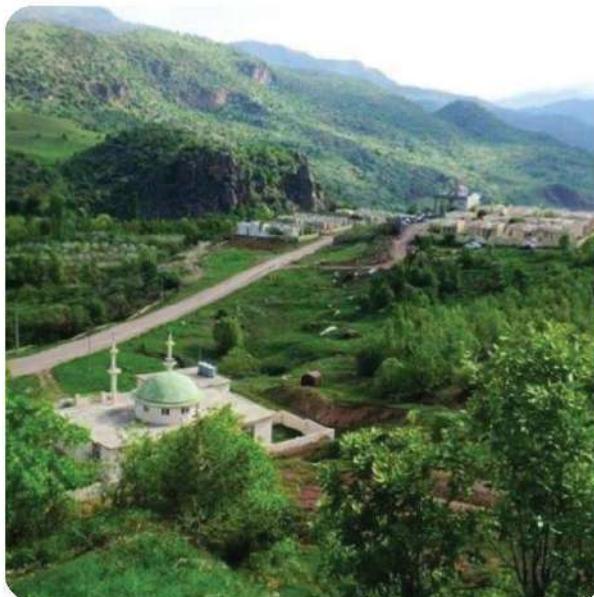
ناڤیت چەند جە و گوند و باژیرا

شرۆفە و پیزانین و هندەك دیتن

مستەفا عەبدۇرەحمان ئەرەبىنى

ب دیتنا مە ئەق ناڤە هەلگریت رەھ و ریشالیت دیرۆکى نە و میژوویا وان قەدگەریت بۆ ھزاران سالان و بۆ سەردەم ئوراراتیا و خورتیا، وەھتا نوکە ھیئز کوردان دەست ژی بەرنەداینە و ھەر ب وان ناڤیت کەقىن و میژووی ناڤ دئىن، دېيت ل ھندەك جەھان ھندەك گوھەرینیت بچويك ب سەردا ھاتىن ژلايى دەفوكى قە، ئان كىم كىن و زىدە كىن تىپەك دوول سەر پىش و پاشىت ناڤى ھاتىنە كىن، بەلىن ھەر رەسەناتىا خۇ يا میژووی ژ دەست نەدایە و دناف ناڤیت دېترىيەت گوند و باژىر و دەقەریت کوردىستانى دا دزىقىن، چونكە نە وەك و ناڤیت دېتن كۈپانىا وان ژ ناڤى مروقەكى، ئان كانىە كا ناڤى، ئان رەنگەكى دار و بارى، ئان رويدانەكى ھاتىنە و پانىا وان ناڤیت خۇ ژ خۆزايى و ئاخىن و رويدانان وەرگەرتىنە، مىناك ژى گەلەكەن.

مزارا مه یا قن جاری دئ
لسه نافیت وان ده فهر و
باژیر و گوندان بیت ییت
پتیا وان تیپا (ش، شین،
ناش) تیدا هاتیه بکارتینان،
کوپرژ (۵۵) نافیت گوند و
باژیر و ده فه ران ب خوچه
دگریت، ل ده می مرؤف ل
هزز تیدا دکهت مرؤف ل
بهرامبه رامان و ئانکویا
وی نافی راوستیابی دمینیت،
چونکه جوداهیه ک دگه
نافیت دیتر ییت ل ده فه رئ
ھیه، ئەقن چەندئ ئەم

و ریشالیت نافیت جه و ده فه و باژیر
و گوندیت کورستانی، پتر په ردی
لسه ر میزوویا مه دهیت هه لاندن
و مه دکه ته خودانیت قن ئاخن، یا
فه ره بیژم، هزر دکه م بتتنی نوکه ناف
ماينه دده ستیت مه، کو بشین میزوویا
خوچن دیار بکهین و ب سەملینین،
چونکه نه مه (نفیسینه ک کوردي
لسه ر بەره کی، ئان شکەفتە کی، ئان
حەلانه کی، ئان کیلیه کی) ھەیه
و ھکو ییت ل خنس، ئان کیلە شینی،
کو رامانی ب ده ته ئە زمانی کوردان،
و نه ژی (پەیکەره ک، ھەلامە تەک)
هاتیه دیتق کو ده ربىنی ژ سەرکیش
وشاه و حوكمدار، ئان ھەزارە کن
کورد) بکه داکو بکهینه گروچە
و بیژین ئەم ب ده هان ھزار سالان
لسه ر قن ئاخن ژیانیه، من نه دیتیه و

ھانداین کو دویچچوونه کی بۆ وان
نافان بکهین، ئەری بنيات و ۋەھ و
ریشالیت ڤان ناقان ژ کيفە هاتینه
و ب چە دگریداینە و بۆچى دزیق و
دیارن دناف نافیت دیتر دا، ھەر وەسا
ئەگەر مرؤف هزر تیدا بکەت ئەف
ئاوايى نافان (ئېڭ رتم و برگە و ئېڭ
کیشە و سەروانە)، و کیم ناف ھەنە
وھکو وان ھەلگریت ڤان سەخلە تان
بن، ژبەر ھندئ مه دویچچوون بۆ
کر، بەلىن ئەم نه کەسیت تايیە ھەند
و شەھە زایت ڤن بوارى نه، بتتنی یا
مە حەزە کە، بتتنی ئەم دئ دەرگەھى
ۋەکەین بۆ لىكولىنىقان و بسىپور و
شەھە زایت تايیە ھەند دەن بواريدا
داکو دویچچوون و لىگەريانە کا زانستى
تر بۆ بکەن، چونکە ب دەرىيختىندا رە

خۆ كو هندهك ناقىت دەفەر وەوز و
باژىر و گوندان ل بەر دەستى مەنە
دى دويچۇونا وان كەين وەكۈمە
كىرىنە ناڭ و نىشانىت مۇزارا خۆ،
ئەقە پشکەكىن ژىيەت ب دەست مە
كەفتىن، دىيىت ئەگەر دويچۇونەك
ھويىر لىسەر قان رەنگە ناۋان بەيت
كىرن ب سەدان ناقىت دىتەر ژى ژۇنى
رەنگى ل كوردىستان مەزن ھەبن و
نە دويىرە ل وەلاتىن سورىن و لىبانى
و ھەر جەھەكىن دەستەلەتداريا هيپىا
و ئوراپاتىا و خورتىا و ھورتىا، مېدیا و
گوتىا گەھشتىن، ھەبن، ئەن ناقىت
ب دەست مە كەفتىن ھەز دەكەين
خواندەقانىت ھىزازى ئەگەر پىزانىن ل
سەر ھەبن، ئان هندهك ناقىت دىتەر
وەكۈمە قان بىزانن بىزاقى بىكەن لىسەر
زىدە كەن و بۆچۇونا خۆ ل سەر قان
ناۋان بىدەن.
ل دويىش زانىن و شەھەرەزايى و شىياتىت
خۆ دى ل بنكارك و پەھەن و رىشالىت وان

من نەزانىيە تىكىستەك، ئان پەيكتەرەك
ھاتبىتە دىتن، ئەگەر خواندەقانىت
ھىزازىن ھەبن ھەز دەكەين مە
پى ئاگادار بىكەن.
گەلەك وەسا ھەز دەكەن پشتى ژ
ناقىچۇونا دەولەتا مىدى و ھېرۋە، وەلاتىن
كوردان ھەر يىن داگىركىرى بۇويە ژلائىن
دۆزمنان ۋە و ئەن تىشتن ھاتىيە نېسىن
ھەمى ژلائىن داگىركەران ۋە ھاتىيە
ژنافىن، چ لىسەر بەرەكى و حەلانەكى
بىت، ئان پەيكتەر و ھەلامەتەك بىت،
ل ۋېرە پرسىيارەك دەمەزىن مەرقۇيدا
ل بەرسەقەكى دەگەرىت، باشە بۆچى
بىتى دى یىت مە كوردان ھەتىنە ژنافىن،
بۆچى یىت خەلکى دىتەر ژى وەكۈ
ناشۇریا نەدھاتىنە ژنافىن؟ دىرۇك بۇ
مە قە دەگىرىت كۆ ئىمپراتورىا ئاشورىان
ل سەر دەستى ئىمپراتورىا مېدیا ھاتىيە
ژنافىن، ب دىتىا من ئەن پرسىيارە
ھەتاڭو نوكە بن بەرسەقە مايە!
دى ۋەگەرىن سەر كاكلەكابا بابەتنى

کاشتیلیا) و هەر وەسا ب ناقیت
جهان قە دهاتە نیساندن.

دكتور جمال رەشید ژ میژونقیس
سپایزەر ۋەدگوھیزیت و دبیزیت،
بنیاتىن پاشگى (eş) يىن ھوریانە و ب
نانکويا (برا) دھیت ھەر وەکو دنافیت
شاھ و فەرمانەوايىن ھوریاندا ھاتى ل
وەلاتىن توکرىش.

میژوو نقیس دكتور جمال رەشید
دبیزیت، ھندەك زاراقیت ناخوی
يىت خلدىا و کاردوخىا بۆ ھوریان
ماບۇن و يا ژھەمیان گرنگەر زاراقىن
فەرمى يىن وەلاتىن ئوراراتو يىن شاھ
و فەرمانەوايىن نقیسین پېتکىرى و ب
كارئىنای وەکو رۆسا و تاشپۇينى و مىنوا
وارگىشتى و تىدا بە حسى شەر و کاریت
خۇ كريه.

شىنوارناس كوقان احسان، دېرتوكا
(بەھدىنى و نقىسينا بزماري) دا،
دویچۇونا ناقىن (ئاتوش) كريه و دبیزیت،
ئاتوش، ژ دوو گەھان پىك دھیت
(ئا+توش)، و پىقە دچىت و دبیزیت،
دھندەك ژىدەراندا پەيقا (وش) ب
رامانا بەرفەھى، ئان بەزەھفى)
دھیت، و پەيقا ئارووش ژى نىزىكى
پەيقا ئاتوشە.

ھەر وەسا كوقان دبیزیت پەيقا
ھاتوش پايتهختى وەلاتىن هيتييان بۇو
و گەلەك نىزىكى پەيقا (ئاتوش) ھ، و
پەيقا (توش) دئەنەزمانى بزماريدا
ب چەند رامانان دھیت (فەحھەويان،

ناقان گەرييەن و بەرچاڭ كەين.

ئەگەر ئاقرېيە كا مىزۇووی ل وان ناقان
بىدەين، دى بىيىن كو رەھ وريشالىت
وان بۆ مىزۇوویە كا كەن ۋە دگەرن
و ھەر وەکو دھندەك ژىدەراندا و
میژونقیسان ئاقرې دايىن و ئەم ژى دى
پشتگەرمىن وان ژىدەران بىن و مىزارا
خۇ پى زەنگىن كەين.

میژونقیس ۵. جمال رەشید دېرتوكا
(ظهور الکورد فی التاریخ)، دا دبیزیت:
كومە كا ھەۋۆكىت (مفردات) سومەرى
و ئەكەدى ھەنە ب دوھاھى دھىن
ب تىپىن (eş) (ئەش)، ھەر وەکو يىت
د دەۋەرتىت (ھوریاندا) دھىن دىتن،
وەکو (ئوركىش و توکرىش) (aş- Iaş)
(ئاش، ياش) بخۇفە دگرن و ئەقە
پاشگى ئاقىت بەرناس و مالباتانە
وەکو (بۈرۈاش، سۆرۈاش، بۆگاش) و
ھەر وەسا ناقىت سەركىش و شاھان
وەکو (کاشتيلياش، كراينداش) و ديسان
ناقى بازىرلان وەکو (كاردونياش، سيماش،
كيماش، شينى) كو نەتەويىت ھوري
نە، ھەر وەسا دكتور جمال دبیزیت،
تىپىت (ئاش، ياش، ئۆش) يىت ب
دوماهىا پەيغان ۋە، بنىاتى وان بۆ
مللهتى كاشى دزقىرىت و ديسا مللەتى
گوتى ژى ئە و (ش) بكارئىنایە و ئانکويا
وئى ژى (خودايە - خواهد وند) و تىپا
(ش) ل دوماهىا ناقىت شاھ ژى هاتىيە
بكارئىنائىن و خەلکى ب چاقى پېرۆزىنى
بەرى خۆدایىن وەکو (گانداش، بۆگاش،

گوندی نوره

دکه‌فیته ژووریا باژیرئ دهوكن و روزنافاین باژیرئ نامیدین.

شەعبان بامهرنى دهربارەی نافىن (قوشیرى) دېیزیت، نافىن چیاییت (قوشیرى) ئان بنەمالیت قوشیرى ۳۳۰ سالان بەری نوکە هاتىيە دياركىن دتابلۇويتت بەرناسىت ئاشورياندا ل دەمى شەرىت وان بەرامبەرى ھوري و مىتانيال ژووریا مىزوبوتاميا و ئەقىرو بەملا قوشیرىا، ئان ھوزا قوشیرىا هەر ب وى نافى ل ژۆريت كوردستانى ل سەر تخويىن ژىرى و ژۆريت (باکر و باشۇر) كوردستانى مائىنە.

ل ۋىرە بۆچۈونەك و شرۇقەك بۆ مە پەيدا دېيت، وەك و شەعبان بامهرنى ئافرى پىتايى كەن نافىن (قوشیرىا) بەری ۳۳۰ سالان ھەبۈ و نوکە ژى ھەر ما يە ھوزا قوشیرىا دکەفیته سەر تخويىن ژىرى و ژۆريت كوردستانى، ئەگەر ئەم ھزر تىدا بکەين و دويچۈونەكى بۆ

دېتن، رونشتەن)، و قىرا دچىت و دېیزیت، ئەو پەيقيت دويماهيا وان ب (يش، وش، ئاش) ب دويماهى دەھىن وەك (تروانش، متلاوش، پنيانش، قەدش، ئارووش) ئەم دويير نابىينىن ۋان پەيقات ئىك ماكا ناقان ھە بىت.

شەعبان بامهرنى، دېرتوكا (كىنه ئەم كورد) دا دېیزیت، نافىن گوندى ئاروش، ب رامانا (خوارنا بوش، خوارنا بەرزەحف) دېيت (Food) = ئاروش، ئار (Wealth) = ووش =

كوفان احسان سەبارەت پەيقات ئاش دېیزیت، گەھا ئاش (Aşah) ل دويماهى پەيقيت ئوراراتى دهاتە ب كارئىنان، ئانكىو پاشگەر بۆيە بۆ گەلهك پەيقات و رامانا وى (زەلامە) وەك (تۈپلىش و كاردۇنىاش)، ھەر وەسا ب رامانا (ھىز) دېيت ھەر وەك پەيقيت (ئوشماشى) Uşmaş و ئولگوشى).

شەعبان بامهرنى دهربارى نافىن (قەدش) دېیزیت، نافىن باژيركىن (قەدش)، ئەۋى دکەفیته رۆز نافايىن ژوورىا سورىن و نوکە دېیزىن (ئەلىپۇ) بىنگەھەكى ستراتىيى يىن مالباتىت هيتييىا بىو و مەزنلىكىن شەر دنابىھەرا هيتييىا و مسريا ل سالا ۱۳۰۰ بەری زايىنى ل وىرە چىبىو و نافىن باژيركىن قەدش نوکە دنابىھەدا دېيت دېتن و

گوندی دیشیش

ناقىت گوندىت
دكەقنه بەر
تخويىن ژىرى و
ژۆريا كوردستانى
بکەين كوبىگومان
بەرى سالىت
۱۹۶۰ مەمى ئىك
تخوب بۇو، ئانكوا
چ تخوب دنابەرا
باشۇر و باكۇدا
نەبۇن، دئ رېزە

وندا بن، هەر وەسا تىكەھلىا دنابەرا
ناقى قەدش ل سورىا و قەدش يانوكە
ل دەقەرا ئامىدىن ئەز دوى باوهرىنى
دا نىنم كوتەقە هەما هوسا ب
رىكەفت (صفە) ھاتبىت، بەلكو
گرىدانە كا دىرۋۆكى پىكىفە ھەيە و رەھ و
رىشالىت وان ئىكىن.

شەعبان بامەرنى دېيىيت، بازىرىنى
(ريمۆش) دكەفيتە ۲۵ کىلم ژۈورىا
مېسىل و نوكە دېيىتنى (جه راحىنى) و
ئەف ناقە دگرىدىاي بۇن بوارى وانقە، (ئەف
گۆمارش، ريمۆش، شەرشى، شەقىرىش،
شىمانو، شىموروو، ئۆركىش، ئورپىلوم)
و دېيىيت بىتىن دىرۈكناس شىايىنە ناقى
ئەربىل وجهى وئى دىيار بکەن و يىت
دىت نەھاتىنە دىياركىن و دىيار دېيت
ئەف ناقە يىت سەردەمن ئۆراراتى و
ھىتىانە.

ئەگەر ئەم ئىريينە كىن ل ناقى بازىرىنى
(ريمۆش) بکەين، كوتەقە دېيىتنى
(جه راحىنى) دكەفيتە نىزىك باعەدرى ل

گوندكان بىينىن لىسەر تخويىن و ل هەر
دووولا باشۇر و باكۇر ھەلگرىت ھندەك
ناقانە تىپا (ش، شىن) تىدا يازالە ل
باكۇر وەكە (پىيانش، منيانش، ئىيانش،
كىيانش، زىيانش، ترداش، زەرانش،
ئەرتۇش، ئەربۇش، ئارووش، بېرۇش،
شارانى، ئاشىت، قوشىرى) هەر وەسا
ل بەرامبەرى وان گوندان ل لايىن باشۇر
ب درېيىيا تخويىن نوكە دئ بىينىن ناقىت
گوندىت (تروانش، شەرانش، ئەلكوش،
ئەلكىشك، خشخاش، هىنىش، بشىش،
دېشىش، قەدش، تىشىش، ھېش، شىدىن،
شلان، شلىن، مېرگە شىش، ئارمۇش،
ئەرگۇش، ئالوش، شابانى، شانىك) ئانكوا
ئەم دشىن بىزىن مېزۈوپىا ۋان ناقان
ئى ۋەتكەرىت بو پەتر ۳۳۰۰ سالان
ب-ز وەھەر ژ وى دەمى و ھەتا نوكە
ھەر ئە و ناقن، ئانكوا ھەر ئە و خەلكە
ئى، چونكە ئەگەر ھەر ئە و خەلكە
نەبايە باوهەرم ناق ژى نەدمان و دا

واش) چەند ئانکۆییت نەمازە ب خۆقە ھەنە ول سەر دەھمیت جودا جودا بؤینە پاشگر و پیشگر و دىنقا ناقىدا ھاتىنە بكارئىنان ب ئانکۆییت (خوداوهند و شاد، و فەرمانرەوا و بازىر و ھېز و زەلام، بەرزە حەقى، روينىشتەن و قەحەھوپان) ھاتىنە، ئانکو ئەقە مە پشت راست دكەت ئەقە ئافە ھەممى مىزۇوينە و ديسان وئى چەندى دەدەنە دياركىرن كوشەق مللەتە ب ھزاران سالان لسەر قى ئاخىن ژيابىيە، لهوما هەتا نوكە ھەر ئەو ئاۋىنەنە و دەست ژى نەھاتىيە بەردان.

ئاڤریدانەك بۇ رەنم و كىشە و سەرواپا ئاقان:

ناقيت (پيانىش، تروانش، شەرانش، زەرانش، كنيانىش، ئينيانش، منيانش، تردانش، زنيانش، ئەلانش، متلاوش) ئىك كىش و سەرۋانە ناقىت (ھەراش، گرگاش، ھەرماش، ھرياش، كواش، خشخاش) ئىك كىش و سەرۋانە.

ناقيت (ئەترۆش، ئەلکۆش، ئەرگۆش، ئەرتۆش، ئەربۆش، شۆش، بېرۇش، شەندۇخ) ئىك كىش و سەرۋانە.

ناقيت(ئاتۆش، ئالۆش، ئارقۇش، ئارمۇش) ئىك كىش و سەرۋانە.

ناقيت (ئەرمىش، ئەرتىش، لالش،

لايىن رۆزئاڭايىت وئى، بۇ مە بۆچۈون و شرۆقەك دروست دبىت، ئەو ژى ناقىت ئەترۆش و ئاتۆش و ئالۆش و شۆش و ئەلکۆش، شەندۇخ و لالش و شلى - شليا و بامشىم، شىرىدى - شەردى)، ب دىتنامە، ئەقان ئاقان ژى گىرىدان دگەل ناقى (ريمۇش) ھەيە، چونكە دكەقەن ل ئىك دەفر و نە گەلەك ژىنىك دويىرن و ھەر وەسا تىپيت (ش، و) تىيدا يَا زالە، لهوما ب دىتنامە ئەقە ناقىت مىزۇووی نە و مىزۇوپا وان قەدگەرىت بۇ سەردەمن ئۇراراتى و ھىتىسان و گرىيادى بۇونە ب بازىرىرى (ريمۇش) قە، و ھزر دكەين ناقى شەتىرىش (ئەتىرىش - ئەترۆشا) نوكە گوندى شىرىدى - شەردى بىت ئەھۋى دكەقىتە دەقەرا زېيارىا.

ھەر وەسا كەت و ماتىت ناقىت دىتە ژى دېبىنەن ل جەھىت جودا جودا ل كوردستانى ماینە وەكىو (ھەراش، گرگاش، ھەرماش، كواش، ئەرمىش - ئەرمەشت، ئەرتىش، ھرياش، بادەرەش، مانگىش، شىنگال، شەمىزىنەن - شەمدەنەن، شاورىك، شەدا)، ب دىتنامەن ئەقان ئاقان و گەلەكتىت دىتە ئەگەر دويىچۈون بۇ بەھىت كەن دىمېزۇووی نە و مىزۇو وەسەناتىيا خۇ ژەدەست نەدایە و ھەممى ناقىت كوردى نە و بۇ ھزاران سالان بەرى نوكە قەدگەرن. دەقى قەكولىيەدا بۇ مە دىيار دبىت بىتىپيت (ش، ئاش و ئۆش، ئەش، ياش،

گوندی هنیش

ژی بیت وەکی ناقى ئاشیت و قوشیر و بامشمش و بادەرەش، ھینە دیتە کو ھەر ئە و کىشە و سەروا بن. ئەگەر ئاقریبەکىن ل ناقیت وان دەفەر و بازىر و گوندان ب دەین بیت ب پەيغا (خور) دەستپېدەن، ناقیت پەر ژ سىھە و چوار گوندان ل كوردستانى و ل دەفەر و پارىزگەھىت جودا جودا دى ب بەرچاقیت مە دەكەقىن، ئەقە بتىن ل ھەرىما كوردستانى، و دېيت ب دەھان ناقیت دیتەر ژى ل باکۇرى كوردستانى و رۆزھەلات و رۆزئافا ژى ھەبن، ھەر ئە و پەيھە دەست پىكا وان بیت، بىگومان ئەق چەندە ژ فالاتىيەکى نەھاتىيە، بەلكو ب دېيتا مە گرىدانە كا گرنگ و ئىكسەر ب نەتهوا خۆريان و

كەنش، كەنش، قەدش) ئىك كىش و سەروانە.

ناقیت (هنیش، بشیش، دیشیش، تشیش، ھیش، مانگىش) ئىك كىش و سەروانە.

ناقیت (شلان، شیلان، شلين، شىدىن) ئىك كىش و سەروانە.

ناقیت (شارانى، شابانى، شانى - شانىك) ئىك كىش و سەروانە.

ناقیت (شلى، شەدا، شرد) ھەمى ب تىپا (ش) دەست پېدەن، بەلى نە ئىك سەلیقه و رقىن.

ناقى (ئاشیت، قوشیر، بامشمش، بادەرەش، كىشاھى) تىپا (ش) تىدايە، بەلى دگەل ناقیت دیتە ناگونجىن و دېيت ئەگەر دويىقچۈونە كا ھويىر بەيت كرنى ئەز باوهەرم دى هندهك ناقیت دیت

خوداوهندى خۆر (ھوقار - ھەوار). مىزۇونقىسىن جوھى ئەبراهام گىگر ل سالا ١٨١٠- ١٨٧٤ دىيىزىت، ناڤىن خۆريا گىرىدaiيە ب ناڤىن خوداوهندى خۆر، خوداوهندى رۆزى و ھەتا نوکە ناڤىن رۆزى ب كوردى خۆرە.

مىزۇونقىسىن پروفيسور كمال مەزەھەر نەممەد دىيىزىت، خورماتوو ژ دوو پەيچان پىك دەھىت خۆر، ئانكى خۆرى و پەيچا ماتتوو كوب ئەزمانى ئەكەدى ئانكى بازىئىر.

دكتور جەمال رشيد، دىيىزىت ناڤىن خۆر، ئانكى خوداوهندى رۆزى و ھەتا نوکە مايە دناف كورداندا و دىيىزىت، توز خورماتوو، ژ دوو پەيچان پىك دەھىت خورماتوو، خۆر، ئانكى رۆز و يَا دووپىنى تازە، ئانكى رۆزا روھن دەمن سېپىدە دەھىت.

مىزۇونقىسىن سىيتون لويد دىيىزىت، خورماتوو پارىزگارى ل ناڤىن خۆرىن رەسەن كرييە ھەتا دەستپىكىا چەرخى نوزدى ناڤىن وى ھەر خورماتوو بۇو، پشتى ھينگى ئۇسمانىا توز پىقەكى. كەنگى خۆرى ھەبۇن؟

خورىيەت كورد دسالا ھزارا نىك و دووپىنى ب-ز، ل كەركۈك ئەتكىنجى بسوون و ل وى سەر دەمى كەركۈك ب دوو ناڤان دهات نىاسىن (قارابخا و ئالىلان) ئانكى بازىرى خوداوهندى.

تىمە كا دانىماركى يىت شەھەرەزا دلىكەرىانىت شىنوارىدا ل گرى

وەلاتىن وان قە ھەيە، لەوما كوردان ھەتا نوکە دەست ژ قىن پەيچى بەر نەدایە و ب ھزاران سالان ئەف ناڤە دگەل خۆ ئىنائىنە، چ پىنه قىت ئەفە وئى چەندى دىيار و ئاشكرا دكەت كو كورد خودانىت قىن ئاخىن نە و ب ھزاران سالان لىسر قىن پارچا ئەردى ژىيانىنە، مە بىزاف كرييە ناقيت وان گوندىت ب پەيچا (خۆر) دەستپىدەكەن، ل ھەرىما كوردستانى خرقلە بىكىن، ئەم شىيانىنە ھەزمارەكا ناڤان ب دەست خۆپەيھىن و ئەفە دېتىھ گرۇقەكتى حاشا نە ھەلگر لىسر ميرات گريما كوردان ل قىن ئاخىن، ئەفە نقىسىنەكا سادەيە و مەرەم ژى ئەھە بەرى بىپۇر و شەھەرەزا يىت شىنوارى و قەكولەران ب دەينە قىن مەزارى داكو ئەو پىتر دويچچۇونى ل سەر بىكەن، چونكە ئەو كارى وانە و پىتر تىدا دشەھەرەزا و مەلەۋانىن، لەوما ل دويىش ژىپەر و گرۇقىت ب دەست مە كەفتىن دى ڕامانا ناڤىن خۆريا وجەو وولاق و ئەزمان و نقىسىنەت وان بەرچاڭ كەيىن و ل دويھاھىن ناقيت وان گوند و دەفەرىت ب پەيچا (خۆر) دەستپىدەكەن دى بەرچاڭ كەيىن، دگەل پارىزگەھە و ناحى و قەزا يىت وان.

رامانا ناڤىن خۆريا:

دوساق ئىسماعيل دىيىزىت، خۆرى (ھورى) پەيچەكە قەدگەرىت بۇ

میژوونثیس گلب Gelb و سایزه
دیتیزن، ئەزمانى خۆرى ئىك ژ
ئەزمانىت سوپاراتيا و ئۆراراتيان بۇويه
کو ئەزمانىت باپىرىت كوردانه.

خۆرى ب ئەزمانى خۆرى دئاختن،
نېسىنبا بزمارى ب كارئينايە و ھەروھسا
دىكومىتىت خۆ ب ئەزمانىت ئەكەدى
و حىسى(حشى) ژى نېسىنە.

ھندەك نەخش و نىگار ب ئەزمانى
خۆرى هاتىنە دىقى میژووپا وان
قەدگەرن بۆ دويماهيا دەستەلاتداريا
ئەكەدى و ھەروھسا نەخش و
نىگارەن دىتە هاتىنە دىقى میژووپا وى
Arishen ۋەلەتتىپەت بۆ شاھ ئارشن شاھى
نان ئاتالشىن Atalshen شاھى وەلاتىن
ئوركىش Urkish و ناوار Nawar و ب
خەتن بزمارى ئەكەدى ھاتبۇونە
نېسىن و چىقانوڭا گلگامىش ژى ب
ئەزمانى خۆرى هاتىنە نېسىن.

جەن خۆردا:

دچەرخى پازدى دا ب-ز، دەفھەرا خۆريان
وھىكىن ئەنەن ئەنەن ئەنەن ئەنەن
رۆزھەلاتى هەتا سۆريا نوکە درېز
دبوو و نهالا خابۇر دلى وەلاتى خۆريان
بۇو ب درېزىا ھزار سالان.

ئىكەم وەلاتى خۆريان ل دەرۋەھەرەت
باپىرى ئوركىش دەزارا سى ب-ز دا
دىار بىوو، رۆزھەلاتى روپىارى دجلە
سەنتەرى بازىغانىيە كا پېشىكەفتى بۇو

شمشارە، نېزىك بازىرى دوكان بەرمائىك
و شىنوارىت خۆريان دىقى میژووپا وان
بۆ ھزارا دووپى ب-ز قەدگەرن.
نېسىنە ئەنەن دىتە دېزىت، خۆرى
نەتەوەك بۇون ل رۆزھەلاتا نافىن
دېيان ل سەر ۵۵ مىن برونزى (۴۰۰۰-
۱۵۰۰ ب-ز).

خۆرى ل دوماھيا سالا ھزارا سى ب-ز
ل چىاپىت باکورى كوردستانى بۇون،
و رۆلەكىن گەنگ و بەرچاڭ گېرىاپە
دمىژووپا رۆزھەلاتا نافىندا.
ل سالا ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ ھندەك ۋەكولىنىت
شىنوارى ب چاقدىريما زانايىن شىنوارناسى
ئەمرىكى ئىدوارد چىرا EDWARD
CHIERA ل خۆرگەھان تەپە
XORGHAN TEPE كەركۈك(ھاتىنە)
شىنوار ناسىن بىرەن ئەنەن ئەنەن
شىنوار MAX MALLOWAN
TEPE (CHAGAR BAZAR) و
BRAK كەركۈك و راگەھاند شىنوارىت
وان قەدگەرن بۆ دەستپىكى سەردەمى
بەرىيەن نوى (عصر الحجرى الحديث)
ئانكىو ۱۲۰۰ سالان ب-ز و نەو دەفھەر
يا ب مرۆڤقان ئاكىنجى بۇو و شىنوارىت
خۆرى لى ئەتىنە دىقى.

نافىن خۆريان دىتكىستىتت حىسىدا(حىدىدا)
ھاتىنە و میژووپا وان قەدگەرەت بۇ
سەر ۵۵ مىن شاھىن (حىيان) مورسىلى
Mursili ئىكىن ۱۵۵۶- ۱۵۲۶ ب-ز.
ئەزمان و نېسىنبا خۆريان:

(شەھرستانى) مەزن ياخۇرىان نىشان دىدەت وان گەلەك بازىر ئاقەدان كىرىنە و خۇريا تىكىھەلىيەت بازىرگانى دگەل ئاشۇریان ھەبۈون.

دەھرشىفەن كوچكا (مارى)دا يال چەرخى (۱۸) ب-ز ھاتىيە ئاڭاکىرن ئاقېرىن دىدەنە هندەك تىكىستان كول بلندابىيەت روپىيارى خابۇر كوباكۇرى وەلاتىن دنافېبرا دوو روپىياراندا و رۆزئاڭايىن دجلە و سۇر يا نوكە، ھاتىيە ئاشكرا كىرن ئاقېرىن دىدەنە هندى كوبانىا ئاكنجىيەت وان خۇرى بۈون و خۇرى گەھشىتىنە لېڭارىت دەرياسىپى، ھەر وەكى دىتكىستىت ل ئالالاخ Alalakh دا نىزىيك روپىيارى عاسى ھاتىيە دىتن. نېسىنەك ب ئەزمانى خۇرى وختى بىزمارى ل ھاتوسا Hattusa ھاتىيە دىتن، و دىسان دېيىكەكا درېژدا كوشۇنوارىت ئامارنا Amarna ھاتىيە دىتن و ژلاين شاھى مىتانيا توشراتا Tushratta ھاتىيە نېسىن و ھنارن بۇ فېرۇھونى مصرى ئەمین ھەوتپى سى. دەقەكۈنىيەت شىنوارى يىت بازىر ئوزىدا، نەخشەكى ئاخىن ھاتىيە دىتن لىسەر وي نەخشە چىا و روپىيار و بازىر و دىوارىت بازىردا و رىكىت سەرپشك ھاتبۇونە نەخساندىن و ئەقە دېيتە ئىكەم نەخشە ل دونيايى.

وەلاتىن خەمازى - ھەمازى Hamazi ئىك ژ دىرىپەتىن قەلەمەرە و ياسى يەن خۇرىان بۇو و دەكتە وەلاتىن

يى بازىر ئوزى كوشە جەھى رەسىنە خۇرىا بۇو و دەست و دەستەلەتا وان ھەتا دەقەرىت سۇر يا نوكە و دەقەرىت ئەنازولىن ھەمى ل ژىر دەستەلەتا خۇرىان بۇو. مېزۇونقىس پروفېسور كمال مۇزەھەر ئەحمدە دېزىت، خۇرىا گەلەك بازىر ئاڭاڭىر بۈون ل دەقەرا كەرکەتى و يى ژەميان گىنگەر بازىر ئۆرمەتىو بۇو، وەلاتىن خۇرىان دەقەرەكاب پىت بۇو بۇ جوتىاريىت.

مېزۇونقىس گلب Gelb و سپايزەر (Speiser) ھزر دەن باپېرىت كوردىت سۆپارتول باكۇرى دولا دنافېبرا دوو روپىياراندا دېيان و خۇرى ژى ھەرل وئى دەقەرى دەركەفتىنە، پشتى وان و ئەقە وقى چەندى دگەھىنەت كو خۇرى نەقىيەت سۆپارتىيانە.

گەۋە و تىكىستىت ھاتىن دېيتەن لىسەر ھەبۇنا خۇرىا:

ل بازىر ئوزى كوناھە خۇرىان دانايدا سەر كەركىكىن و ل دەقەرا گرى يوگان هندەك كەفال و تابلوپەت نېسى ب ئەزمانى تەكەدى ھاتىيە دېيت پېزانتىيەت گىنگ و مېزۇوو يېت خۇرىان و ژيانا وان ياخىن و ئابۇرى و بازىرگانى تىدا بۈون، ھەزىزمارا وان ۵۰۰ ھزار تابلووبۇون و ئەقە ئاڭەدانىا

خۆر خۆرى - سلیمانى.
خۆران - ناودەشت - سلیمانى.
خۆران - پشەر - ھەلشۇ.
خۆرخۆرەي خواروو - خانەقین - سلیمانى.
خۆرخۆرەي سەرو - خانەقین - سلیمانى.
خۆر خۆرە - دوکان - سلیمانى.
خوردەلوك خواروو - دوکان - سلیمانى.
خوردەلوك سەرروو - دوکان - سلیمانى.
خۆر خۆر - قوشتەپە - ھەولىر.
خۆرمەلە - مەخمور - ھەولىر.
خۆرگەر - سۆران - ھەولىر.
خۆران - سیدەكان - ھەولىر.
خۆران - شەقلەوە - ھەولىر.
خۆران - سەلاحەددىن - ھەولىر.
خۆمارى - سۆران - ھەولىر.
خرماتسوو، خۆراسان، خۆرەم ئاباد،
خۆركلاوزورو، خۆران، خۆرت، خۆزەن،
خۆزان، خۆرمال، خۆرمالو، خۆرمالى.

سوپارىيا ل دەقەرا رۆژھەلاتى روپىاري
دجلە، دناقېھرا زىيى سەرى و روپىاري
دىالادا.
وهلاتى ئوركىش Urkes ئىك ژكەفتىرىن
وولاتى خۆريانە ل دەقەرىت دەشتايى
هاتىھ ناقاکىرن و سەنتەرى شاهنى
خوداوهندىن خۆرى كوماربى Kumarbi
بۇو.
ناقىت ھندەك گوند و بازىر و جەھىن ب
پەيقا (خۆر) دەستىپىدەن:
خۆركىن - شىخان - ئەترىش- دەھوك
خورپىنىن - زاوىتە - دەھوك
خۆرتا مەزن- شىخان - ئەترىش -
دەھوك
خۆرتا بچىك - شىخان - ئەترىش -
دەھوك
خۆرسپاد - تلکىف - نىنوى
خۆرمار - تلعفر - نىنەوا
خۆراتىن - نىنەوا

ئىدەر و دەھەمن

- ٢٠٠٩
من ھم الخۆربون؟ www.dorar-aliraq.net
الباب مدينه خۆرەي، sotkurdstan.net
٥- مهدى كاكەي، اسلاف الكورد، الخۆربون، ar. Facebook
.com
٦- مهدى كاكەي، نبذة تاريخية عن الكورد و الاشوريين www.ahewar.org
٧- مزفر مزوري، كركوك قدس الکرد، www.alazeera.net

- دكتور جمال رشيد احمد، ظهور الكورد في التاريخ، الجزء الثاني، دار ئاراس للطباعة و النشر، اربيل - كورستان.
- ٢- شعبان بامه رنى، كينه ئەم كورد، چاپ ئىكىن، چاپخانا خانى دەھوك ٢٠٠٩.
- ٣- كوفان احسان ياسين، بهەدىنى و ئەپىسىنە بزمارى، دەزگاین نالبەند يىن چاپ و وەشانى. دكتور جمال رشيد احمد، ظهور الكورد في التاريخ، دار ئاراس للطباعة و النشر، الطبعه الثانية.
- ٤- شعبان بامه رنى، كينه ئەم كورد، چاپخانا خانى، چاپ ئىكىن

ئەزمانى خو بزانە

محمد عبدالله ئامىدى

دچن. هندەك ژ مە يىت ھەي دەمىت ل کوچك و ديوانان دريننخار بىشەرمانە دى بىئىن ئەزمانى كوردى گەلەك پەيىش نىن و دكىمن، دى هانا خو بەن بۇ ئەزمانەكى بىيانى، دا پەيقىت وان بىىن، ئەگەر ئەزمانى كوردى خۆدانى چار زاراقيت سەرىشك بىت و ھەر زاراقيهك دەولەمەند يىت ب پەيقىت خۆ و مە پەيىش نەبن؟ پا كىز مللەتى هەنە؟ بەلىن ئەزمانى كوردى خۆدانى من و تەيىه دى پەيقىت ئەزمانىت

ئەف پەيقىت شرين و خوش يىت نەتەزمانى مەنە، بپارىزە وەكى چاقىت خو و ژ نەمانى رزگار بکە، نەھىلە بەرزە بن و نەھىلە بەرهەف نەمانى بچن. پەيقىت ئەتەزمانى كوردى يىت پەتى و رەسەن و كەقىن، يى دگەل پېرەمېر و پېرەۋەت مە مائى، ھەر پېرەمېرەك، ئان پېرەۋەتكە مال ئاڭايىن دكەت و ژناف مە باردەت دچنە بن ئاخىن يىت هندەك پەيقا دگەل خۆ دېن بن ئاخىن و ژناف مە

نوکه دبیژنی دووگیانه (بحاله)

ئاقۇز: بو چىل و پەزى دەھىت.

كۈركە: ل سەر ھېلىقانكىن روينشتى يە،

ئان يال سەر ھيكان.

ئاقۇ: بۇ ماھىنا.

زان

دەمەن گيانەوەر دزىن ھەر

گيانەوەرەكى ناڭەكى ھەى ئەڭە زى

دەولەمەندىيا ئەزمانى كوردىيە، بو

فركى: بو زانا ماهىنى

زان: بو چىلا و پەزى

ترکى: بو دىھلا دەھىتە گوتىن

مەرقاندىن: بو مرىشك و چىچكا

بوون: بۇ مەرقان

داخازا توخى

گيانەوەر دەمما داخازى ژ توخمن نىر

دەن كوبىن جووت، وان دەمەن خوين

ھەى، گيانەوەرا شەھوهتا ھەى، بەلى

عەقل نىنە و مەرقان شەھوهت و

عەقل ھەر دوو يىت ھەين و فريشتا

شەھوهت نىنە بەس عەقلى ھەى. بۇ

مەنناڭ چىتابىت بىتە گوتىن چىلا بايە و

دىھل ياكەلە يادىرىت دەھىت بەتە

گوتىن چىلا كەلە و دىھلا بايە.

با: بۇ دىھلا سادەھىت، مەزن دبىژن

دىھلا بايە سەل بەغدايە

كەل: بۇ چىلا كەل دەھىت

دەت ئىنن و دى بىژن مە پەيڤ نىنن و
ھەندەكىت ھەى دى زاروكىت خو بەنە
بەر خوينىدا ئەزمانى ئىنگلىزى، ئان بەر
خوينىدا عەرەبى و دى بىژن: ئەزمانى
كوردى ئەزمانى ۵۰ مەليونا يە و كورد پى
دئاخن چاوا ئەزمانى پاشەروزى نىنە؟
و ھەندەكىت دى يىت ھەى دى بىژن
ما ئەزمانى كوردى دەھىتە خوينىدا
و نېيسىن؟ ئەف كەسىت وەدبىژن
دوژمنى مللەتى كوردن يى دگوھىن وان
دا بانگ داي، بەلى ئەز دبىژم ئەزمانى
كوردى ب دوو رەنگىت پىتا دەھىتە
نېيسىن پىتىت عەرەبى و لاتىنى
ھەندەك دەۋەرىت كوردستانى يىت
ھەى كو نېشە كا كوردستانى يە ژ وان
بازىرى ئامىدىن ب تايىھتى و دەۋەرا
وى ب گشتى كو نېشە كا كوردستانى يە
كوردىا پاقۇز و بېنە و پەتى يە دويىرە
ژ ئەزمانى عەرەبى و فارسى و توركى.
ژ وان پەيغان ئەڭەنە:

تشتەكى دگەل

ھەر گيانەوەرەكى ناڭەكى ھەى ژ بۇ
زىپرۇونى و زىدەبۈونا وان، ئەزمانى
كوردى گەلەكىن بەرفەھە بەلى
مخابن ئەم ناڭى ھەمیا نىزائىن بۇ
مۇونە چىتابىت بىژىن (چىلا كوركە)
و (مرىشكە ئاقۇزە). يادىرىت تو بىژى
چىلا ئاقۇزە و مرىشكە كوركە.
پىڭران: ب تشىتە، ل سەر روزىت خو،

شىلان: بۇ مرۆڤان
هاقىر: بۇ گارەشا (چىل و گا)
تەولە: جەن خارنا دەوارا
ئالىك: بۇ دەوارا (ھەسپ و ھىيستر و
کەر)

جەھور: دەنه سەر دەقىن دەوارا.
دارىنك: بو خارنا سا تىتە گوتون.
تومك: بو مىشك و چىچكا.

بچوڭ (تىئىڭ)

تىئىڭكىن ھەر گيانەوهركى ناقھەكىن ھەي،
پىدىقىھە ل دىيىش ناقنى تىئىڭكى بايىزىنى، بۇ
میناك نايىت يىتە گوتون جەحشىكى
ھەرچىن و كودى يا ماكەرەي يا درست
بەرۋۇقاژىيە:

زارۆك: يىت مرۆڤانە (كۈر و كچ)
گولك: يىت چىتلا (نېر و من)
كورسك: يىت سا

چىچەلوك: يىت مويشكا (نېر و من)
كورىك: يىت ھەسپا (نېر و من)
جەحشىك: يىت كەرا (نېر و من)
بەرخ: يىت پەزى سېپى (نېر و من)
كارك: يىت پەزى رەش (نېر و من)
كودى: تىشكا ھەرچىن، كودىكى ھەرچىن،
مەزن دېيىزىن: ھەرچىن كەتن دى كودى
تىئىر نەخوارى(ق).

پەرىن: بۇ پەزى سېپى و رەش دەيت.
تەلەب: بۇ ماھينا دەيت.
گولىن: گوھنېلىل ژ بۇ پەزى كېشى، ئان
مارى دەيت.

جەھىت وان

جەن نەانكىندا گيانەوهرى، ھەر
گيانەوهرى بوجەن خۇ ناقھەكىن ھەي،
ژ وان چىنابىت يىتە گوتون (ئاخىرا مىشىن
ھنگىقىنى) و (سەلەمىشىكى دەوارا) يا
درست بەرۋۇقاژىيا فانە.
گوف: گۇقا پەزى

ئاخىر: بو دەوارا (ھەسپ و ھىيستر و
کەر)

كول: كولن گا رەشا (چىل و گول)
مالىتە: مالىتىا سقورەمى
كون: كونا مارى و گورگى و رىشى
لىس: يىن تەير و چىچكا
كۆفەيرى: ژ بۇ مىريان
سەلەمىشىك: جەن مىشا ھنگىقىنى

جەن خوارنى

بۇ خوارنا ھەر گيانەوهركى ناقھەكىن
ھەي، نە وەكى ئىيىكىن و ھەر ئىيىك ژ
وان ناقھەكىن خۇ يىن تايىھەت يىن ھەي
بۇ میناك: چىنابىت يىتە گوتون ھافرىئى
مويشىكى و تومكى دەوارا و يا درست
بەرۋۇقاژىيە.

ژ بو کومى

ھەكە گەلەك دگەل ئېك بن، وان ژى
ناۋەكىن ھەي، ئەگەر تەم بىزىن رەقىا
پەزى مە دىت و جەلەبەكى دەوارا مە
دىت يَا درست بىزىن: رەقىەكادەوارا
مە دىت و جەلەبەن پەزى.

جەلەب: ژ بو پەزى (رەش و سې)
رەقىدە: ژ بو گورگا دەيت
گاران: بو گارەشا.
بې: ژ بو تەير و تەوالا.

رەقى: ژ بو كوما ھەسب و باگىر و
كەيىل و ھىسەر و كەرا، مەزن دېئىن:
شف ژ تەراشى باگىر ژ رەقىنى.

نېچەكا ژى

ژىن گيانەوەرا ھەر دەمەكى ناقەكى
ھەي، ئەگەر ئەم بىزىن: ۋاركىن پەزى
من دىت و شەكى دىكلى من دىت، يَا
درست ئەوه بىزى: ۋاركىن دىكلى من
دىت و شەكى پەزى من دىت.
مامرك: مريشكاكا دوو سالى دەيت بو
مى

ۋارك: ژ بو دىكلى دوو سالى دەيت
جانى: بو ھەسپن دوو سالى دەيت
(نېر)

بەندىرى: بو پەزى سېپى يىن مى
شەك: بو پەزى سېپى يىن نېر
تشتىرى: بو پەزى رەش دەيت يىن مى
مېڭوھانك: چىلا دوو سالى.
سەنگول: گولكى دوو سالى يىن نېر.

بەرەقانى ژ خۇ

بەرەقانىكىرن ژ خۇ ز گيانەوەران ھەر
ئىك ب ئاوايىھەكى بەرەقانىن ژ خۇ
دەكت، بۇ مىناك ئەگەر بىتە گوتىن:
ستەنگى نىكل مندا و مريشكەن ب منقە
دا. يَا درست بەرەقازىيە:

نكل: بۇ تەير و تەوالا
شەمبوز (پىھەن ھاۋىر): بو دەوارا
(ھەسپ و ھىسەر و كەر)
قوچ: بو گارەشا (چىل و گول) و مەر و
مالات و پەزى سېپى و رەش.
لەق: بۇ سە و گورگا دەيتىتە گوتىن
پېشەدان: بو ستەنگ و زرىكت و مىشا
ھنگىھىنى.

دەنگ

ئەو دەنگىت ژ گيانەوەران دەيىن ھەر
ئىكى ناقەكى ھەي، ژ يَا دى جودايە،
ئەگەر تو بىزى چىلا مە زېرى و كەرى
مە قارى، ئەقە خەلەتە بەلكو يَا
درست بەرەقازىيە.

شەھىن: ژ بو دەنگى ھەسپى
زېرىن: بو دەنگى كەرى
لورىن: لورىنا گورگا
قارىن: دەنگى گارەشا
ماعىن: ماعىنە پەزى (سېپى و رەش)
نەوىن: ژ بو كىتكا
رەوين: (تەوين) دەنگى سا.

خه با تکه ر

خالد ئە حمەد يادى

ل دیرۆکا شۆرەشا مەزنا ئیلوۇنى دگەل
لەشکەرئ (۱) و ئەف ھېزە ژ ۵۰-
(۶۰) پىشىمەرگىت قەھەرەمان دەھات
و جەڭگىرى وي ژى حەمىد خاستى
بۇوو و تخوبىت چالاکىيەت ھىزا ناڭبىرى
ھەمى بەھەدىنان ۋەدگەرت، شەھىدى
سەرکەدە حەمىد سندى پىشكەدارىن
دەغان بىزاف و شەر و داستان و چالاکىيەت
ل خارىدا دكەت (شەرئ گەلىي زاخو،
شەرئ تەنگا بانكى، شەرئ شابانىي،
گىرتىنا پەترولخانا عەينزاڭ، شەرئ
مەتىنما، شەرئ كىزافى دىزى جەيشا
سۆرى، شەرئ مەيدانكى روپىشى يى،
دەشتا دوبانى، سەرئ قەشەفرى،
شەكەندىدا ھىرشا دوژمنى لسالا
ل ۱۹۶۸ سىياروسپىندرار، شەرئ تامىدىيەن
ل ۱۹۶۸ رامالىنا حاشان ل دەقەرە

مروقیت ترسنونک و خراب
گله ک جاران دمن به روی
عه جهلا وان بهیت، به لئ
مروقیت زیره ک و دلسوز و
قهه همان ب تنی جاره کن
تمام دکنه منی.

قہھرہ مانیٰ فتی جاری کو ب شاناڑی
فہ ب اس لکار و خہبات و بزاں و
چالاکیت وی یتیت جودا جودا بکے ین
شہیدی سہ رکر د (حہمید حہ فزوولہ
عومہر) سندي به رنیاس (حہمید سندي)
یہ، کو ل سالا (۱۹۴۴) ل گوندی کہ لوکن
سر ب دھرداریا زاخوٹھے ڈایک
دیت و ل ناف جہرگئی شورہ شن دا و
زمالہ کا هڈزار و جوتیار و وهلاپہ روہر
ول سالا (۱۹۵۹) نیکسہر دھیتے دناف
ریکھستنت پارتی دا ول سالا (۱۹۶۱)
بؤیہ پیشمہ رگہ ول سالا (۱۹۶۷) دیتے
جهگری قولا پسمامنی خو ین بناف
و دھنگ سہمان خورشید سندي،
ھروہسا ل سالا (۱۹۶۷) (۱۹۷۰) دھیتے
دھیتے ھل بڑا ترن وھ کو نیکم نامري
ھیزا دھست وھشین (قوہ صاربہ) کو

ئىدرىيس بارزانى كوم دىن ل تەھرانى ول سالا ۱۹۷۷ ئى دگەل ھىزەكتى بەر ب باکوورى كوردستانى دچن و ل گوندى ھەدرىشى ئاكىنجى دىن و پاشى دەست ب چالاكيت خو يىت لەشكەرى كرن دژى رژيمى و چونكى رژيمى تەعرىب ل دەقەرا شىخان دىكىن شەھيدى نافېرى دگەل ھىزە كا پىشىمەرگى قەھەرەمان بەر ب شىخان قە چۈون و ل شەرەكتى گران دال دەقەرا قەسروكى شەھيدى نەمر و سەركەد حميد حفزاولا سندى، شەھيد دىيت و جەنازى وي ل گوندى بلان دەيت ب تاخى دەيتە سپارتەن و دگەھىتە كاروانى شەھيدىت كورد و كوردستانى.

هزار سلاف لىسر گيانى تەۋىيا شەھيدىن كوردستانى بن.

ئاكىرى ل سالا ۱۹۷۲، ل سالا ۱۹۷۴ خو دگەھىنیت ناڭ بازىرى دھوك و مالا پارىزگارى دەدەتە بەر ئارىيچ و گولا، ل سالا ۱۹۷۴ ھىرىشى دكەنە سەر مقر سرى و مەقەرى دوژمنى ل دھوك، سۆتنا پانزىنخانە كا دوژمنى ل دەقەرا دھوك، شەرى چىايى زاوا، شەرى بەدرىكى دانانا بوسە كى دىزى پارىزگارى مىسل ل بەدرىكى، گرتەن كىلىما شەداین يە) و گەلەك جە و دەقەرىت دى، پشتى كونگرى ھەشتى يىن پارتى ل گەلالە حميد حفزاولا، دگەل حميد خاستى ئەسەدد خوشقى دچنە دیداراما مىستەفا بارزانىنى باب و دىيارىك بۇ دەيتە پىشىكىش كىن، ھەر ژ زىزەكتى يَا شەھيد حميد حەفزاولي ل سالا ۱۹۷۴ پىشىمەرگى قەھەرەمان حيدر گەرماقى دكەفيتە ناڭە كا ئەلغامام و شەھيد حميد وى قورتال دكەت و ھەردو دەھىنە بىرىنداركىن ب سەقكى، ھەر ل قۇناغىت شۆرەشا ئىلۇنى شەھيدى سەرگەر دەيتە ۋە گوھاستىن بۆ دەقەرا ديانا و چەندىن كرييار و چالاكيت ب ناڭ و دەنگ و مەزن ل دەقەرا نافېرى ژى دكەت و پاشى دگەل مالبات و كەس و كارىت خو مىشەختى رۆزەھەلاتى كوردستانى دىن و ل ئوردىكايىن زىوه و پاشى سەرەدەشتى و پاشى ل مەباباد ئاكىنجى دىن، ل دەستپىكى شۆرەشا گولانا پىشىكەفتەخواز شەھيد حميد حەفزاولا و حميد خاستى دگەل خودى ژىرازى

کورى من خەيرى، سەرھاتىيەكى بئىش و ژان

چىرۇكا دەيکەكى، كىم، ئان زىدە،
پرانىا دەيکىت كوردا خودانى

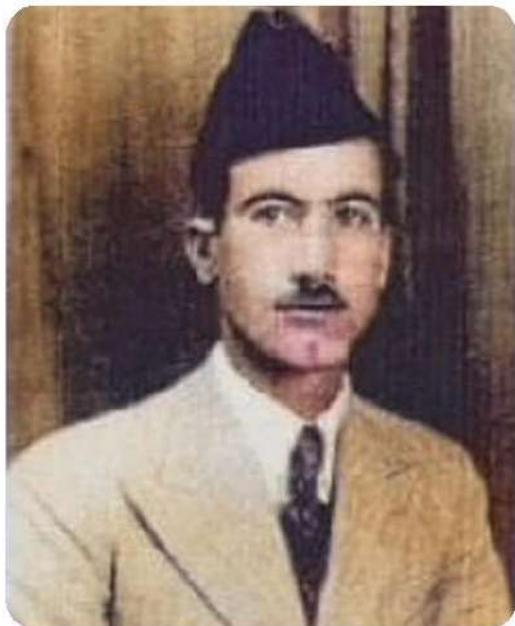
بەرھەقىرىن: تىلى ئەمین

دىيىتە سەيدا، پاشى ل خوينىنگەها
لەشكىرى ل بەغدا ھاتە وەرگىتن و بۆ
ئەفسەر دلەشكىرى عراقىدا.

دسالىت چلاندا گەھشتە شۆرەشا بارزان
و كومارا مەھاباد، ژېركو ئەفسەرەكى
چەلەنگ و زىرەك و مىرخاس بۇو،
سەروكىن كومارا كوردستانى پلا مىتجەر
دaiيى.

شەھىد مىتجەر خەبروللاعەبدولكەرىم،
دسالىت نىزىكى پىش جەنگا جەيانىا
ئىكىن، ل بازىرىرى ھەولىرى ئىزىنە مالەكە
خەلکى شەمزىيىنان ژايىكبوو يە.

باپنى وى فەرمانبەرەكى دەولەتا ئوسمانى
بۇو، پشتى خاندنا دەستپېكىن و ناقلىجى
ل مالا سەيدا (دار املىمەن) ل بەغدا
دھىتە وەرگىتن، بۆ دەمىن چەند سالا

خەيرولا عەبدۇلکەريم

يا جوان شوي پىتىرى، پشتى لەشكىرى
ئيرانى ھېرىش كرييە سەر، دگەل بارزانىا
خو ۋەكىشا توخيىن عراق و ئيرانى،
خېرى دىسالىت چلاندا بۇو،لى ژىراف
و سرت و چالاكىا وي، نە خاسىمە دەمىن
سياري ھەسىپى دبۇو، تە دگوت ژىيىن
وى ژ ۲۵ ھەتا ۲۶ سالا زىيەتى نابورىت.
گەلەك و گەلەك يىن سرت و سقك بۇو،
خوشمىر و روى خوشبوو، خودان ورەك
بلند، بلند بۇو، ھەرچەند دەست و
دارى نەخوشبا، خەيرى گەشىين دما.
كەسەكى ژ عەشيرەتا بارزان، راديوىيەك
كەقىن ھەبۇو، خەيرى ھەتا درەنگى
شەقىن گوھداريا راديوىيەن دىكى، سېپىدى
بۇ مەدەنگ و باس دەھىنان، ل دوى
گەشىينيا خو شۇۋەتكەرن، ئەگەر

ئىك بۇ ژچار ئەفسەریت كورد،
ئىت حكمەتا سالح جەبرى ب ئەگەر
پشکداريا وان دشۆرەشا بارزاندا، ل
بەغدا ل رۆز ۱۹ خزىرانا سالا ۱۹۴۷
ل سىدارى دايىن، دەندەك نفيسينىت
چوويدا مە گوت بۇ گولە بارانكىن،
بەلىن ياراست، حكمەتا وي وەختى
ژ كىن و كەرب، پلىت وان بىت
لەشكىرى بى شەرمانە ۋەكىشان ول
سىدارى دان.

ئەفسەر ئيرانى (ابو الحسن
تەفرشيان) دكتىبا خودا (قيام افسران
خراسان) - من پەرتۆك يا وەركىيە
ئەزمانى عەرەبى - سەرهاتىا خو بناڭ
و نيشانىت (كورى من خەيرى) دگەل
شەھىدى قەھەرەمان ۋە دگۈھىزىت،
ھەر چەندە سەرهاتىيە كا بىتىش و ۋانە،
لىن ھەوه ژى بى بار ناكەم، هوين ژى
ھەندەك خەمنى ھەلگىن، دى بکورتى
سەرهاتىا شەھىدى ۋە گوھىزىمە ئەزمانى
كوردى.

كورى من خەيرى
زېستانا سالا ۱۹۴۶، من ل بازىرى
(شىو) گەنجەك ناسى بناقى (خىرالله)،
لىن چونكە ھەميا دگۇتنى (خەيرى) ئەز
ژى دى ب وي ناقى بە حس كەم، خەيرى
ئەفسەرەكى كوردى لەشكىرى عراقى بۇو،
گەھشته بارزانىا و دگەلدا ھاتە ئيرانى
و ب پەلە يىا مىتجەر دلەشكىرى كومارا
كوردستانىدا بىنېرىيا قازى مەھمەدى
خزمەتكەرن، ل مەھابادى كچەكە زىيە

قەت ناییت هاریکاریت لەشکری ئیرانى
بن، هتد...

ژدەنگ و باسیت دئینان و شروقەدکرن،
گەلن كوردىستانى بەر چاڭ نيشان
ددا، ھەمى يىن ئىكىرىتى يە ل پشت
بارزانىا، ھەر دەما جەنگ ھەلکەفيت
دە لەشکری ئیرانى شکىت و قوريانا
بىسەرى ھېت.

خەيرى، نە تەنن گەنجه کىن گەشىين
بۇو و بەس، لى جەن گەشىنى و
ھېلى و ئومىدىت ھەمى وان كەسىت
دوروبەرىت خو بۇو.

گەلەكتىت ھەين ل بازىرئ شنو، ئاكادارى
قىيانا خەيرى بۇون، بۇ مالا خو، من
رۆزەكىن بچاقىت خودىت، برايەكىن
بچويكىن ژنا خو، ئىنابۇ گەرماقىن و
سەرى وى دشويشت و زوها دكر، ھەر
وھكۈ كورى وى، ديار دبۇن نەتنى
شەركەر و پىشىمەرگەيە، لىن سەميانەكىن
گەلەك چاڭن مالا خويە ژى.

لەشکری ئیرانى ، دەست ب ھېشا
خوکر، پشتى زنجىرە كا شەر و لىكىدان،
شەھستن و سەھرەكتى، بارزانىا خو ۋەكىشا
دەقەرا توخيىى، دەيىكا ژنا خەيرى و
برايىن وى، مانە ل شنؤىن، لىن ژنا وى
يا جوان دگەلدا ھات وپىن وى بېت وى
ۋە بۇو.

وەختى ئەم ((كابتن تەفرشيان بەحسى
خو و ھەۋالىت خو شەش حەفت
تەفسەرىت كومەنيستىت ئیرانى دەت
يىن بەختى وان ھىلائى تىكەلى دۆزا

خەيروللا عەبدولكەريم

ئيزگىن (مۆسکو) دراپورتەكىدا گوتبا
(دە شەقشەقكىت پېيىزا دەھىنەن)،
خەيرى دا بىزىت سوبەھى لەشکری
سۆر دە ژباڭورى ئیرانى ھېرىشى كەت
و لەشکری تەعدا كەرئ شاهى پرت و
بەلاقكەت، كومارامەھابادى وھكۈ خو
دە جارەك دى ۋەزىت.

خەيرى بەرپرسى قويت و خارنا بارزانىا
بۇو، دەھەر چۈونەكَا ويىدا ژبۇ تىيانا
نەرزاقي، كومەك نوچەيىا بۇ مە دئىنا
وھكۈ :فلانە عەشىرەتى يا بقورئانى
سويند خارى، ئەگەر جەنگ ھەلکەت،
پشته ئانىت بارزانىا بن، عەشىرەتا فلان،
سۆز و پەيمانىت دايىن هارىكاري بارزانىا
بن دېرى لەشکری ئیرانى، رېزىما شاهى
سەرۆكىن فلان عەشىرەتى يىن كوشىتى،

پتر ژ داخازیت ته کاری ل من ناکهنه،
یه قین ئەز ته دقى سەر و بەریدا بجه
ناھیلەم، دەھمى سەرو بەندادا، ئەز
ئىنگا تەمە، هەر كىفە بچى ئەزا دگەل
تەدا، چ بسىرى تە بېتىت بلا بسىرى
من ئىزى بېتىت، ئەزا بىرەخ تە فە هندى
توى ساخ، ئەگەر مرى ئىزى ...
تەمام نەكىر، سەرى خو وەربادا رەخەكى
و كرە گرى.

ئەم پشت راستبۇين، نىكارىن بگۇتنىت
خو، كار بىكەينە سەر ھەلوىستى زنا
خەيرى، لى سەربارى ۋىن چەندى مە
گوتى:

- تو ئىنگا گەنج و جوانى، زەلامى تە
كەسەكىن بەر حۆكمە، دعراقيدا ترسا
ل سەرتە، دېيتىن تەعدارى لىتە بىتە
كىرن و كريارىت نە شىرىن دەر حەقىن
تەدا بېتىنە كىرن، ئەقە دى بىتە ئەگەر ئى
دۇواربۇنا ئىش و ئازارىت زەلامى تە،
گەلە كا فەرە، تو ۋە گەرە كەباباد،
ئەگەر خەيرى رزگار بۇ دكارىت تە
پەيدا كەت و بگەھتە تە، ژخو ئەگەر
هاتە سىدارەدان، تو ل بەغدا بى، ئان
مەھابادى، چ ل تە ناھىيە گوھورىن.
دىار نەبو، سوجەتا مە دگەل كار تى
كربىت ئان نە، لى جارا دووئى وەختى
دعراقيدا مە خەيرى دېتى، زنا وي
دگەلدا نە بۇو، ژ بۇ ئىش و ۋانىت وي
زىدەنە كەين و بىرىنىت وي نە ۋە كولىن،
مە پىيارا ئىنگا وي نەكىر . مە هىزى كر
يا ۋە گەرە كەباباد (*).

ئالۋزا بارزانىا بىن و دگەلدا شەرى
لەشكىرى ئيرانى بىكەن) وەختى ئەم ل
توخىسى دناف چادراندا ل ھەقال و مال
و كەسىت نىاس دگەرەيان، مە چاڭ
بېجەرخە يرى كەت، يىن نە خۇش بۇو،
دناف نىشىنادا بۇو، تايىھە كا گران گرت
بۇو، دنالى و ۋېھر دئا خافت، وەختى
ئەم دېتىن بشكۈرى و سەر و چاقيت
وي ۋە بۇن، براكىن و داناندا سەرى خو
بېخىرەاتن ب مە كر .

ئەم ھەزماრە كا ئەفسەرەيت ئيرانى بويىن،
مە دگەل بارزانىا خو ۋە كىشىباو توخىبا،
خەيرى داخاز ژمە كر لىدەف روينىن و
ئەم رونشىتىن.

خەيرى بناھو نالىن فە، گوتە مە:

- ھىقى دكەم ئىنگا من را زى بىكەن
ۋە گەرە كەبابادى، ئەزى نە خوشىم،
نە چارم خو بىدەمە دەستىن حۆكمە تا
عراقىن، ئەز يىن حۆكمى دارم بسىدارەدانى،
چارە ئىقىسا من يادىار نىنە، زنا من
دگەل مندا دەست و پىت من گىزىدەت
وورەيا من لاواز دكەت، ئىنگا جوان
وجىئە مە ئىن دەست، وەك بەلاتىنلى
لدور دەھات و دچۇو، دلە دلى وي ددا
و دگوت:

خەما نەخو، ئاھا نىزىك دى چاڭ بى و
ھى يە سەر خو.

وەختى خەيرى بە حسنى ۋە گەرەيانا وي
بو مەھابادى كرى گوت:

- خونە وەستىنە، تە بخو ھەمى تىشىنى
گوتى يە من، ئامۇڭارىتىت ۋان ھىزىيا

پەیکەرئ ھەر چار ئەفسەرین کوردین ھاتینە سیدارەدان - باخچەین گشتى ل سليمانىي

ژنه ک لدەستى چەپى يى جاددى
دىت، دكىرە قىرى و بغار بسىمەتا مە ۋە
دهات، دەما نىزىك بۆي، من گازيا وئى
بەيىست دگوت:

-کورى من خەيرى، واتە پىرم خەيرى.
سەركۈل دكىرە غار و دەرسوکا وئى
بعەردىرا دخشىا و توز دېۋاند، تشتى
ژى دىيار تەنن دوو چاقىت سور و زيق،
نە ھايىش مە ھەبو، نە ژپوليسا، تەنن
ھەوارا وئى دهاتە مە:

-کورى من خەيرى ، کورى من خەيرى .
ل دەرفەتەكى خو ھافىتە دناف لورىيىدا،
خەيرى سەر و چاقىت خو گرتى و
بەنگەكى نزم گوته من:

-دەيىكا منه، تىيگەھينه ئەز لقىرە نىنم.
لى نە مە ئەزمانى وئى دزانى، نە پوليسا
دەيىلا دگەل باخثىن، ترومېيل راوه سىيا،
دوو پوليسا چنگلى وئى گرت و ھافىتە

دەراقىدا مە ل خالا (باپشتىان) كە
بنگەھەكى پوليسا تىدا بwoo، مە چاڭ
بىيچەر خەيرى كەت، ھىشتا گەلهكى
نەخوش بwoo، لى ژېھر كو ئەفسەریت
عراقتى ھەقالى خو دېھرېدا دنياسى،
نۇزدار ودەرمان و جەھەكى گونجاي بوا
پەيداكر بwoo.

سېيدەھىيا رۆزا باشتى، ئەم قە گوهاستىنى
(ديانا)، دەوارەكى سىياربۇنى بۆ خەيرى
حازركر، ئەم ئەقىت دىت، مە بېس يا
دا رى .

ل ديانا، كو تىيکەمین خالا توخيىي يە،
ريىكا ترومېيلا دگەھتن، چىرۆكە مە
دەستپىنكر.

ئەم گرتىت حكمەتا عراقتى، ل دوو لوريا
سواركىرين، بو زىرەۋانىي دوو زرىپوش
دانە دگەلدا، ھىشتا دو سى كىلومەتر،
ئەم ژ ديانا دويىر نە كەتبويىن، من

و سیما بین خهیری دفوکری، هه می ئه فینا
خوب سه ردا دباراند و ته نی دگوت کوری
من خهیری، خهیری دفبا رازی که ت کو
قەگەرتیه مالا خو، دفبا پشت راست
که ت دی یئ باش بیت و ته نگافی ددوم
کورتن.

سپیدی زوی، ئەم جاره کا دی سواری
لوریا کرین و بەری مە دا ریکا
کەرکیکن، ئیقاری دگەل رۆژنائابووننی
ئەم گەھشتین، ب شەف ئەم سواری
فارگونه کى شەمەندەفری کرین و بەری
مە دا بەغدا، بريڤە سەر و بەری
خهیری پتر تیک چوو، هەر دنالى و
داخازا نوژدارە کى دکر، فارگونا ئەم
دنافدا، دھرگەھیت وئى دگرتى بۇون،
يا جودا بو ز فارگونیت دیت، دھستیت
مە دوو دوو پىگە دگەریابیبۇون، هەتا
خهیری ژى، کو دیاردکر ژېھر ژانا لەشى
خو، یئ زهای چووی، ب کورسیکە کىفە
گریدا بۇو.

دۇریت دەمەنەزیمە کى بۇو،
شەمەندەفرە لگرا مە بەر ب بەغدا
لېنى، وەختى دەنگە کى ژېشت دھرگەھى
فارگونى گەھشتى يە گوھیت مە،
زېرەقانى ژى ھاى لەنگى بۇو.

سەرۆکى زېرەقانى دفارگونا مەدا،
(موفەوزەك) بۇو، كەسەکى دار گران،
ناڭچاۋ گرى و قەسە رەق، رەفتار و
سەرەدەریا وي دگەل مەدا، نىشان
ددا نە ژوان گەنجىت خودان تورە و
رەوشته، چاوشى دگەلدا ژى بىنى رەنگى

ژەرەقە ل سەر لېقا جاددى.

وەختى لورى لېنى، ديسا دچاڭ
نقاندىكىدا، خو ھاۋىتە دنافدا، چەند
جارا دا پوليس دەرىخن و چەند جارا
دا سوار بىت.

ل دوماهىت پوليس غەيدىن، ژىن ل
عەردى كىشا و دويىز ترومېيلا ھاۋىتە
دناف جوكە کا ئاقىدا، قىن جاري
وەختى رابۇيە سەر پىيا، ترومېيل دويىر
كەتبۇون، كەسى نە دزانى چەوا ئاگادار
بۇ، کورى وئى یئ دناف قىن ترومېيلىدا.
لۇقاناغا دووچى، ئەم پەيادەكىrin و
ھاۋىتىنە چادره کى دناف بەتاليونە کا
لەشكريدا نىزىك گوندەکى بىرەخ جاددى
قە، ديسا مە دىت دەيکا خەيرى وھى
كوقلەكى بىرەخ چادرى قە يارىنىشتى،
چەوا و كەنگى گەھشتە قىرى!!! چەوا
زانى قىرە قوناغا مە يە!!! بەرسە
نەبۇ.

كەس وئى رازى نزايت، مەرۆڤ دكارىت
بىزىت دەيک بىهنا كورى خو
دەھلەكىشىت ول دوى دگەرىت، هەستى
دەيکى، دەيک بىتى دزايت.

ب شەف ئەم قەگەھىتىنە ناڭ
ئافاهىتى كەلەكى، ديار بۇ بىنگەھە كى
پوليسا بۇو، پشتى ھزار ھىقى و رجا
و پشتى مە ھندهك پارە دايىن، پوليس
رازى بۇون بۇ چەند دەقىقە کا دەيک
كورى خو بىينىت.

دەن چاپىكە تنا كورىدا، چ پەيەكە
ژەدقى دەيکى نە دەركەت، تەنن دسەر

پشتی سن رۆژا، دنکن سه راییدا، ئەم قەگوھاستینه زیندانان (ئەبو غریب) لى خەیرى دگەل مەدا نە بۇ، رەوانەی دەسەلاتا عەسکەرى كر، بقى رەنگى ئەم ژىك جودا بۇين، ژ رۆژناما مە زانى رەوانەي دادگەھا عەسکرى كر. هەۋالى مە (عەلى ئەصغەرى) دشەرە كىدا بىرىندار بىوو، لەوما نە چار بىوين، بەر وي خۇ رادەست كەين، هەيامەكى ئەصغەرى تەسلىمى زىرەقانىت توخيىسى يېت عراقىن بکەين، پشتى چارەكىندا وي ھاتى يە كىن و چىپوو، ئىنانە دەف مە ل زیندانى، دگوت:

سەرهاتىا دەيىكا خەيرى، ل ھەمى جها دهاتە گوتىن و بەلاقە بىوو، هەر جەن خەيرى پىقە دبر، بى پسيارا ئىكى بکەت دكەتە شوين پى يال و يۈرى حازر دبۇو، هەر وەكول دويىف بىهنا وي دچىت.

وهختى خەيرى ل ئوردىگاي زیندان كرى، دەيىك بەردەوام ل بەر دەرگەھى بۇو، وهختى دبىرە دادگەھى ل دوى دچۇو، وهختى ۋەدەگەراند ۋەدەگەريا. ھەمى تەفسەر و دادوھرا ناس دكر، بەردەوام دلە دلى وي ددا و دگوتى: - كورى تە نىزىك دى هيته بەردا، ئەۋىزى ژى بەردەوام داخازا كورى خۇ دكىر بىهتە مال.

ل دويماھىن (خىر الله) بشەنقىرنى ھاتە حوكىم كىن، مە ژ رۆژناما زانى، ل

سالوخ ددا، گەلەك شانازى ب ئەركىن خو دبىر، حەزدەكىر ل ھەر بۇنەكى دەسەلاتا خۇ بىكار بىنىت، داخاز ڇاوشى كر سەحکەتن چ دەنگە، وەختى چاوشى دەرگەھە ۋەگرى، مە دىت دەيىكا خەيرى يَا لېشت راوه ستايە.

برىڭا چاوشى كو ئەزمانى توركى دزانى، مە داخاز ڇەمفەوزى كر، رىتكىن بەدەتە دەيىكى كورى خۇ بىنىت، لى ھشك و رەق بەرسقا مە دا و فەرمان ل چاوشى كر دەيىكى دويىر بىخىت و دەرگەھى بىگرىت.

خەيرى ژى حەز نە دكىر دەيىكا وي بکەلەبچە ۋە بوى سەر و بەرئى نەخوشە بىنىت، پوليسا دەرگەھى فارگۈنى گرت، لى ھەتا سېپىدى دەنگ و بىزىن و ئاهىت دەيىكى دهاتە گوھىت مە. ئەلبەت پوليسا گەلەك و گەلەك كاركىر دەيىكى زەرگەھى دويىر بىخن، بەلىنى بەرامبەر ھەمى زورى و دژواريا پوليسا، دەيىكا خەيرى قەسەك نە كر، نە هيقى ورجا دكىن، نە غەيدى، نە كارداھەك ھەبو، نە دەنگىن خۇ ل پوليسا بلند دكىر و نە گازندهك دكىر، تەنلى لسىنگى خۇ ددا و دگوت:

- كورى من خەيرى سېپىدەھىيا وي شەقى، گەھاشتىنە بەغدا، دژۋەرە كا پىس و ھەرمى ۋە . لېنكى (سەرای) زیندان كرىين. (**) ديسا دەيىكا خەيرى ل بەر دەرگەھى

سەرای يَا حازر بۇو.

کو فه گه ریایه مه هابدی، راست نه بۆ
بهزرا من جارا دووی وەختن وان دگەل
خه ییری نه دیتى، چبۆ ھەولیئى دا
کو دەيکا خەیرى برهوشما وي ئاگادار
کەت، خانم (سالحه ميرزا مەناف) ژنكا
خەیرى، بريکا بريكارى خو پارىزەر
(ھمزە عەبدوللا) دگەل دەيکا خەیرى
(نەديمە عەباس) سالا ۱۹۵۸ ئىداخاز ژ
لىيڙنا ليبورينا گشتى ل به غدا كر، مافيت
وەرسىت شەھيد خەیرى ۋەگرىن،
لىيڙنى بريار دېرەزەندىدا واندا دا، خانم
سالحه هەتا سالا ۱۹۹۷ ئى ل ھەولیئى
دەزىيا و پشتى (رۆژناما برايەتى) بابەتهك
ل سەر بەلاقەكرى، سەرۆك مسعود
بارزانى فەرمانكىر ھەمى پىدىقىت وي
بەھىنە دايىنكرن، رەنگە زىدەتر ژيا بىت،

لەن من پىزانىن نىنن.

** كاپتن تەفرشيان، دەقى سەرھاتىيىدا،
بەحسىن ھەر سى ئەفسەرتىت ھەۋالىت
خيرالله ناكەت، بهزرا من ھەر سى
شەھيدا (عزت عبدالعزيز، مصطفى
خوشناؤ، محمد قدسى) پشتى خىرولائى
خو رادەست كرى. خير الله يىن نەخوش
بوو، نە چار بۇ ھەر زى خو رادەستى
ھيزىت عراقى بکەت، بو زانىن هندهك
ئەفسەرتىت دىتىر ژى دگەل بارزانىا بۇون،
دوو ژوان (مير حاج ئاكرەين وعەزىز
شەمىزىنى) دگەل بارزانى چوونە ئىكەتىا
سو菲يت، چەندەكى ژى خو رادەستى
عراقى نه كر ھەتا سەر و بەر ھاتىنە
گوھورىن و ژ سىدارەدانى رزگار بۆين.

زىندانا گشتى ھاتە سىدارەدان.

سېپىدەھيا بجهىنانا حوكىمى، پشتى
خيرالله ئى ئەقىز كرى، قەستا سىدارى كر
و گوت:

- تەز گەنجەكى كوردم، سەرفەرازم
سەخەمەراتى سەرخوبۇنا كوردىستانى
بەيىمە سىدارەدان، ل چىركا دويماھىنى
ژىيانا خو، وەسيەت كر (جەنازى وي
رادەستى دەيکا وي بکەن).

دەھمان رۆزدا، دەيکا خەيرى بسىدارەدان
وي ئاگاداركىر، كورى وي ژى رادەستكىر
بەلنى لهشەكى بىن رەح.

هندهكى كەسىت كورد ترومېيلەكا
بىكەپ بۇ دەيکا خەيرى كريتىكىر، دا كو
جەنازى وي شەھيدى كورد فەگوھىزىتە
ھەولىئى.

دېيىن دەيکا خەيرى ل ترومېيلى سوار
بۇ، سەرئ خو دانما سەر تەرمىن كورى
خو، بەلنى نە ھەوار دكىر و نە دگرى.
عەلى ئەسخەرى ژڭوردىت به غدا
بەھىست بۇو، مەرۆق و ھەقال و خەلکى
ھەولىئى جەنازى خەيرى فەگوھاستە
گورستانانَا بازىرى و فەشارت، لى
كەسەكى دەيکا خەيرى دناف تازىيىدا
نه دىت.

رۆزى پاشتى، دەيىك ل گورستانى ھاتە
دىتن، سەرئ خو دانابۇو سەر گورا
كورى خو و چبۇ بەر دلۇقانىا خودى
مەزن.

* سەبارەت ژنا خەيرى، ئە و ھزرا
(تەفرشيانى و ھەفالىت) خو كرى،

کولانا ھەکارى .. شويتبەلەکا مىزۇويى يا کوردانە دەمئ بەرهقانى ژ قۆدسى دك

ترجمە كرن ژ عەرەبىي:
حەمیدى بامەرنى

«کولانا ھەکارى» ل قۆدسا كەقىن ب ناقى وان کوردا ھاتىه
نافگرن، يىت ژ ويلايەتا ھەکارى يا توركى د ناف لەشكەرى
صەلاحىدىنى ئەيۆبى دا بۇون و عيسايى كورىي مەحەممەدى
ھەکارى ناقدارلىقى ناقە ژ وان ھەکارىيەت پشکدارى ستاندىنا
قۆدسى بۇوين.

مزگه فتا ئەقسا ل بازىرى قودسى

كولانا هەككارى

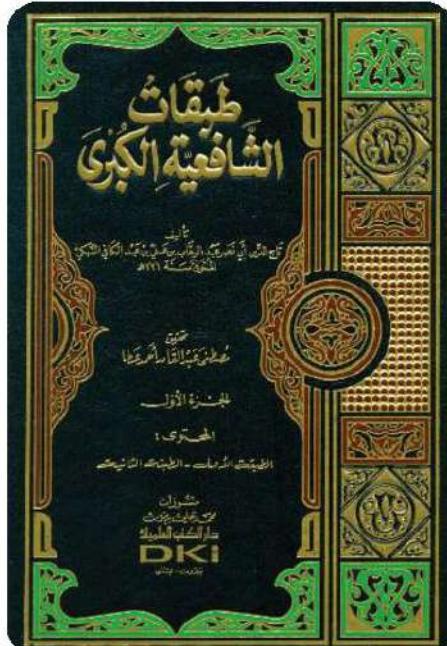
كولانا هەككارى (طريق الھكارى) يا دەھقىتە نىزىكى مزگەفتا (ئەلئەقسا)، ئۇ ب ناڭىز كوردىتەنەككارى ھاتىيە ناڭىرن (لسەر ناڭىز قەبىلە كا كوردا يا عەينى ناڭىز) كود شەرى ستاباندا قودسىن و قۇرتالىكىدا وى ژ لەشكەرى خاچپەرىسىدا پشکدارى لەشكەرى صەلاحدىنىن ئىوبى بۇونە (كۆصەلاحدىدىن بخۇ ژى ژ عەشىرەتا رەوادى يا كورده و بىنه كوكا وى ژ قەفقاسىيە(۲))، ئۇ پشتى ئازاڭنى ل ويلى بىنه جەبۈونە. تو عىساين كورى مەحەممەدى يىنەنەككارى ئىكە ژ ديارتىرين ناڭىت پشکدارى دەولەت و لەشكەرى

حەتا نوکە ژى شوينوارىت وان كوردىت بەرەفانى ژ بازىرى قودسىن كىرى ل ناف تاخ و رەندەكتىت وى شەھدەيىن بى دەدن، ئۇ ئىك ژ وانا «كولانا هەككارى - طريق الھكارى» يە، ياكو بۇ وان كوردا ھاتىيە دانان يىت دەگەل لەشكەرىي صەلاحدىنى ئەيۆبى ژ دەقەرا هەككارى، ل دويماھيا ژىريبا رۆزھەلاتى توركى(۱) چووين بەرەفانىن ژ قودسى بىكەن.

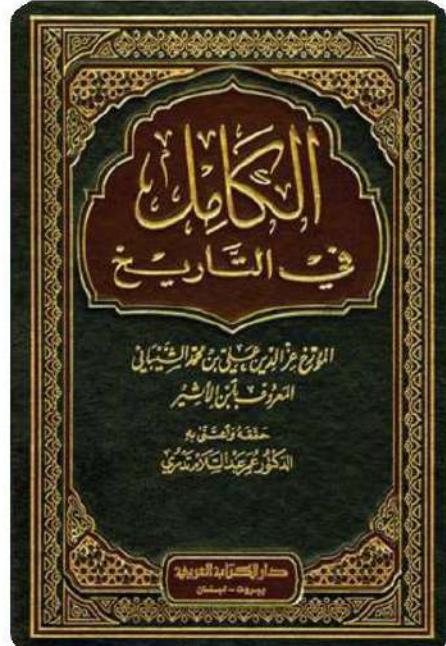
ھەر بەرەكى ژ بەرىت د چىكىرنا جاددە و خان و سويك و خانىيەت بازىرىكى كەفنى قودسىن يىن پىجانكىريدا ھاتىيە بىكارىيان چىرۇكە كا ھەي و ل ھىقيا ئىكىنە ۋەبىنىت. ئىك ژ وانا:

لەھر دەستن کەنکەنیت زانایا زانست
وھرگرتىنە، ژ كەسیت ئىكىن بۇويە، يېت
بۇ جىھادى دگەل خاچپەرىيسا دەركەفتى.
ئو ھەككارى گەھشته ئەسەدوددىن
شىركوهى يىن سەرقۇل و مامىت
صەلاحدىنى ئەيوبى، ئو دگەل وى چوو

صەلاحدىنى بۇويىن، دا بەرەقانىن ژ
باژىرى قۇدسى بىكەت، يىن دەمى
شەر ل دەزى خاچپەرىيسا دىكەل باژىرى
(عەكە) شەھىدبووى، ئول ناڭ حەوشى
خانىيەكى مىۋۆوپى، ل (كولانا ھەككارى)
ھاتىيە ۋەشارتن.

بەرگى پەرتۇووكا (طبقات الشافعية الكبرى)

بەرگى پەرتۇووكا (الكامل في التاريخ)

مصرى، ئو پاشى ب فەرمانا شىركوهى
كەفتەبەر خلمەتا صەلاحدىنى. ئو
ھەككارى گەھشته بلندقىرىن مەنسەبىت
دەولەتى، ئو پاشى صەلاحدىنى مصر
ستاندى ئەو كەرە قازىيەن قاھيرى و پاشى
بۇو شىوردارى صەلاحدىنى و سەركىشىيا
لەشكەرئ وى وەرگرت.

ل سالا ۱۱۸۷ ئى ز. بىرمان شىيان ب
سەركىشىيا صەلاحدىنى ئەيوبى باژىرى
قۇدسى بىستىن، ئو ھەككارى ئىك ژ

عيسايىن كورى مەحەممەدى يىن ھەككارى
ئو ھەرۋەكى د كىتىيەت مىۋۆوپانىت،
وھكى تىبىنلەثىر د كىتىيَا (الكامل فى
التاريخ)دا ئو ئىپەن كەثىر د كىتىيَا (البداية
و النهاية)دا و تاجودىنى سەبکى د كىتىيَا
(طبقات الشافعية الكبرى)دا ھاتى،
عيسايىن كورى مەحەممەدى ھەككارى
ھينىڭ ژ زانايىت دىياربۇويە و سەرۋەكى
شىوردارىت صەلاحدىنى بۇويە.
عيسايىن ھەككارى ل جىزىرى و حەلەبىن

ئۆمە تا ئىسلامن قەگەراندى، ئو زانايەكى مەزن بwoo و ئىك ژ سەرقۇلىت لەشكەرى (ئەيوبى) و ل عەكا شەھيدبۇويە). ئو ئەلدەعاس پىفەچوو و گۆت (شىخ عيسايى ھەككارى مەدرەسە كا خاندنا قورنانى و سوننەتا پىغەمبەرى ل قۆدىنى ئافاكربۇو).

ئو تاخقىنا خۇب (ز رۆزا قۆدىس ھاتىيە ئازاگىن، دىيىزىنە ۋىن جاددى جاددا - ئەلەھەككارى- ئو ھۆسا دھىتە نىاسىن، نافىن كولانا ھەككارى وەكى خۇ ما و پشتى ئىسرائىلىنى قۆدىسا رۆژھەلاتى ل سالا ۱۹۶۷ ئى ستاندى ژى نەھاتە گۆھپىن).

دربازى كوردى ھەككارى

لدويف ژىددەريت مىزۈووپى، ژ چاخى صەلاحىدىنى وەرە كورد ل قۆدىنى پەيدابۇونە، ژىددەبارى هندى ل بازىپرىت (ئەلخەليل و عەكما و نابلوس و هندەكىت دى ژى ھەنە، ئو رەندەكەكا كەقنا قۆدىنى ب نافىن رەندەكە (كوردا) ھاتبۇو نافىگەن، (نوکە دىيىزىنە رەندەكە ئەلشەرەف). ئو ژىددەبارى لەشكەر و مالباتىت وان، مىزۈوپى كوردا ل قۆدىنى يا وەكى (شىخ) يېت دەرس ل مەدرەسا (ئەلصەلاھىيە) دايىن ھاتىيە نىاسىن، ئەمە مەدرەسە پشتى سۆلتان صەلاحىدىنى قۆدىس ل سالا ۵۸۲ م. / ۱۱۸۷ م. سtanدى يا ل قۆدىنى ئافاكرى و ل سالا ۵۸۸ م. /

صەلاھىدىنى ئەيوبى

پشکدارىت ستاندىنى بwoo. ئو عيسايىن ھەككارى ل دورپىچا (عەكا) يا سالا ۱۱۸۹ ز. شەھيدبۇو و كەلەخىنى وى ل قۆدىنى ھاتە قەشارتن. ئو ھىشتا ژى نافىن ھەككارى ل جاددىت بازىپرى يى ساخە، ئو يىن د بىرداڭاكا فەلسەتىنىت نوکە ل بازىپىكىن كەقنى قۆدىنى دا دېزىن ھاتىيە كولان.

ئو د تاخقىته كىدا بۇ ئەنادۇل (مەرەم پى دەزگەھى راگەھاندنا - ئەنادۇل - يا توركىيە - ترجمان)، ئەبو ئەشرەف ئەلدەعاسىن فەلسەتىنى يى حەفتىن و ھەشت سالى بەحسىن عيسايىن ھەككارى و كەسىت ژ ھەككارى چۈوپىنە قۆدىنى كر و گۆت (شىخ عيسايىن ھەككارى ئىكە ژ وان سەركىشىت دىنى يېت صەلاحىدىنى دگەل خۇ ئىنایىن وەختىن بازىپرى قۆدىنى ستاندى و بۇ

تەمەدرەسە الصلاحىيە

سەرۆكى حەماستى ژ سەرخاترا ئىرانى و تۈركى بەتمىمكا پىشىمەرگەي دادا و ئەقە و گەلەك كريارىت دى يېت نە شىن يېن رىكسىتنىت فەلەستىنى ل دۇرى كوردا كريين جەزاولىيەحسانى كوردانە و ھەر ئەم كورد پىتشەناچىن و ل سالا ۱۹۸۲ يى ب دەما شەركەرىت كوردا ل بەرەقانىا ل لوپانى ژ فەلەستىنيا هاتىيە كىرن بەرزەبوبىينە و حەتا نوکە ژى دېن سەرۋوشوپىن، ئىك ژ وان مەحەممەدى كورپى عەبدۇلىت خەلۋى (يان مەحەممەدى بەنەفشتى) كو جىرانىت مە بىون، د وئى گەرھوپىدا چوپىينە. ۲- من پەيغا (طەرىق) يَا عەرەبى ل ۋى ترجمىن كرە (كولان) و (رىي يان رىك) نەنقيسى، چىنكى (رىك يان رى) ددرىيەن و (كولان) دكۈرتن و ل گوندا رىكىت

1192 ز. ياكىيە وەقف. ئۇ دربازى كورپى بەدرەددىنى يېن كوردى هەككارى ژ ناقدارلىرىن زاناپىت فەھىن يېت ل قۇدسى ئاڭنجىبۇوپىن پشتى قۇدوس هاتىيە ستاندن دەيتىھە ھەزمارتىن، ئۇ گۆرپى وي يېن ل بازىپكى كەقىن.

دربازى هەككارى دەرس يېن ل (مەدرەسا ئەلجاولىيە)، ئەوا ل چەرخن ۱۳ هاتىيە ئاڭاڭىن، گۆتىن، ئۇ درباز يېن ل ناف باچقى مەدرەسا جاولىيە هاتىيە ۋەشارتن، وئى مەدرەسى نوکە دېيىنىت (تەمەدرەسە نەلۇومەرىيە) و نوکە خانىدا سەرەتايىلى دەيتىھە خانىدەن.

تىپىتى

۱- رۆزەكىن ژ رۆزە (ئىسماعىل ھەنئىيە) ئى

زیوچ. ل بامه‌رنی؛ کولانا گه‌وکا، کولانا
ئەمەن عەلی و کولانا بەخفانى پیت
ھەین، ئەقە ریکیت ناڤ گوندیيە.

ناڤ گوندى دېئنن (کولان) و ھەكە
مرۆڤ ژ گوندى دەركەفت دى چىتە
ریکىن يى رى، چنکى ددریزىن، وەكى
ریکا ئەرەدنا، ریکا گویلکا و ریکا گوندى

دەھەمن

ھاتىيە. وارى ڦىن چەقىن ژ دەشتا ھەقلېرى
دەپىدەكت دگەھىتە چارپەخت گۇلا ئورمۇنى.
ئەقە (زۆم و كۈزىت) ھافىن و زەستانا پیت
رەۋادىيا بۇون و ئەو ژى بابكەن ھەزبانيانە،
ئەو قەبىلە کا مەزنا كوردانە و رەبا بىنەمالا
ئەيمىيا و سەرگىش صەلەددىننى ئەبوبىي،
سۆلتانى مصرى و شامى چىتە سەر وى
قەبىلى. دەقىتە ھەر عەينى پىنيا جوگرافى،
بەلى بەريش روپيارى ئاراس (ل ناڤ تەخوبىت
ئەرمىنيا و ئازىرىجانى) (ئانکو ل ناقبەرا
ئەرمىنيا و ئازىرىجانى - حەميدىي بامەرنى).
(بۇ پەتىزانىنا بىتىپە: ويکيپېديا، الموسوعە
الحرىھ. موجوع، الرواديون).
ئەف پەتىزانىنە من ژ ويکيپېديا وەرگەتىنە، دېيت
دەخەلەتن، چنکى چ ژىدەرتى باوهەزىكەر
دەست من نەكەفتىوون، ئەقە بۇ ناگەھداريا
خويىندەقانى - حەميدىي بامەرنى.
زۆم: ئەو جە و وارن پیت خەلک ل ھافىن
قەستىدەكتى، دا ل وېرى خۇ ژ گەرمە ھافىن
بىپارىزىن و كەپرا لىن چىدەكەن پەزى دېنە سەر
زۆما، چنکى چەرى ل وېرى زاخا خارنى پەتى
تىدا ھەمى و يَا پاقۇترە ژ يَا ناڤ گوندا.
كوز: خودانپەز ل زەستانا ژ ناڤ چىقاھستا
دەشتى دكەن و پەزى دېنە وېرى دچەرینن و
كۆين و رەشمەلا لىقەددەن.

۱- نېسىھقانى گۆتارا کولانا ھەككارى (طريق
الھكارى)، ب ڦىن گۆتنى خۇ وەكى نېشىپەرس
و زەغەلکەرى (موزەورى) مېزۇوين دايى
نېاسىن، ھەكە ھېشتا ھېنگى نەج توركىا
ھەبۇون و نەج دەولەتتىت تۆسمانى ژى
ھەبۇون، بەلكى كوردستان ھەبۇوې، چنکى
دەقەرېت كوردا بۇونىنە و لى ژىايىنە و لەوا
دروستتە مرۆڤ بېئىت كوردستان. بەلى ئەم
وەكى مېزۇو رىكى لىسرەنندى ناگىرين چنکى
وى چاخى دەولەتتىت مللەتتىن (نەتكەوى)
نەبۇون، دا دروستتىت ھەكە خودانى گۆتارى
پەيغا (دويماهيا ژىرىيا رۆژھەلاتن ئەنادۇلى
نېشىسىا، كۆئەو پىشكىا كوردستانىتىيە، ئەوانوکە
لبن دەستت ترکى).

۲- رەۋادى Rawwadid (۹۵۰-۱۰۷۱) مېرگەھە كە ژ چەرخى دەھىنەتە دەپىكە
چەرخى يازىدى حوكىن ل ئازىرىجانا ئيرانى
كىرى و شەرگەھەت ھەبۇونا وى ل تەبرىكەز -
بەلكى ئەقە تەبرىز بىت - و مەراجە بۇو.
رەۋادى: ژ كوردىت رەۋەندەن و هەندەك ژ وان
ل چىاپىت برادوستى دېزىن كۆفەر ناحىا
سېدەكان دەقېت و ئەو ژى سەر ب پارىزگەھا
ھەقلېيىقەھە. ئۇ مەعنى گۆتنا (رەۋەند يان
رەۋەند) ژ وان دەگرىت پىت بەرددوام لەۋىش
چەروانى كۆچەر دېن و ناۋى قەبىلى ژ وېرى

زېيدەر

ئازانسا ئەنادۇل (وکالە الأناضول)

کوشتنا میر مەن (میرئى چىا) يى گرافى و سەرەتەلدانىت مالباتا گرافىا

سامى بنامىن رىيكانى

لەن هندهك ژ وان ژى د بەرزەنە،
بىتنى دەنگىيىزان بەحس ل شۆرهش و
قەھرەمانىا وان كرينى، مينا شەكر
ناغا و مير محن و لەزىгин و عەبا به كر
ناغايىت نەرتوشىا. بنه مالا گرافىيان د
وەختى خو دا دوو شۆرهش كرينى دەزى
حکومەتا ئوسماانيا و جمهوريەتى، يَا
ئىكىن ل سالا (۱۹۱۶) كو مير محن

گەر بەرپەريت دىرۋىكا كوردا ھەلدەين
دئ بىنىن كو گەلەك مېرخاس ھەبوينە
بەرەۋانى ژ ئاخا كوردىستانن گرينى و
شۆرهش سەرەلدايىنە و ھەر ئىكى ژى
ل دويىش سەنگ و ھېزا خو هندهك ژ
وانان دبەرپەريت دىرۋىكت دا ھاتىنە
قەيدىكىن و دبەرنىاسن و ب دەھان
پەرتۈك ل سەر ھاتىنە وەشاندىن،

لثى چیای و ل چیاین هەنن، لهوما
ناسنانقى وي كربوو ميرئى چيا و
زەلامەكتى ب جەرگ و چاف نەترس
بوو، بهۇنا وي ياب قەداره بwoo،
كارەكتى جوان دكىر و بەرىپەكتى
وي هەمى دەمما دگرىيەدai بۇون
و يىن سەرخو و سەمىيەت رەش
بوو و زەلامەكتى تازە و
لىيک داي بwoo.

دەستىيەتكا شورەشا
مير محن. مير
محن ل حومەتى
ئۆسمانىيان ل سەر
دەمنى سولتان
عە بد و لەھ ميد
قاچاخ بwoo، هەتا
زەمانى سولتان
رەشاد و نىزىكى (۵۰)
قاچاخچىيان لىن كۆم
بۇون، هەمى ب چەك و
رەخت بۇون. رۆژ بۆ روزى
ھىزا وي زىدەتەر لىن هات
و خەلک گەھشتىنى، ل سالا
(۱۹۱۴) ل زۆزانما پير بەدەلان

شەكر ئاغا

و شەكر ئاغا پى راببۇون، يَا دووچى
ل سالا (۱۹۲۶) پشتى شورەشا شىخ
سەعىدى پیران شكەستى بو چەند
مەھە كان عەبابەكر و لەزىگىن كورىت
شەكر ئاغايى بwoo، داكو خەبات
و مېرخاسىيا وان نەھىيە ئىيىر
كىرن دى چەندەكى بەحس
ل شورەش و مېرانيا
مېرمەن گرافىيەتى
ئەرتوشى كەين.

میر محن کى يە؟

نافى وي مير مەھمەد
كۈرى عومەر ئاغايىن گرافىا
يە، ئاغايىت عەشىرەتىت
ئەرتوشىانە و برازايىن شەكر
ئاغاي و دەلو ئەحمدە
ئاغاي و عەمنى ئاغايە و مير
محن بىن زورىيەت مايە و
نىزىكى چىل سالان ژىيائى
و بنەمala وان سەروكىت
ملەتتىت ئەرتوشىانە كۈز
پىنج عەشىرەقان پىكھاتىنە.

(ئالان، نىزىدینا، خەليلان، خافشستان،
مامەد پیران).

دەھىيە پشت شاخى دەۋەردا وانى،
حومەتى ئۆسمانىيا ھېرىش كرە سەر
لەشكەرى مير محن و شەرەكتى گران
دانافىھەرا ھەردۇو جويندا دا ھاتە كىرن،
لىن مير محن نەكەفتە دەستىت
وان دا، بەلىن شەكر ئاغا كو مامى
وي يە دشەرى دا دەھىيە كۆشتىن و

زەلام و مېرخاسىت خو قاچاخ بoo

بۇچى ميرى چىا؟

میرخاسین گرافى

وی گرتىن و تەرمى میر مەن بىرە
وانى جابا عەمىن ئاغاي باقى وى
فرىكىر گوتى: تو ۋى دىياسى گوتى:
بەلىن ئەڭ میر مەن يە، كورى منه،
لەن ھەوھ مالا من نە ۋەبرانىدە، دى
میر مەن ھەر ژىنە مالا مە رابن و
ناڭەبرىئىن و پشتى كۈملەتى كورد
خەبەرى كۆشتىن میر مەن بەيىسى و
نىكى بو يىن دى ئەف چىروكە گوتى و
پاشى ل دىوان و دىوانخانان چەندىن
سترانىت كۆچك و دىوانان سەر ھاتىنە
گۇوتىن.

ئەڭ ھەنەر ۋە سترانە يَا پىن ھاتىيە
گوتىن ژلائىن سترانبىزىت كۆچك و
دىوانان:

چەندىن زەلامىت وان ژى دەيىنە
كۆشتىن و بىرىندار كىرن و ئىخسىر كىرن و
میر مەن ۋە دەستىت وان دەگەل چەند
چەكدارە كان ۋە قورتال دېيت، جارە كا
دى حۆكمەتا توسمانىيان تىرىشى وان
دەكەتەفە، ل چىاين عەرەبى سەر
ب با ژىرى وانى ۋەيە، كو میر
مەن و چەكدارىت خۇ دروينشىتىنە
دېيىژن: دنابېيەنە كىرا ئافەماست
ئاكو (دەو) ل سەر ھەمى چەكداران
دەيىتە بەلاقىرن و تراکەكىن دەووي يىن
دەدەستىن میر مەن دا و ۋەدەرەكى چوو
دەزرادا و گۇوت: ئەزى كۆشتىن خۇ
دەنى ترارى دەووي دا دېيىنم چەكدارىت
وی گوتى: تە خىرە میر تو دىن بوى
نەڭ چ ئاخفتىن تو دېيىژى، دەگەل
ھەندى لەشكەرى حۆكمەتنەن ھەر چار
دەدەرەت وان يىن گرتىت و چ رېك بۇ
قورتال كىنى نەبوون و دەگەل ھەندى
بۇ گېيىنا تەھەنگان، تەھەنگا ژ رېك بەر
ب میر مەن كەفت و ھەر ئىكسەر
گيانى خۇ ژ دەست دا و ھاتە كۆشتىن
و چەكدارىت وی ۋى ھەندەك ھاتىنە
كۆشتىن و ھەند بىرندارو ئىخسىر كىرن،
لەزگىن ئاغا و عەبا به كەن ئاغا، كورىت
شەكر ئاغاي بىرىندارلى و كەفتەنە
دەدەستىت حۆكمەتنى و ل حەفسا وانى
زىندا نەكىرن ھەتا سالا (1915).

ئەف ھېر شە ل سەر ھەمىن (میر
جەودەل بەگى كورى تاها پاشاي)
والىن وانى بۇو. پشتى قاچا خېپىت

ئەزى چەمنى صوفيانى بىرۇم پىشى شاخى
رەختى مىر مەھمەد لاوى عومەر ئاغايى شوور بويىه سەركماخى
لاوى عومەر ئاغايى دېيىز يىت:
ج گاڭا دەستى خۇ پاقييمە جان بىزارى
ئەز دى راكەم عەسکەرەن جەودەل بەگى
كۈرى تاھر پاشايى ل ناڭ ئويجاخى
دەلى لى مىراو ماقولا و ھەرنى مىراو
مېرى چىا بەرخى دلى عومەر ئاغايى
رەوشى مالىيت گراقىيىا

ئەزى چەمنى صوفيانى بىرۇم پىشى ئاشان
تەنگا دەستى مىر مەھمەد لاوى عومەر ئاغايى جان بىزارە
نە وللا بابو ھەدىيە باشە
مىر مەھمەد لاوى عومەر ئاغايى دېيىز يىت:
ج گاڭا ئەز دەستى خۇ پاقييمە دارى عەينەلىيى
دى راكەم عەسکەرەن جەودەل بەگى كۈرى تاھر پاشايى
ھەرنى مىراو مېرى چىان
بەرخى دلى عومەر ئاغايى
رەوشى مالىيەن گراقىيىان

دوژمنى ئەرمەنىيىان و مەيتەببىيان
مېر مەھمەد لاوى عەمەر ئاغا كوشتن دەستى بەگ و ئاغا.

زىددەر و ھەممەن

- ۱- ل ۲۰۲۲/۷/۱۳، ھەقدىتتەك دەگەل ئەپتىسىر عەبدولقاذر (عەبوبىي سەعىدىي گۆيزەردەشى و مەھمەدى جولە و عەبدوللاين سىپ سىدى).
- ۲- ئەق سىزانە ڈ زار دەققى قان سترانىيىزان ھاتىيە بەھىستان گۆيزەردەشى، ڈ دايىكىبوبىي ۱۹۴۱.

سیلاب ب کۆك و خەملەکا نوی

سەرزنەقیسکار

دیرۆکی و شوینەواری و کەلتۆرى ۋە چوو
و ھەتا پەيسىكە کا بلند ئەم شىاین قىن
ئارمانجى بجهىنин و سیلاب ڙ گوتارىت
رۆزى و گاڭىن و پىنگۇتنا (ئىشائى) دویر
بىخىن و بىخىنە سەر زىكە کا نوی.

دیسا ئەفە چەند ھەيەكەن، دان
و ستاندىت مە دېرددە وامن ل سەر
گۆھورىنى قەلافەتا وى، کانى يَا چاوا
بىت و ب چ ئاوايى بھېتە دېزاينىكىن و ل
دويماهىكىن ئەم گەھشتىنە وى چەندى
کو بىنى رەنگىن نوكە ل بەر دەستى
خوينىدەقانى بەرددە وامىن بىدەتە کاروانى
خو و ئەگەرى سەرپىشك بۆ ۋە
گۆھورىنى ڙى ئەفەبۇون:

۱-ئە و قەلافەتا ھەتا نوكە پىن دەر
دەكەفت گەلەك جارا ثارىشىت (قياسى)
بۆ مە چىدبۇون، ل دەمىن بېرىنا وى
گەلەك جارا كىم، ئان زىدە، دەتە
بېرىن و نەفە دېۋە ئارىشە بۆ جلدكىندا وى.
۲-بۇ ھەلگرتىنە وى دېرتووكخانادا،
يا مەزن بۇو و خودانى پەرتووكخانى
نەدشىا دەكەل پەرەتەپەت خو ھەلگرىت
و دانىتە بەرچاق.

ب ھەلکەفتا ۋەن گۆھورىنىن، جارەكادى
داخازى ڙ ھەمى نېسىھقان و
قەكولىنىغاندا دەكەين، كو دەھارىكار و
پاشتەقانبىن و كۆفشارا سیلاب ب ۋەرەزىت
خو يىت دیرۆکى و شوینەوارى و تۈرەيى،
ب خەملىنن.

پشتى رويدانىت ب سەر كوردستانىدا
ھاتىن و ھەلاتى مە كەفتىيە بەر ئىك ڙ
دژوارتىرين ئېرىشىت دورىندىت رېكھستىيا
ترس و سەھما (تىرۇرسەت) ا (ئىسلامى
يَا داعش) و دىسان شەرئى تابۇرى و
لەشكەرەن دەسەھەلاتدرىت بەغدا
دەگەل خەلکى كوردستانى و تىكچوونا
رەوشاش تابۇریا دونيابىقى، كوردستان كەفتە
دناف ئاللۇزى و بەرسىنگىگەرنىتەت دژواردا و
رەوشاش وى يَا تابۇرى گەلەك خراب بۇ و
قەن رەوشىنى كىنچا خو كەرە سەر ھەمى
گەھىت ژيانى كو ھەتا نوكەزى فەرىزى
وى ھەر ما يە، سیلاب ڙى يَا قەدەر
نەبۇ ڙەن رەوشىنى و ئەۋۇزى كەفتە
دېن بارەكىن گرانى تابۇریدا و نەشىال
ھەمى ھەيقال ڙقانى خو دەركەفيت،
ڙ بەر ۋەن چەندى ئەم نەچارىبۇين كو
ھەر دوو، ئان سىن ھەيڤان، جارەكىن
دەرىيەخىن و ھندى ڙ مە بھېت نەھېتە
راوسەتەندەن و ئەفە مەكر و ھەتا نوكە
ئەم شىايىنە بەرددە وامىن بىدەيە ۋە
كاروانى.

زېھر قان رەوشىت ل سەرئى ئاقرې پىن
ھاتىيەدان، ئەو دەھەكىن درېزبۇ مە دان و
ستاندىن ل سەر گۆھورىنا ناقھەرۆك و دېم
و قەلافەتا كۆفشارا سیلاب، دەرن و بەھر
ھاتىه دېتن كۆز ھەردەوو لافە، (ناقھەرۆك
و قەلافەت) بېتىنە گۆھورىن، ل دەسپىكىن
مە ھزر دەگۆھورىنا ناقھەرۆكىن داکر و
ھېتىدى ھېتىدى سیلاب بەر ب كۆفشارەكا

کومپانیا ریبست

Rebast
Company

شركة
ریبست

بو هاوردە کرنا کەل و پەلین خارن و بەرھەمین
نەفتى و بازركانىا گشتى يا سۇوردار

استيراد المواد الغذائية والمنتجات النفطية
والتجارة العامة المحدودة

Supply Foodstuff, Oil Products and
General Trade LTD

ناڤ و نیشان: کوردستان - دھوک

موبايل: 07514501818

کو چپانیا پڑوا سیدا

قوتھ راتین بیناسازی و خارنگھہ و فہ گوھ استنا
کال و پال و بہرہ مین گازی - سنوردار

**Address: Qazi Mohammed Street, 40 M
Opposite to Bra football playground Duhok,
Kurdistan Region, Iraq
Tel: (00964) (0) 9897 977 750
(00964) (0) 6167 410 750**

**E-mail: procidacompany@gmail.com
info@procidacompany.com**

Procida Co.
Construction, Catering, Transportation
of Materials and Oil Products Ltd.

Procida Co.
Construction, Catering, Transportation
of Materials and Oil Products Ltd.